

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TURİZM SEKTÖRÜ KOBİ'LERİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK:
TRABZON İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Yaser GENCAN

MAYIS-2018

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

FİNANS TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TURİZM SEKTÖRÜ KOBİ'LERİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK:
TRABZON İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Yaser GENCAN

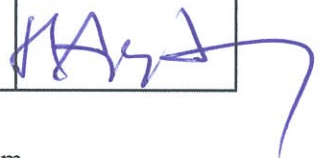
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Halil İbrahim BULUT

MAYIS-2018

TRABZON

ONAY

Mehmet Yaser GENCAN tarafından hazırlanan “Turizm Sektörü KOBİ’lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği” adlı bu Çalışma 18/06/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalı Finans Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı- Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Doç. Dr. Halil İbrahim BULUT	Başkan	☒	☐	
Doç. Dr. Bünyamin ER	Üye	☒	☐	
Doç. Dr. Hasan AYAYDIN	Üye	☒	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf SÜRMEŒEN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Mehmet Yaser GENCAN

25.05.2018

ÖNSÖZ

“Turizm Sektörü KOBİ’lerinde Finansal Okuryazarlık: Trabzon İli Örneği” başlıklı yüksek lisans tezimin hazırlanması aşamasında beni sürekli destekleyen ve gayretlendiren, çalışmalarım boyunca değerli yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım hocam Doç. Dr. Halil İbrahim BULUT’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen babam Ali GENCAN ve annem Melahat GENCAN’a, her zaman yanımda olan ve akademik çalışmalarımda beni destekleyen kardeşlerim Sena GENCAN ACAR ve Seda GENCAN’a, her zaman fikir ve önerilerine değer verdiğim kıymetli arkadaşım Leyla HOSSEİNPOUR’a teşekkürü bir borç bilirim.

Mayıs, 2018

Mehmet Yaser GENCAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	X
ABSTRACT.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ	1-2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TURİZM SEKTÖRÜ	3-27
1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı	3
1.1.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı	3
1.1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi	5
1.1.3. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri.....	6
1.1.3.1. Finansal Bilgi.....	6
1.1.3.2. Finansal Tutum	6
1.1.3.3. Finansal Davranış	6
1.2. Finansal Eğitim	7
1.2.1. Finansal Eğitim Kavramı	7
1.2.2. Finansal Eğitim Önemi	7
1.2.3. Finansal Eğitimin Faydaları	8
1.2.3.1. Bireysel Refaha Katkısı	8
1.2.3.2. Finansal Piyasalara ve Finansal İstikrara Katkısı	9
1.2.3.3. Tüm Ekonomiye ve Toplumsal Refaha Katkısı.....	9
1.3. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi	9
1.4. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem ve Ekonomi Açısından Önemi	10
1.5. Finansal Okuryazarlığın KOBİ'ler Açısından Önemi.....	10
1.6. KOBİ'lerde Finansal Okuryazarlık Bilgi Bileşenleri.....	11
1.6.1. Finansal Kavramlar ve İşlemler Bilgisi	12
1.6.2. Bankacılık ve Basel Konusunda Bilgiler	12
1.6.3. Teşvik ve Destekler Bilgisi.....	13
1.6.4. Defter Tutma Bilgisi	14

1.7. KOBİ'lerde Finansal Okuryazar Olmanın Özellikleri	14
1.7.1. İşletme Planı Hazırlama	14
1.7.2. Finansal Planlama	15
1.7.3. Borç ve Bütçe Yönetimi.....	16
1.7.4. Risk Yönetimi	17
1.8. Türkiye ve Dünyada Turizm Sektöründeki Gelişmeler	17
1.9. Turizm KOBİ'leri	21
1.10. Trabzon'da Turizm Sektöründeki Gelişmeler.....	22
1.11. Turizm Sektöründe Konaklama Hizmeti Veren Trabzon KOBİ İşletmeleri.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	25-75
2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	25
2.1.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yapılmış Çalışmalar	26
2.1.2. Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler İlişkili Yapılmış Çalışmalar	28
2.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Aile İlişkili Yapılmış Çalışmalar	30
2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi İlişkili Yapılmış Çalışmalar	32
2.1.5. Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Tutumu İlişkili Yapılmış Çalışmalar	35
2.1.6. Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlişkili Yapılmış Çalışmalar.....	35
2.1.7. Finansal Okuryazarlık ve Davranış İlişkili Yapılmış Çalışmalar	36
2.1.8. Finansal Tutum ve Davranış İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar.....	38
2.1.9. Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	38
2.1.10. Finansal Eğitim Üzerine Yapılmış Çalışmalar.....	41
2.1.11. İslami Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar	43
2.1.12. Türkiye'deki Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar	45
2.1.13. KOBİ Yöneticileri ile Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar	48
2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	50
2.2.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yapılmış Çalışmalar	50
2.2.2. Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler İlişkili Yapılmış Çalışma.....	51
2.2.3. Finansal Okuryazarlık ve Aile İlişkili Yapılmış Çalışma	52
2.2.4. Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yapılmış Çalışmalar	53
2.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Davranış İlişkili Yapılmış Çalışma.....	56
2.2.6. Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yapılmış Çalışma	56
2.2.7. Finansal Eğitim ve Okul Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmalar	57

2.2.8. KOBİ Sahipleri, Yöneticiler ve Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar.....	61
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TURİZM SEKTÖRÜ KOBİ'LERİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE

BİR ARAŞTIRMA	70-120
3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları	70
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	70
3.1.2. Araştırmanın Önemi.....	70
3.1.3. Araştırmanın Sayıltıları.....	71
3.1.4. Araştırmanın Kısıtları	71
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	71
3.2.1. Araştırmanın Modeli.....	71
3.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	71
3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	72
3.3. Araştırmanın Bulguları.....	73
3.3.1. Anket Maddelerine Ait Bulgular.....	73
3.3.1.1. Araştırmada Yer Alan Turizm Sektörü KOBİ'leri ile Sahip ve Yöneticilere Ait Demografik Bulgular	73
3.3.1.2. Finansal Okuryazarlık Durum Tespitine İlişkin Bulgular	77
3.3.1.3. KOBİ'lerde Finansal Bilgi Düzeyine Yönelik Bulgular.....	78
3.3.1.4. KOBİ'lerde Finansal Tutuma Yönelik Bulgular	84
3.3.1.5. KOBİ'lerde Finansal Davranışa Yönelik Bulgular.....	86
3.3.1.6. KOBİ'lerde Finansal Plan ve Bütçelemeye Yönelik Bulgular	89
3.3.1.7. KOBİ'lerde İşletme Planı ve Finansal İşlemlere Yönelik Bulgular	91
3.3.1.8. KOBİ'lerin Defter Tutmasına Yönelik Bulgular	91
3.3.1.9. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Eğitimine ve Finansman İhtiyaçlarını Karşıladığı Kaynaklara Yönelik Bulgular	92
3.3.2. Demografik Özellikler ile Anket Maddeleri Arasındaki İlişkiler	96
3.3.2.1. Katılımcıların Yaşı ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	96
3.3.2.2. Katılımcıların Yaşı ile Finansal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	100
3.3.2.3. Katılımcıların Yaşı ile Defter Tutma Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	101
3.3.2.4. Katılımcıların Yaşı ile İşaretlenen Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	102

3.3.2.5. Aile Şirketi ile KOBİ'yi Yönetenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	103
3.3.2.6. Aile Şirketi ile İşletme Türü Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	104
3.3.2.7. Aile Şirketi ile Katılımcıların Kişisel Donanım Farkındalıkları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	104
3.3.2.8. Aile Şirketi ile Katılımcıların İşaretlediği Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	105
3.3.2.9. Katılımcının Görevi ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	106
3.3.2.10. Katılımcının Görevi ile Finansal Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	107
3.3.2.11. Katılımcının Görevi ile Finansal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	109
3.3.2.12. Katılımcının Eğitim Düzeyi ile Finansal Okuryazarlık Durum Tespiti Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	110
3.3.2.13. Katılımcının Eğitim Düzeyi ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	110
3.3.2.14. KOBİ'lerin Çalışan Sayısı ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	111
3.3.2.15. İşletme Türü ile Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Biri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	114
3.3.2.16. Kredi Kullanan KOBİ'ler ile Katılımcıların Finansal Bilgisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	115
3.3.2.17. KOSGEB Kredisi Kullanan KOBİ'ler ile İşaretlenen Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular	119
SONUÇ VE ÖNERİLER	121
YARARLANILAN KAYNAKLAR	128
EKLER	141
ÖZGEÇMİŞ	147

ÖZET

Ekonominin başarısında, ekonomik büyümeyi beraberinde getiren, istihdam yaratan ve yoksulluğu azaltan KOBİ'ler önemli bir yere sahiptir. Çünkü KOBİ'ler ekonominin en önemli yapı taşlarıdır. KOBİ'lerin amaçlarına ulaşabilmesi için finansal ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme, borçlanma, birikim ve yatırıma dönük kararlar alma gibi faaliyetlerini başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir.

KOBİ'lerin başarısızlığında rol oynayan en önemli etkenler; iş ile ilgili yeterli finansal bilgiye sahip olmama, aşırı borç ve zayıf sermaye yönetimidir. KOBİ'lerin bu etkenlerden korunması, amaçladığı performansı gerçekleştirmesi ve başarılı bir şekilde sürekliliğini sağlayabilmesi için işletmenin yönetiminde finansal okuryazar sahip ve/veya yöneticilerin yer alması gerekmektedir.

Sunulan tez çalışmasında, konaklama hizmeti veren turizm KOBİ sahiplerinin ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Trabzon ilinde faaliyet gösteren ve konaklama hizmeti veren KOBİ sahip/sahipleri ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık konusunda bilgi, tutum ve davranışları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra finansal plan, bütçeleme, işletme planı, finansal işlemler, defter tutma davranışları ve finansal okuryazarlık eğitimi hakkındaki görüşleri belirlenmiştir. Anket yoluyla elde edilen veriler SPSS 23.0 paket program ile analiz edilmiş, araştırmada yüzde frekans dağılımları ve Ki-kare analizleri kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucuna göre, Trabzon ilinde faaliyet gösteren turizm sektörü KOBİ sahip/sahipleri ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinde önemli bir eksiklik olduğu ve bunu önemsemedikleri görülmüştür. Bununla birlikte; KOBİ'lerde kayda değer çoğunluğun satış, harcama, kasa, borçlu ve alacaklı defterlerini her zaman tuttukları fakat KOBİ'lerin çoğunluğunun yıllık mali hedeflerini gerçekleştiremedikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm KOBİ'leri, Sahip/Yönetici, Finansal Okuryazarlık.

ABSTRACT

SMEs, small and medium-sized enterprises which bring about economic growth, increased employment rate while reducing poverty, is crucial for economic success of a nation. Indeed, SMEs are the building blocks of the economy. Financial literacy is of utmost importance if it is for the SMEs to achieve their purposes, having successfully performed operations such as efficiently using financial products and services, and taking the right decisions about budgeting, loan contracting, savings and investment.

Among the major reasons behind the failure of an SME are the lack of financial know-how, overindebtedness, and insufficient capital. In order for the SMEs to be protected against such factors and to achieve the projected performance level while ensuring sustainability, they would need financially literate managers and/or owners.

The aimed of this dissertation study is to explore the financial literacy level of managers and/or owners of SMEs operating in tourism/hospitality sector. In this context, managers and/or owners of SMEs based in Trabzon and operating in the hospitality sector were probed for their knowledge about and attitudes towards financial literacy. Furthermore, their behaviors concerning financial planning, budgeting, business planning, financial transactions, and ledger keeping and their opinions about financial literacy training were observed. Data obtained using a questionnaire was analyzed using SPSS Statistics 23.0 software suite and percentage frequency distribution and Chi-square analyses were used. According to the results obtained, it was found that the managers and/or owners of SMEs based in Trabzon and operating in the hospitality sector performed very poorly in terms of financial literacy and that they did not place importance on this concept. Moreover, it was found that most of these SMEs kept a records of sales, expenditure, billing, debt and credit accounts at all times, however, majority of the SMEs failed to meet their annual financial targets.

Keywords: Tourism SMEs, Owner/Manager, Financial Literacy.

TABLolar LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablonun Adı	Sayfa Nr.
1	Seçilmiş Ülkelerde Turizm Gelirleri (Milyon USD)	20
2	Trabzon'a Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı	23
3	Trabzon Yıllık Ortalama Turizm Geliri (USD)	23
4	Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	27
5	Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	29
6	Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	31
7	Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	33
8	Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Tutumu ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	35
9	Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	36
10	Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	37
11	Finansal Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	38
12	Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	39
13	Finansal Eğitim Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	42
14	İslami Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	44
15	Türkiye'deki Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	46
16	KOBİ Yöneticileri ile Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	49
17	Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	51
18	Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma	52
19	Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma	52
20	Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	54
21	Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma	56

22	Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma	56
23	Finansal Eğitim ve Okul Eğitimi Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	58
24	KOBİ Sahipleri, Yöneticiler ve Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	64
25	KOBİ'lerin ve KOBİ Yöneticilerinin Özelliklerine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımı	75
26	Demografik Özelliklere İlişkin Çapraz Tablolar	77
27	Katılımcılarda Finansal Okuryazarlık Durum Tespiti	78
28	Katılımcıların Teşvik ve Desteklerden Haberdar Olma Durumları	79
29	Katılımcıların Finansal Terimlerden Haberdar Olma Durumları	80
30	Katılımcıların Temel Düzey Finansal Bilgileri	82
31	Katılımcıların İleri Düzey Finansal Bilgileri	84
32	Katılımcıların Finansal Tutumları	85
33	KOBİ ile Katılımcıların Yetkinlik ve Farkındalıkları.....	86
34	Katılımcıların Finansal Davranışları.....	89
35	Katılımcıların Finansal Plan ve Bütçeleme İşlemlerini Gerçekleştirme Durumu.....	90
36	Katılımcıların İşletme Planı ve Finansal İşlemleri Gerçekleştirme Durumu.....	91
37	Katılımcıların Defter Tutması.....	92
38	Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Eğitimi Verilmesi Hakkındaki Düşünceleri.....	92
39	Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Verilmesi Gereken Aşama/Kurumlar.....	93
40	Katılımcıların Girişimcilikle İlgili Öğrenmek İsteddiği Konular	94
41	KOBİ'lerin Finansman İhtiyacını Karşılıdığı Kaynaklar.....	95
42	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisinden Haberdar Olma Durumları	97
43	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Faktöring'den Haberdar Olma Durumları.....	97
44	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Leasing'den Haberdar Olma Durumları	98
45	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı İlişkili Soruya Verdiği Cevaplar	99
46	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Kurlardaki Değişimin İşletmelerine Etkisini Yorumlamaya İlişkin Verdiği Cevaplar.....	100
47	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların KOBİ'lerinin Yıllık Mali Hedeflerini Gerçekleştirmelerine İlişkin Verdiği Cevaplar	101
48	Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların KOBİ'lerinde Defter Tutma Sıklıkları	101
49	Yaş Gruplarına Göre Kur Riski Yönetimi Alanında Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar	102
50	Yaş Gruplarına Göre Finansal Tablolar Konusunda Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar	103
51	KOBİ'yi Yönetenlere Göre Aile Şirketi Olup Olmama Durumları.....	104

52	İşletme Türüne Göre Aile Şirketi Olup Olmama Durumları	104
53	Aile Şirketi Olup Olmamasına Göre Katılımcıların Kişisel Donanım Farkındalıkları	105
54	Aile Şirketi Olup Olmamasına Göre Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat Alanında Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar	106
55	Katılımcıların Görevlerine Göre Eximbank Kredi Teşviklerinden Haberdar Olma Durumları.....	106
56	Katılımcıların Görevlerine Göre Maliyet Karşılaştırması Tutumları	107
57	Katılımcıların Görevlerine Göre Risk Yönetimine Karşı Tutumları	108
58	Katılımcıların Görevlerine Göre Plana Karşı Tutumları	109
59	Katılımcıların Görevlerine Göre İş Planı Hazırlama Davranışları	109
60	Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Durumları	110
61	Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Girişim Sermayesinden Haberdar Olma Durumları.....	111
62	Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Reel Getiriden Haberdar Olma Durumları.....	112
63	Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Hisse Senedinden Haberdar Olma Durumları.....	113
64	Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Bilançodan Haberdar Olma Durumları.....	114
65	İşletme Türüne Göre Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Birinin Bulunması	114
66	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların KOSGEB Desteklerinden Haberdar Olma Durumu	115
67	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Gelir Tablosundan Haberdar Olma Durumu	116
68	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Bilançodan Haberdar Olma Durumu.....	116
69	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Nakit Bütçesinden Haberdar Olma Durumu	117
70	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Kredi Maliyeti Sorusuna Verdiği Cevaplar.....	117
71	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı İlişkili Soruya Verdiği Cevaplar	118
72	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Bankalar ile İlgili Hakları Konusunda Düşünceleri.....	119
73	Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Borç Yönetimine İlişkin Kredi Maliyetlerini Değerlendirmesi.....	119
74	Kredi Kullanımına Göre Faktöring/Leasing İşlemleri Konusunda Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar	120

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ACCA	: The Association of Chartered Certified Accountants
ALP	: American Life Panel
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
DOKA	: Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
EGF	: Equity Group Foundation
EGFTP	: Equity Group Foundation Training Program
FAST	: The Finance Alliance for Sustainable Trade
FLTBX	: The Financial Literacy Toolbox
FOTDÖ	: Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği
HRS	: Health and Retirement Study
ICRS	: Information Counseling and Referral Services
İFO	: İslami Finans Okuryazarlığı
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NDDRC	: National Disarmament, Demobilization, and Reintegration Commission
NLSY	: National Longitudinal Survey of Youth
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
PMYO	: Porsuk Meslek Yüksekokulu
RBV	: Resource Based View
SBDC	: Florida Small Business Development Center
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
TOT	: Financial Literacy & Cooperatives Training of Trainers
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNWTO	: Dünya Turizm Örgütü

GİRİŞ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, KOBİ'ler ekonomik büyüme ve gelişmeye katkısı bakımından kilit rol oynamaktadır. KOBİ'lerin sayısına yenileri eklenmekte, fakat bunun yanında mevcut KOBİ'ler performans hedeflerine ulaşamamakta, sermayelerinin küçük olması ve başarısızlığa karşı daha savunmasız olmaları nedeniyle hayatta kalamamaktadırlar.

KOBİ'lerin başarısı, sermayeye erişim ve uygun bir ortamın yanı sıra, büyük ölçüde yöneticilerin finansal yönetim becerilerine bağlıdır. Bunun sağlanmasında finansal okuryazarlık katkı sağlayacaktır. Finansal okuryazarlık becerisine sahip yöneticiler, finansal okuryazar olmayan meslektaşlarından daha az yönetim hatasıyla daha iyi finansal kararlar verme eğilimindedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, zayıf planlama, finansmana sınırlı erişim ve zayıf finansal yönetim ile sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'lerin varlığını başarılı bir şekilde sürdürebilmesi ve kayda değer bir büyüme sağlayabilmesi için KOBİ yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri önem arz etmektedir. KOBİ yöneticilerinin yanında KOBİ sahiplerinin de finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir. Çünkü finansal okuryazar KOBİ sahibinin kararları; yöneticinin bilgi toplamasına, danışmanlık yapmasına, ne zaman ve nasıl hareket edeceğine ilişkin kararların kalitesini olumlu etkilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, Trabzon ilinde turizm sektöründe yerli ve yabancı turistlere konaklama hizmeti veren KOBİ'lerin sahip ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu kapsamda 50 KOBİ'nin sahip ve/veya yöneticisi olan bireylerin finansal bilgi, tutum ve davranışları tespit edilmiş ve bireylerin finansal plan ve bütçeleme, işletme planı ve finansal işlemler, defter tutma davranışları ve finansal okuryazarlık eğitimi hakkındaki görüşleri ortaya konmuştur. Ayrıca KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaları ve etkin finansal kararlar verebilmeleri için birtakım öneriler ortaya konmuştur.

Bu tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kavramsal çerçeve olarak finansal okuryazarlık kavramı, finansal okuryazarlığın bileşenleri, finansal eğitim ve faydaları açıklanmıştır. Bunun yanı sıra KOBİ'lerde finansal okuryazarlık bilgi bileşenleri ve KOBİ'lerde finansal okuryazar olmanın özelliklerine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde dünyada, Türkiye'de ve Trabzon'da turizm sektöründeki gelişmeler ve turizm sektöründe konaklama hizmeti veren Trabzon KOBİ işletmeleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde finansal okuryazarlık üzerine yapılan araştırmalar; yurt içinde yapılan çalışmalar ve yurt dışında yapılan çalışmalar olarak incelenmiştir. Yurtiçi literatürdeki araştırmalar, Türkiye’de yapılmış çalışmaların önemli bir kısmını kapsamaktadır. Ancak yurt içinde KOBİ’ler üzerine yapılan çalışmalar çok az sayıda olduğundan KOBİ’lerle ilgili literatür, yurtdışı çalışmalardan oluşmaktadır..

Çalışmanın üçüncü bölümü olan son bölümde ise Trabzon ilinde turizm sektöründe konaklama hizmeti veren 50 KOBİ’nin sahip ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik olarak uygulamaya yer verilmiştir. Bu kapsamda uygulamanın amacı, önemi, kapsamı ve örneklem seçimi açıklanmıştır. Son olarak uygulama süreci ve bu uygulamanın değerlendirilmesiyle birlikte, elde edilen sonuçlar sunulmuş ve sonuçlar yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE TURİZM SEKTÖRÜ

1.1. Finansal Okuryazarlık Kavramı

1.1.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Finansal okuryazarlık, bireylerin günlük yaşamında karşılaştığı finansal sorunlara yönelik çözümler geliştirmesi ve finansal piyasaların etkin ve verimli bir şekilde çalışmasını sağlamasının yanında finansal tüketicilerin rasyonel karar vermesine ve farkındalığın artmasına yardımcı olmaktadır. Finansal okuryazarlık kavramı “finansal bilgi, ürün ve uygulamaları ile ilgili temel düzeyde bilgi sahibi olarak finansal kararlar almak” şeklinde ifade edilebilir. Finansal hizmet satın alma konusunda rasyonel kararlar verebilme için finansal okuryazarlık konusunda ihtiyaçlar ortaya çıkabilir (Er vd., 2014: 114).

Finansal okuryazarlık kavramına ilişkin literatürde yer alan farklı tanımlar aşağıda verilmiştir:

- FODER (2018), finansal okuryazarlık tanımını gelire/bütçeyle ilgili bilgi sahibi olmak ve onu etkin bir şekilde yönetebilmek olarak ifade etmektedir.
- Para kullanımı ve yönetimi ile ilgili yargılardan haberdar olma ve bu konuda etkili ve doğru karar verebilme yeteneğidir (Schagen and Lines, 1996; 91).
- Bireyin ömür boyu finansal refah için finansal kaynakları etkili bir şekilde yönetmede bilgi ve becerilerini kullanma yeteneğidir (PACFL, 2008: 37).
- En temel tanımı ile finansal okuryazarlık, bir kişinin para yönetme yeterliliğidir (Remund, 2010: 279).
- Finansal okuryazarlık, başarıyla borç yönetmektir (Stone vd., 2008: 12).
- TEB-Boğaziçi Üniversitesi (2014)'ne göre finansal okuryazarlık, bir tüketicinin paranın kullanımında ve yönetiminde bilgiyle değerlendirme yapmasını ve yatırımlara yön verecek finansal araçların seçiminde etkili ve rasyonel kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik düzeyi olarak tanımlanabilir. Başka bir ifade ile finansal okuryazarlık, bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olabilme durumudur.

- OECD tarafından hazırlanan Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı'nda (PISA) finansal okuryazarlık; “finansal kavramları ve becerileri tecrübe ve kavrama, güdü ve güven, bir dizi finansal durum karısında bireyin ve toplumun finansal refahını geliştirmek ve ekonomik hayata katılımı sağlamak; etkili kararlar vermek için bu tecrübe ve kavrayışı uygulamak” şeklinde yapılmıştır (Ergün vd., 2014: 849).

Küreselleşme ile birlikte gelişmekte olan finans piyasalarında bireylerin karşılaştıkları finansal araçlar ve tüketim alışkanlıkları çok çeşitlilik arz etmektedir. Tüketim alışkanlıklarının edinilmesinde finansal kararlar önemli bir etkidir. Bireyin günlük yaşamında refahını sağlayabilmesi için bireyin etkin finansal kararlar alabilmesi gerekmektedir. Bireylerin etkin finansal kararlar almasında finansal okuryazarlık becerileri ön plana çıkmaktadır (Coşkun, 2016: 2248).

Finansal okuryazar bir kişinin (Schagen ve Lines, 1996: 91);

- Para yönetiminin merkezinde yer alan anahtar kavramları anlayabilmesi
- Finansal kurumlar, sistemler ve hizmetler hakkında kullanabilecek kadar bilgi sahibi olması
- Hem genel hem de spesifik bir dizi yeteneğe sahip olması
- Finansal işlerin etkili ve güvenilir bir şekilde yönetilmesini sağlayacak tutumlara sahip olması gerekir.

KOBİ sahiplerinin/yöneticilerinin finansal okuryazarlığına yönelik açık bir tanım bulunmamaktadır (Eniola ve Entebang, 2016: 33). Dahmen ve Rodríguez (2014: 2) çalışmalarında finansal okuryazarlığı, bir işletmeyi değerlendirme ve yönetmede önemli finansal oranların hesaplaması için finansal tabloları anlama ve kullanma becerisi olarak tanımlamaktadır. Brown (2006: 181) yapmış olduğu çalışmada finansal okuryazarlığı; bir şirketin bilançosu, gelir tablosu ve nakit akış tablosu gibi temel finansal tabloları okuma ve anlama becerisi yani finansal bilgiyi okuma ve kavrama yeteneği şeklinde yorumlamıştır. USAID (2009: 5) ise finansal okuryazar KOBİ sahibi/yöneticisini; işletmenin çeşitli büyüme aşamalarında işletme performansı konusunda en uygun finansman kararlarının neler olduğunu, en uygun ürün ve hizmetleri nereden elde edeceğini bilen ve bu ürün ve hizmetlerin tedarikçileri ile güvenli bir şekilde etkileşime giren kişiler şeklinde ifade etmektedir. Aslında KOBİ'ler için finansal okuryazarlığın her tanımında, girişimin finansal yönetimine vurgu yapılmaktadır (Mabula, 2016: 883). Bu tanımlamaların dışında, girişimcilik için finansal okuryazarlığı; işletmeyi kurmadan önce ve kurduktan sonra işletmenin finansal başarısını sağlamak için finansal kararlar vermekte gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve davranışların toplamı şeklinde yorumlayabiliriz.

1.1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Günümüzde hem bireylerin kendi finansal durumlarının kendileri tarafından yönetilmesi doğrultusundaki beklenti giderek artmakta hem de bunu yapacakları finansal ortam giderek karmaşıklaşmaktadır. Bu nedenle finansal okur-yazarlığın düzeyi konusunda sorunlar ve endişeler ortaya çıkmaktadır. Çünkü düşük finansal okur-yazarlık oranları, ekonomiyi etkileyebilecek olumsuzluklara yol açabilir. Bu doğrultuda finansal okur-yazarlık kavramı, artık gündelik hayatta gerekli olan önemli bir beceri ve bunun yanında ekonomik kalkınmanın önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu kapsamda, ulusal stratejinin temel hatlarının belirlenmesi sonrasında yapılması gereken ilk şey, mevcut finansal eğitim düzeyinin belirlenmesi çalışmalarının yapılmasıdır. Yani, finansal okur-yazarlığın geliştirilmesi, bu amaçla politika üretilmesi, hedefler koyulması ve gelişiminin izlenmesi için, öncelikle mevcut finansal okuryazarlık düzeyin ölçülmesi gerekmektedir (TCMB, 2011: 86)

Finansal mimarinin değişimi ile çeşitlenen finansal araçlar, teknikler ve uygulamalar, finansal okuryazarlığın önemini arttırmaktadır. Bunun yanında bireylerin finansal güvenlik talebi de finansal okuryazarlığın gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle “kredi kartı kullanımı, tüketici kredileri, sigorta, bireysel emeklilik planları, konut kredileri, refinansman, finansal verileri izleme ve kaydetme gibi” finansal hizmetlerle ilgili bilgi eksikliklerin giderilmesi önemlidir. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, bireylerin finansal ürün ve hizmetlerin nasıl işlediği ve hangilerinin çıkarlarına daha uygun olduğu hakkında bilgi sağlamak ve finansal karar almalarında bireylere yardımcı olmaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, bireylere finansal sistem hakkında daha fazla bilgi sahibi olma ve finansal riskleri daha iyi yönetme imkanı sunmaktadır (Temizel ve Bayram, 2011: 74).

Finansal piyasaların gelişmesi ve finansal ürünlerin çeşitliliğinin artması karşısında bireyler bilinçli tercih yaparak refah düzeyini artırır ya da yanlış tercihler yaparak yıllarca emek vererek ortaya koydukları birikimlerini kaybetmek noktasına gelirler. Bireyler böyle bir durum karşısında finansal okuryazarlık düzeylerini artırarak ekonomik çıkarlarını korumayı başarabilirler. Yeni finansal mimaride, finansal riskler sistemden bireye aktarılmaktadır. Bireylerin artan bu risk ortamında üstlendikleri riskin farkında olmaları ve bu riskleri başarıyla yönetmeleri gerekmektedir. Bu doğrultuda toplumun her kesimindeki bireylerin finansal okuryazar olması bir gereklilik haline almıştır (Er vd., 2014: 114).

1.1.3. Finansal Okuryazarlık Bileşenleri

1.1.3.1. Finansal Bilgi

TEB-Boğaziçi Üniversitesi (2014)'nin ortaklaşa yürüttüğü çalışmada, “Finansal okuryazar” olarak nitelendirilen bir kişinin, ana finansal kavramlarla ilgili bazı temel bilgilere sahip olması gerektiğini ve bu temel bilgilerin “bölme, paranın zaman değeri, ödenen faiz, basit faiz, bileşik faiz, risk ve getiri, enflasyon ve çeşitlendirme” gibi kavramları içerdiğini belirtmektedir.

Finansal konulardaki bilgi düzeyi, finansal tutum ve davranışların finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi söz konusudur. Finansal okuryazar olan bir birey basit faiz, bileşik faiz, paranın zaman değeri, faiz-enflasyon, risk-getiri gibi temel düzey finans kavramlarını bilmelidir. Bu kapsamda bireyin finansal tutum ve davranışları, parasal konularda (geleceğe yönelik harcama, birikim yapma gibi) alacağı kararları yönlendirmektedir (Alkaya, 2015: 589).

1.1.3.2. Finansal Tutum

Smith (1968), tutumu “bir bireye atfedilen ve onun psikolojik obje ile ilgili düşünce duygu ve davranışlarını etkileyen düzenli bir biçimde oluşturulan bir eğilimdir” şeklinde tanımlamıştır. Tutum uzun yıllardır sosyal psikolojinin ana konularından biridir. Bunun nedeni tutumun bireylerin hem sosyal algısını hem de davranışlarını etkilemesidir (Kağıtçıbaşı, 2010: 109-110).

Tutumlar ve tercihler, finansal okuryazarlığın önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir. Örneğin, eğer insanların gelecek için birikim yapma yönünde olumsuz tutumları varsa onların birikim davranışını gerçekleştirmeye çok daha az yatkın olacağı tartışılabilir. Benzer şekilde, kısa vadeli isteklerini önemsemeyi tercih eden kişilerin, acil durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimalleri daha düşük olacaktır (Finansal Okuryazarlık (t.y.), <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf>).

1.1.3.3. Finansal Davranış

Tutum, ortamsal etkenlere etkileşim halinde davranışı meydana getiren ve bireyi davranışa hazırlayan eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2010: 110-117). Bireylerin finansal davranış ve tutumun değerlendirilmesi sadece kişinin kendisi için değil tüm toplumun ekonomik refahı açısından da önemlidir. Ailede kazanılan para yönetimi becerisi, eğitim ve tecrübeyle pekişerek tüm toplumun tüketim alışkanlığını etkilemektedir. Bu sebeple toplumsal refahın artırılması bireylerin verdiği finansal kararların etkinliğine bağlıdır (Denk vd., 2018: 188).

Finansal davranış en temel anlamda “bireylerin kişisel mali durumlarının takibi, dikkatli alışveriş yapmaları, tasarruf ve yatırımlarını kişisel borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmesi” olarak ifade edilebilir (Alkaya, 2015: 589).

1.2. Finansal Eğitim

1.2.1. Finansal Eğitim Kavramı

Günümüzde finansal ürün ve hizmet çeşitliğinin artması ve karmaşıklığı finansal piyasalarda yer alan kavramların bilinirliğinin önemini artırmaktadır. Finansal tüketiciler açısından bakıldığında bu durum belli düzeyde bir finansal bilgi, birikim, yeterli risk analizi yapabilme kapasitesi ve farkındalık gerektirmektedir. Burada finansal tüketicinin eğitimi konusu ön plana çıkmaktadır. Finansal eğitimle amaçlanan; finansal tüketici tarafından, finansal ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi, taraflar arasında kurulacak finansal ilişkinin anlaşılması, tüketicinin karşılaştığı risklerin değerlendirilmesi ve yaşanacak sorunlarda hak ve sorumluluklarının bilincin olmasının sağlanmasıdır (BDDK, 2014a: 16).

Finansal eğitimin yaygınlaştırılması, kısa vadede bireylerin ekonomik refahının artmasını, yatırımcı tabanının genişlemesini, finansal sektörün nitelikli işgücü kazanmasını, finansal piyasaların etkin çalışması ve büyümesini sağlayacaktır. Orta ve uzun vadede bakıldığında ise toplumsal refah artacak ve ülke ekonomisi daha istikrarlı olacaktır (BDDK, 2014b: 8).

Finansal eğitim, tüketici ve yatırımcıların bilgilendirilmeleri yoluyla finansal ürünlere, kavramlara ve risklere yönelik farkındalıklarının ve yetkinliklerinin artırılmasıdır (BDDK, 2014b: 1).

Finansal okuryazarlık eğitimi, bireylere finansal hizmetlerde sorgulayan ve bilinçli tüketici olmaları ve kendi mali durumlarını etkin bir şekilde yönetmeleri için gerekli temel bilgi, yetenek ve becerileri sağlar (Mason ve Wilson, 2000: 5).

Tüm dünyada hükümetler, kendi nüfusu içinde finansal okuryazarlık düzeyini artırmak ve bireylere hayatları boyunca öğrenme fırsatları sunan bir finansal eğitim sağlamak için etkili yaklaşımlar bulma ve ulusal bir strateji oluşturup, bunları başlatma sürecindedir (OECD, 2012: 13).

1.2.2. Finansal Eğitim Önemi

Finansal okuryazarlık ihtiyacı her zaman önemli iken, daha yeni piyasa ve politika gelişmeleri finansal eğitimin önemini ve ilgisini artırmıştır. İki örnek bunu göstermeye yardımcı olabilir. İlk olarak; karmaşık küresel finansal piyasalar, 21. yüzyılı önceki dönemlerden farklı kılar.

Daha geniş bir özellik yelpazesi arasından seçim yapabileceğiniz daha fazla finansal ürün mevcuttur. İkincisi, işverenler ve çalışanların finansal piyasalara güveni, emeklilik gelirindeki belirlenen düşüş ile birlikte farklılaşmaktadır (Hogarth, 2006, 1-2).

Sürekli gelişen ve değişen finansal piyasalarda bireyler ve işletmeler etkin bir şekilde davranış sergilemek için finansal eğitime gereksinim duymaktadırlar. Finansal eğitimin önemi demografik, ekonomik ve politik değişimler ve piyasalardaki gelişmeler sonucunda artmıştır. Finansal ürün çeşitliliği arttıkça finansal piyasalar daha karmaşık hale gelmektedir. Tüketiciler, elektronik bankacılık vasıtasıyla bankacılık hizmetlerine daha kolay erişebilmektedirler. Bu gelişmeler tüketicilerin emeklilik dönemleri için doğru yatırımlar yapma ve tasarruf etme gibi konularda kayda değer sonuçlar meydana getirmektedir (Satoğlu, 2014: 35).

OECD (2005), Finansal Okuryazarlığı Geliştirme raporunda finansal eğitim programları üzerinde odaklanılması gerektiğini belirtmiştir ve finansal eğitimi önemli hale getiren çeşitli faktörleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Finansal ürünlerin karmaşık yapısı
- Finansal ürünlerin çeşitliliğindeki artış
- Bebek doğumlarındaki ve ortalama yaşam süresindeki artış
- Emeklilik düzenlemelerindeki değişiklikler
- Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması

1.2.3. Finansal Eğitiminin Faydaları

Finansal eğitim faydaları aşağıda üç başlık altında incelenmiştir.

1.2.3.1. Bireysel Refaha Katkısı

Finansal eğitim ile bireylerin finansal konularda farkındalıkları artmakta, finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmakta ve bu sayede finansal ürünlerin etkin kullanımı artırılmaktadır. Bu sayede bilinçlenen tüketiciler, dolandırıcılık ve finansal ürünlere ilişkin yanlış yönlendirilme gibi risklerden kendini koruyabilmekte ve kendileri için en uygun ürünü seçebilmektedir. Ayrıca finansal eğitim, bireyleri finansal konularda daha sorumlu davranmaya teşvik etmektedir. Finansal eğitim ile bireyler özellikle bütçe planlarını yaparken, varlık ve yükümlülük taraflarındaki durumlarını daha dikkatli planlayabileceklerdir (TCMB, 2011: 82).

1.2.3.2. Finansal Piyasalara ve Finansal İstikrara Katkısı

Finansal olarak eğitilmiş tüketiciler giderek karmaşıklaşan finansal piyasaların etkin bir şekilde çalışmasına yardımcı olabilmektedir. Finansal okuyucu tüketiciler, çeşitli finansal araçlar tarafından sunulan farklı finansal ürünlerin risk-getiri özelliklerini karşılaştırmaya yönelik yetenekleriyle rekabeti artırabilecektir. Bunun yanında ihtiyaçlara daha iyi cevap veren ürünlere olan talep; ürün ve hizmet sağlayıcıları yeni ürün ve hizmet geliştirmeye teşvik ederek finansal piyasalarda artan rekabeti, kalitede yeniliği ve iyileştirmeyi sağlamaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ekonomilerde, tüketicilere piyasaların işleyişi ve piyasa katılımcılarının rolleri hakkında bilgi ve eğitim sağlamak, bu ülkelerin gelişmekte olan piyasalardan en iyi şekilde faydalanmasına yardımcı olabilir. Finansal açıdan eğitilmiş tüketiciler, finansal sektörde reel ekonomik büyümenin gerçekleşmesine ve yoksulluğun azalmasına etkili bir katkı sağlamaktadır. Bunun yanında finansal açıdan iyi eğitilmiş tüketiciler, ülkelerindeki piyasa koşullarını daha iyi anlayabildikleri için hemen tepki göstermeye ya da aşırı tepki göstermeye daha az eğilimli olacaklardır ve buna bağlı olarak finansal piyasalardaki dalgalanmaları azaltabileceklerdir (OECD, 2005: 35).

1.2.3.3. Tüm Ekonomiye ve Toplumsal Refaha Katkısı

Tıpkı bir çarkın dişlilerinin düzgün çalışmasının tüm sistemin işleyişini olumlu etkilemesi gibi, finansal eğitim de öncelikle tüketicilere sağladığı katkı ile bireysel refahın artmasına, sonra finansal piyasalarda etkinlik ve istikrarın gelişmesine, ardından da tüm ekonomide iyileşmeye ve toplumsal refahın artmasında katkıda bulunarak önemli bir rol oynayacaktır (TCMB, 2011: 84).

Finansal açıdan eğitilmiş tüketiciler, finansal okuryazarlığı düşük meslektaşlarından daha fazla tasarruf yapma eğilimindedirler. Finansal okuryazarlık ile ilişkili tasarruflardaki artış hem yatırım seviyeleri hem de ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere sahip olmalıdır. Ayrıca finansal eğitim tüketici korumasının artırmasına ve güçlendirilmesine hizmet etmektedir. Diğer taraftan finansal açıdan eğitilmiş tüketiciler kendilerini korumak ve mali araçlar tarafından olası suiistimalleri yetkililere bildirmek için daha iyi bir konumdadırlar. Böylece finansal eğitilmiş tüketiciler denetim faaliyetlerini kolaylaştıracak ve daha düşük düzeyde düzenleyici müdahaleye imkan sağlayacaktır. Dolayısıyla hükümetler yönetmeliklerin uygulanması ve hilelerin soruşturulması ve kovuşturulması için daha az kaynak haryacaklardır. (OECD, 2005: 35).

1.3. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Finansal okuryazarlığı geliştirmede eğitim veren programlar, bireylere finansal hizmetlerde ve kendi mali durumlarını yönetmede, bilgili ve sorgulayıcı bir tüketici olmak için gereken temel bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırır (Fox, 2005: 195).

Bireylere yönelik katkı sunma potansiyelinin büyüklüğü nedeniyle pek çok ülkede finansal okuryazarlık programları gündemdedir. Finansal okuryazarlık programları, bireylerin finansal konulardaki farkındalığını artırmayı ve bu yolla finansal davranışları değiştirmeyi amaçlamaktadır. Finansal araçların giderek karmaşıklaşması ve bireylerin gelecek planları içinde yer alan emeklilik gibi konularda kendilerini maddi zarara neden olmayacak kararlar alabilmesi, finansal okuryazarlığın gelişimine bağlıdır. Bu nedenle finansal okuryazarlık, her bir bireyi ve bir bütün olarak toplumu yakından ilgilendirmesi ve uzun dönemli etkilere sahip olması açısından önemi giderek artan bir alan olarak görülmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 74).

1.4. Finansal Okuryazarlığın Finansal Sistem ve Ekonomi Açısından Önemi

Finansal piyasaların serbestleşmesi ve teknolojik gelişmeler ile artan piyasa rekabeti sonucu finansal ürün ve hizmetler farklılaşmakta ve karmaşık hale gelmektedir. Finansal piyasalara katılımları artan tüketicilerin karar ve davranışları, kendi finansal durumlarını etkilediği gibi finansal sistemin de bütününe etkileyebilmektedir. Bundan dolayı, tüketicilerin kendi finansal güvenlikleri ve finansal sistemin etkin çalışması için sorumlulukları fazladır. Bilgi ile birlikte akılcı kararlar alabilen finansal okuryazarlık düzeyi yüksek tüketiciler finansal sistemin verimli çalışması için önemlidir (Karataş, 2017: 11).

Finansal okuryazar tüketiciler kaynaklarını daha etkin kullanacakları ve daha fazla tasarruf edecekleri için ekonomik büyümeye yardımcı olurlar. Örneğin bireysel emeklilik sistemine katılım artar ve bu yüzden ekonominin gereksinim duyduğu uzun dönemli fonlar toplanabilir. Bunun yanı sıra, mevduat ve tasarruflar artacağı için finansal kurumların kaynak maliyeti de azalacaktır. Ayrıca finansal okuryazarlığın diğer bir olumlu etkisi ise finansal işlemlerde kayıt dışılığı azaltması yönündedir. Finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olan tüketiciler, kayıt dışı finansal sisteme dahil olmanın zararlı etkilerinin fakına varabileceğinden ondan uzak duracaklardır (Eskici, 2014: 23).

1.5. Finansal Okuryazarlığın KOBİ'ler Açısından Önemi

Finansal okuryazarlık, küçük işletmelerin başarısı için önemli bir araç olarak görülmektedir, çünkü şirketlerin günlük yönetiminde finansal etkilere sahip olan günlük kararların alınması için gerekli olan bilgilerin anlaşılmasına ve değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır (Fernandes, 2015: iii). İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmesi için finansal ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme, borçlanma, birikim ve yatırıma dönük kararlar alma gibi faaliyetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir. Dahmen ve Rodríguez (2014), finansal okuryazarlığın önemini sadece küçük işletmelerin başarısızlığı ve sonuçlarıyla ile sınırlandırılmayacağını belirtmiştir. Bunun dışında finansal okuryazar olmayan işletmeler, varlığını sürdüremezse veya küçülürse yerel ekonomi ve istihdama katkısı azalacağından ülke ekonomisi de etkilenecektir. Brown vd. (2006), şirketin gelecekteki başarısına

büyük ölçüde katkıda bulunan finansal bilgilerin doğru bir şekilde anlaşılmasıyla birlikte, bilinçli kararlar almada gereken finansal araçları sağlamak için finansal okuryazarlığın işletme sahipleri arasında önemli bir rol oynadığını ifade etmişlerdir. Aksi takdirde, kararlar zayıf bir şekilde alınabilir veya muhasebecilerin ve finansal danışmanların tavsiyelerine başvurulabilir.

Finansal okuryazar bir KOBİ sahibi/yöneticisi; işinin çeşitli büyüme aşamalarında işletmesi için en uygun finansman ve finansal yönetim seçeneklerinin neler olduğunu bilen; en uygun ürün ve hizmetleri nereden elde edeceğini bilen ve bu ürün ve hizmetlerin tedarikçileri ile güvenle etkileşime geçen kişidir (USAID, 2009: V).

KOBİ'lerde finansal okuryazarlık mikro işletmelerde olduğundan daha önemlidir. Çünkü KOBİ'ler ülkelerde ekonominin omurgasına somut bir örnektir ve ulusal ekonominin büyümesinde ve başarısında kilit rol oynarlar. Bu nedenle KOBİ sektörünü geliştirmede, çalışanlarının yanı sıra işletmelerinin işlerini yürütenleri, bilgi, farkındalık ve tutum açısından etkileyebilecek yöneticiler gerekmektedir (Eniola ve Entebang, 2017: 560).

Güney Afrika Bankacılık Birliği (The Banking Association South Africa) (2018), bir okuryazar KOBİ'yi "şu şekilde tanımlamaktadır:

- Yeterli düzeyde kişisel girişimcilik yeterliliğine, kişisel finans becerilerine ve işletme yönetimi becerilerine sahip olma, işlevsel finansal yönetim sistemlerinin uygun bir düzeyde anlaşılması;
- KOBİ yaşam döngüsü finansmanının ve diğer finansal hizmet ihtiyaç ve seçeneklerinin uygun düzeyde anlaşılması ve bu hizmet ihtiyaçları ve finansmanının nereden ve nasıl tedarik edeceğini ve nasıl paraya çevrileceğinin bilinmesi
- Finansal riskleri anlaşılabilmesi ve yönetebilmesi veya bu tür riskleri yönetmek için ilgili tavsiyelerde bulunulabilmesi
- Finansal konularla ilgili yasal, düzenleyici ve vergilendirme konularının anlaşılması
- Gerektiğinde yani iflas veya diğer finansal sıkıntı durumlarında başvurabilecekleri hukuki kaynakları bilme

1.6. KOBİ'lerde Finansal Okuryazarlık Bilgi Bileşenleri

Bilgi, finansal okuryazarlığın birçok kavramsal tanımının en açık ve en yaygın olan bileşenidir (Remund, 2010: 279). Bu çalışmada KOBİ'ler açısından finansal okuryazarlık bilgi bileşenleri; "finansal kavramlar, finansal işlemler, bankacılık ve Basel, teşvik ve destekler, defter tutma bilgisi" olarak belirlenmiştir.

1.6.1. Finansal Kavramlar ve İşlemler Bilgisi

Finansal okuryazarlık ihtiyaçları, daha karmaşık finansal yönetim becerilerine uygun olan temel finansal kavramları ve finansman seçeneklerini anlamayı kapsamaktadır. Bu doğrultuda temel finansal kavramlar ve işlemler hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç olduğu görülmektedir (Jindrichovska, 2013: 93).

Finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmalar üzerine mevcut tanımlamalarda, bir kişinin veya işletmenin finansal okuryazar olarak kabul edilmesini anlamak için ihtiyaç duyduğu temel finansal kavramlar ve işlemler açıkça belirtilmemektedir. Genellikle bireyler üzerine yapılan araştırmalarda finansal kavram ve işlemler bilgisi olarak basit faiz, bileşik faiz, paranın zaman değeri, emeklilik fonu, mortgage, hisse senedi, repo, bono, tahvil, kredi kartı ve banka hesabı konularından haberdar olma durumları ve bu konularda işlem yapma bilgi düzeylerine yer verilmiştir. KOBİ'lere gelince işletme sahibi veya yöneticilerin finansal bilgi sahibi olması durumu, bu konulara ek olarak faktöring, leasing, gelir tablosu, bilanço, nakit akım tablosu, proforma gelir tablosu, nakit bütçesi, reel getiri, girişim sermayesi (risk sermayesi), iş melekleri (yatırım melekleri) kavramlarını da içermektedir.

1.6.2. Bankacılık ve Basel Konusunda Bilgiler

KOBİ sektörü işletmelerinin piyasada çalıştığı banka türlerine göre bankacılık ürünleri farklılık göstermektedir. Genel itibariyle ticari banka kullanan KOBİ'lerin bankacılık ürünleri olarak ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı, borçlu cari hesap; katılım bankasını kullanan KOBİ'lerin katılım hesabı, murabaha, mudaraba; her iki banka ile çalışanların ise bu ürünlerin hepsine ya da birkaçına sahip olması kaçınılmazdır. Buna yönelik olarak KOBİ sahip ve yöneticilerinin bu ürünlerden haberdar olma durumları ve bilgi düzeylerinin iyi durumda olması gerekmektedir. Fakat bankacılık ürünleri bunlar ile sınırlı değildir ve bunlar dışında KOBİ kredisi, faktöring, leasing ve türev ürünlerde de bu ürünler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Basel kriterlerinin kredi maliyetini etkilemesi nedeniyle KOBİ'lerin kredi kullanırken bu konuda da bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Basel düzenlemeleri ile birlikte bankalara getirilen kriterler sayesinde risk yönetimi ve piyasa kontrolünde güçlü bankacılık yapısının oluşturulması hedeflenmektedir. Ancak gelen standartlar sonucunda bankaların derecelendirme işleminin KOBİ'lerde kredi ve teminat koşulları ile kredi miktarı ve maliyetlerinin dolaylı olarak etkilendiği ortaya çıkmıştır (Sazak, 2015: 2-3).

Bankalar KOBİ'ler için en önemli fon kaynaklarından biridir. Kredi risk seviyesi de bankacılık sistemi için önemlidir. Böylelikle kredi risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyeceği için bankaların kredi notu düşük kurum ve işletmelere kredi vermesi durumunda

bankalar bu kurum ve işletmeden daha fazla sermayeyi zorunlu olarak karşılık ayırmasını isteyecektir (Zeren ve Demirci, 2013: 20). Ayrıca bu şekilde yüksek riskli firmaların düşük riskli firmalara göre kredi faiz farkı artacaktır. Bu durum bankaların sağlayacağı kredi vade ve fiyatlarına olumsuz yansıtacaktır. KOBİ'lerin uygun koşullarda kredi kullanabilmesi için sadece etkili finansal yönetim uygulamalarına değil aynı zamanda kurumsallaşmaya da önem vermesi gerekmektedir (Aktaş vd. 2008: 307)

1.6.3. Teşvik ve Destekler Bilgisi

Türkiye'deki teşvik ve destekler, tamamlayıcı ya da destekleyici bir yapıya sahip olan kalkınma programlarıdır. Bu programlar yeni iş alanlarının açılarak istihdam seviyesinin artırılması, bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeylerinin birbirine yakınlaştırılması ve yatırımların artırılması amacıyla uygulanmaktadır (Akdeve ve Karagöl, 2013: 336).

Türkiye'de birçok kamu ve özel kuruluş tarafından KOBİ'lere doğrudan veya dolaylı olarak teşvik ve destekler sağlanmaktadır. Devlet tarafından KOBİ'lere yönelik desteklerin daha fazla olmasına rağmen bankalar ve çeşitli meslek odaları tarafından da kayda değer destekler verilmektedir (Ulusoy ve Akarsu, 2012: 114).

KOBİ'lere teşvik ve destek veren başlıca önemli devlet kurumları; KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomi Bakanlığı, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, İhracatçı Birlikleri, Eximbank olarak sıralanabilir. Bunun dışında Avrupa Birliği'nin KOBİ destekleri de bulunmaktadır. Yatırım konularına göre bu destek ve teşvikleri veren kurumlar farklılaşmakta ya da aynı yatırım konularına göre birden çok devlet kurumu KOBİ'lere bu destek ve teşvikleri vermektedir.

KOBİ'ler genel olarak erişimi kolay olan ve çok sayıda destek veren KOSGEB'den faydalanabilir. KOSGEB'in genel destek, girişimci desteği, nitelikli eleman desteği, AR-GE, inovasyon, KOBİ proje desteği, kredi faiz desteği olmak üzere birçok programda fayda sağlamaktadır. Ayrıca Ekonomi Bakanlığı'nın hizmet sektörü ve ihracata yönelik teşvik uygulamalarında vergi indirimi, faiz ve markalaşma desteğinin yanı sıra birçok destek yer almaktadır. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın ise proje finansman kredisi desteği bulunmaktadır. Diğer taraftan ihracatçılara yönelik İhracatçı Birlikleri ve Eximbank destekler vermektedir. Burada önemli olan konu KOBİ'lerin kendi yatırım sektörlerine verilen teşvik ve desteklerin farkına varabilmesi, bu alanda araştırma yapması ve bunu kaynak olarak kullanabilmesidir.

1.6.4. Defter Tutma Bilgisi

“Defter tutma” terimi, işletme kayıtlarını saklamak için düzenli ve disiplinli uygulamalara işaret etmektedir ve küçük işletmeler için en önemli sorumluluklardan biridir. Hangi işletme türü olursa olsun işletmenin başarısı, etkili bir kayıt sistemi oluşturmaya ve sürdürmeye bağlıdır. Bu kayıt sistemi basit geleneksel elle yazma sistemlerinden karmaşık çevrimiçi elektronik sistemlere kadar uzanabilir (SBA, 2017: 6).

Temel finansal beceriler olarak kabul edilen defter tutma, işletmelerde önemli bilgilerin kritik karar verme kaynağıdır (Ballado-Tan, 2017: 7). Finansal planlama ve risk yönetimine ilişkin fırsatları tanımlamaya, işletmenin performans durumunu anlamaya ve daha az zaman harcayarak verimlilik oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Başlıca temel defter çeşitleri kasa, satış, harcamalar, borçlular ve alacaklılar defteri olarak sıralanabilir.

İşletmelerin iyi bir defter tutma davranışını yerine getirmesi, verdiği yönetim kararlarını büyük ölçüde kolaylaştıracaktır. Fakat aile işletmelerindeki sahipler, resmi kayıt tutmadıklarından ve kişisel ve işletme harcamalarını ayırmadıklarından dolayı bu işletmelerde düzgün kayıt işlemleri yapılamamaktadır. Bu durum ise işletmeler için büyük sorunlar teşkil etmektedir.

1.7. KOBİ’lerde Finansal Okuryazar Olmanın Özellikleri

KOBİ’ler, işletmelerinin sürdürülebilir olmasını sağlamak için yönetimde en iyi uygulamaları benimsemelidir. Bunun için KOBİ’ler; finansal okuryazar olmanın özelliği olarak işletme planı hazırlama, finansal planlama, borç, bütçe ve risk yönetimi uygulamalarını yerine getirmelidir. KOBİ’ler dışarıdan finansal danışmanlık hizmeti alarak veya finansal yönetim uzmanları çalıştırarak bu uygulamalardaki açıklarını giderebilirler.

Rwamwenge (2015); KOBİ’lerin artan borç, hayatta kalma veya büyüme ihtiyacı gibi zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını, finansal danışmanlık almak yerine daha fazla borçlanmaya başvurduklarını ve bu yaklaşımın yanlış olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yerine finansal yönetim uzmanları çalıştırmanın, işletmedeki işlerin tekrar yolunda gitmesi için en mantıklı adım olabileceğini belirtmiştir. Birçok işletme tarafından bu uygulama gereksiz bir harcama olarak görülebilir, ancak bu harcama her zaman uzun vadede kendini amorti edecektir.

1.7.1. İşletme Planı Hazırlama

İşletme planı hazırlamak için dışsal ve içsel olarak iki temel hedef vardır. Bunlardan birincisi işletmenin gelişimi ve büyümesi için gerekli olan finansmanı elde etmektir. Diğeri ise hızlı stratejik ve kurumsal gelişim için bir plan sağlamaktır. Hazırlanan işletme planı; işletme girişimcisini ve

tüm karar vericileri önceden belirlenmiş bir hedefe yönlendirerek ve şirketin gelecek iki ya da üç yıl nasıl işletileceğini belirleyerek bir örgütün hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur. Ayrıca, iyi tasarlanmış işletme planları, işletmenin farklı rekabet avantajlarından yararlanmasını sağlayan bir operasyonel çerçeve sunmaktadır (IFAC, 2006: 4).

İşletme planı, iş hakkında düşünme sürecini görselleştirmekte ve gidilmek istenen yere odaklanmaya yardımcı olmaktadır. Ayrıca, işletme performansını değerlendirmeye de yardımcı olacak bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle, işletme planını hazırlama sürecinde, işletmenin ne kadar sürdürülebilir olduğu ve gelecekteki iş büyümesi için hangi seçeneklerin ve alternatiflerin olabileceği değerlendirilebilmektedir (SUCCESS, 2016: 2).

Planın neleri kapsamı gerektiği veya detay seviyesi ile ilgili kurallar yoktur. Genel işletme planları aşağıdakileri içermelidir (Small Business Development Corporation, 2016):

- İşletme profili
- Vizyon, misyon ve hedefler
- Pazar araştırması
- İşletme strateji
- Ürünler ve/veya hizmetler
- Pazarlama planı
- Finansal strateji

1.7.2. Finansal Planlama

Armstrong (2001) finansal planlamayı, fonların ne zaman gerekli olacağına ve ne kadara ihtiyaç duyulacağına dair işletmenin genel finansal performansını ve dikkat yönetimini tahminlemek olarak görmektedir. Temel finansal planlama faaliyetleri şunlardır: gelir tahmini, nakit akışı tahmini, vergi planlaması, uzun vadeli bütçe tahminleri, ilave finansman, kar ve temettü planlaması ve stratejik planlama.

Finansal planlama, işletmenin değişim ve büyüme rehberleridir. Dolayısıyla finansal planlamada başarıyı etkileyecek ölçütler olarak raporlama, veri toplama ve işleme, uygun maliyet, örgüt yapısı, esnek olma, açık ve anlaşılabilir olma kriterlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Uzun vd. 2003: 65-66). Bunun yanı sıra finansal planlamanın ihtiyaç duyduğu önemli bilgiler ise; oran analizleri, başa baş noktası analizi, faaliyet ve finansman kaldırıcı ve yatırım kararlarının değerlendirilmesidir (Özgen ve Yalçın, 2006: 364-383). Ayrıca işletmede finansal planlamayı önemli hale getiren başlıca unsurlar şunlardır (Dağlı, 2009: 110):

- Belirli bir stratejinin işletmenin finansal durumuna (nakit akışı, dış finansman ihtiyacı ve faaliyet sonucu elde edilen karlar) yönelik meydana getireceği etkinin değerlendirilmesinde, yönetime katkı sağlar.
- Finansal planlar aracılığıyla piyasa koşullarında oluşabilecek beklenmedik sorunların üstesinden gelmek daha kolay olabilir.
- Finansal planlar yardımıyla işletmenin yatırım ve finansman ihtiyacı arasındaki dengenin kurulmasında yönetime yardımcı olur.

1.7.3. Borç ve Bütçe Yönetimi

Borç yönetimi, işletmelerin borcunu yönetmesine rehberlik etmek için kullanılan ve işletmeler için son derece önemli olan faaliyet türüdür. İşletmeler faaliyetlerini yürütmek için sermayeye ihtiyaç duyarlar ve bunun için kredi sistemleri aracılığıyla sermaye üretme, işletmelerin büyümesi için bir zorunluluk haline gelmektedir.

Kredi sisteminde, işletmelerin kullanacağı borç düzeyi dikkate değer bir konudur. Cecchetti vd. (2011: 1) çalışmasında orta seviyede borçların işletmede refah ve büyümeyi arttırabileceğini ve yüksek seviyede borçların ise işletmelere zarar verebileceğini belirtmektedir. Hatta bir işletmenin aşırı borçlanması sonucu iflas ve finansal yıkıma uğrayabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca yüksek borç düzeyine sahip küçük ölçekli işletmelerin, finansal kurumlardan tekrar yeni borç alamaması nedeniyle kârlı olması muhtemel olan projeyi üstlenme kabiliyetinin kısıtlanacağı ortaya çıkmaktadır.

İşletmelerde bütçe konusu ele alındığında, gelecek dönemlerle ilgili planlanan faaliyetlerin üretim, satış ve satın alma tahminlerinin sayısal ve parasal ifadesidir. Etkin bir bütçe yönetimi işletmenin amaç ve politikalarının tespit edilmesinde, mali-finansal durumlarının değerlendirilmesinde ve stratejik karar alınmasında önemli rol oynamaktadır (Çam, 2009: 5). İşletmelerde genel olarak üç çeşit bütçe hazırlanır: sermaye (yatırım) bütçeleri, faaliyet bütçeleri ve nakit bütçeleri. Sermaye bütçelerinde gelecekte yapılması planlanan yatırım fırsatları yer almaktadır. Faaliyet bütçelerinin yapılmasında işletmelerin hazırladığı farklı bütçelerin değerlendirilerek faaliyet koordinasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır. Son olarak nakit bütçesi ise işletmelere nakit ihtiyacının belirlenmesinde, bu ihtiyacın ne zaman ortaya çıkacağı konusunda yardımcı olan ve bir yıldan kısa dönemde işletmelerin tahmini nakit giriş ve çıkışlarını ayrıntılı olarak gösteren çizelgelerdir (Dağlı, 2009: 112-113).

1.7.4. Risk Yönetimi

Risk yönetimi işletmeler için önemli bir konudur ve buna bağlı olarak işletmeler üzerine rekabet gücü ve iş açısından önemli etkileri vardır. Ancak birçok işletme bu konuda kaynaklardan yoksundur ve risk yönetimi faaliyetlerini desteklemek için güvenilir mekanizmalara sahip değildir (Brustbauer, 2016: 82).

Risk yönetimi, işletmenin başarısı veya varlığını tehlikeye atabilecek durumlarla zamanında etkin bir şekilde başa çıkmak için işletme yöneticilerine önemli riskleri tanımlamasında yardımcı olabilmektedir. Ancak fark edilen riskleri yanlış veya eksik değerlendirmek; müşteri kaybından iflasa kadar birçok kötü sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Falkner ve Hiebl, 2015: 123).

Risk yönetimine sahip işletmelerin yeni pazarlara açılma, yeni ürüne yatırım ve süreç teknolojilerini kullanma eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir (Falkner ve Hiebl, 2015: 130). Ayrıca yenilikçi projelerin tüm aşamalarını başarılı bir şekilde yönetme yeteneğini de artırmaktadır (Verbano ve Venturini, 2013: 187).

İşletmeler için risk türlerini piyasa riski, faaliyet riski, operasyonel risk ve kredi riski olarak sınıflandırmak mümkündür (Anıl Keskin, 2010: 39) ve bu konulara ilişkin risk yönetim sürecinde işletmelerin riski tanımlaması, değerlendirmesi ve hesaplaması, alternatif olan risk düzeltme araçlarından seçim yapması, seçilen alternatifleri uygulaması, değerlendirmesi ve kontrol süreçlerini yapması gerekmektedir (Daft, 1991'den aktaran: Emhan, 2009: 213).

1.8. Türkiye ve Dünyada Turizm Sektöründeki Gelişmeler

Dünyada hızla gelişen sektörlerden turizm, gelişmekte olan ülkelerde başta olmak üzere potansiyel bir gelir kaynağı sağlamaktadır (Opuş, 2001: 37). Çünkü istihdam, ödemeler dengesi ve döviz gelirin katkısından dolayı, ulusal ve uluslararası ekonomik sıkıntıların giderilmesinde turizm sektörü, bir hareket noktası olarak görülmektedir (Kandır vd., 2008: 212). Ayrıca turizm sektörünün dünya ekonomisinde petrolden sonra ikinci sırada yer alması, bu sektörün büyük öneme sahip olduğu vurgulamaktadır (Algan, 1995: 86). Dünya'da en çok turist ağırlayan ve turizm geliri elde eden ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin turizm potansiyeli çok yüksektir ve bunu Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verileri de pekiştirmektedir.

UNWTO'nun verilerine göre Türkiye, 2008 yılında 25 milyon turist ile dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında 8. sırada, en çok turizm geliri elde eden ülkeler arasında 9. sırada yer almaktadır. Cazip döviz kuru ve rahat vize işlemleri ile Türkiye, bu her iki kategoride, 2007 yılına göre bir üst sıraya yükselmiştir ve 2008 yılında ülkeye gelen turist sayısında %12'lik bir artış gözlemlenmiştir (UNWTO, 2009: 7).

2009 yılı gelen ziyaretçi sayısında %2'lik bir artış ile 25,5 milyon turist sayesinde Türkiye, dünyada ziyaret edilen ülkeler arasında geçen yıla göre 7.sıraya yükselmiştir ve turizm geliri bakımında dünyada 9. sırada kalmıştır (UNWTO, 2010: 5-6). 2010 yılına göre, gelen turist sayısında ortalamanın üzerinde sonuçlar kaydeden Türkiye, %6'lık büyüme ve 27 milyon turist ile birlikte dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında 8. sıraya ve en çok turizm gelirleri elde eden ülkeler arasında 10. sıraya gerilemiştir (UNWTO, 2011: 5-7).

Türkiye ziyaretçi sayısı bakımından İngiltere'yi de geçerek %9'luk büyüme ile dünyada sıralama olarak 2011 yılında 6. ve turizm gelirleri bakımından 12. olmuştur (UNWTO, 2012: 6). 2012 yılına göre, %3'lük büyüme ve 35,7 milyon turist ile dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında 6. sırada kalmıştır (UNWTO, 2013: 6). 2013 yılı için turist sayısında %6'lık artış ile 37,8 milyon ziyaretçinin devamında ülkelere gelen turist sayısına göre 6.sırada ve turizm geliri olarak 12. sırada görülmüştür (UNWTO, 2014: 6-7). 2014 yılında ise Türkiye sıralama olarak %5'lik artış ile 39,8 milyon ziyaretçi sayısı bazında dünyada aynı şekilde 6. sırada ve turizm geliri bazında 12. sırada yer almaktadır (UNWTO, 2015: 6-7).

Türkiye'ye 2015 yılında gelen turist sayısında %1'e yakın azalış görülmüş ve dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında 6. ve en çok turizm geliri elde eden ülkeler arasında 12. sırada kalmıştır (UNWTO, 2016: 6). 2016 yılı için çeşitli terör saldırıları ve başarısız darbe kalkışması nedeniyle Türkiye turizm geliri bakımından beş sıra gerileyerek 17. sıraya düşmüştür (UNWTO, 2017: 6-7). Bu doğrultuda Türkiye'nin turizm gelirindeki düşüş Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde, dünya bankası verilerine göre seçilmiş ülkelerin turizm gelirleri yer almaktadır. ABD'nin 2009 ve 2016 yıllarında turizm gelirlerinin düşmesine rağmen her zaman bu gelir kaynağında dünyada en büyük paya sahip olmuştur. Genel olarak Tablo 1'de 2009 yılı için 22 ülkeye ait turizm gelirlerinde azalış görülmektedir. Bu durum 2008 küresel krizinin dünya ekonomisinde turizm sektörünü de etkisi altına aldığı şeklinde yorum yapılabilir. İspanya'ya ait verilerde, 2012 ve 2015 yıllarında da turizm gelirlerinde azalış gözlemlenmiş ve 2016 yılında 60 milyar doların üzerinde turizm geliri elde etmiştir. Turizm geliri bakımından İngiltere'nin 2015 ve 2016 yıllarında düşüş yaşadığı ve 2016 dünya turizm gelirlerinde %4'e yakın oranda (55,55 milyar dolar) paya sahip olduğu belirlenmiştir. Almanya'nın turizm gelirlerinin 2015 yılında azaldığı ve 2016 yılı turizm gelirininin 50 milyar doların üzerinde olduğu belirlenmiştir. Fransa'nın da 2010 ve 2015 yılında turizm gelirlerininin düştüğü ve 2016 yılında ise 50,88 milyar dolar kazancının olduğu görülmüştür.

Çin'in turizm gelirlerine ait verilere Tablo 1'e bakıldığında, 2014 ve 2016 yıllarında azaldığı ve 2016 yılı turizm gelirininin 44,43 milyar dolar olduğu gözlemlenmiştir. Turizm gelirleri bakımından İtalya'da ise yıllara göre dalgalanmaların gerçekleştiği yani 2010, 2012 ve 2015 yıllarında turizm gelirlerininin düştüğü ve 2016 yılı turizm gelirininin 40 milyar doların üstünde olduğu

belirlenmiştir. Avusturalya'nın da İtalya gibi turizm geliri konusunda fazla dalgalanmaya sahip olduğu şöyle ki 2012, 2013 ve 2015 yıllarında turizm gelirlerinin düştüğü ve 2016 yılında 34,47 milyar dolar olduğu görülmüştür. Japonya'da ise 2011 yılı turizm gelirinde düşüğe rastlandığı ve 2016 yılı turizm gelirinin 33,42 milyar dolar olduğu saptanmıştır.

Türkiye'de turizm gelirleri bakımından yıllara göre 2008-2014 yıllarında artışın gerçekleştiği yalnız 2015 ve 2016 yılında azalmaların olduğu ve en fazla azalmanın 2016 yılında olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, 2015 yılında bir önceki yıla göre %9'a yakın (3 milyar doların üzerinde) ve 2016 yılında ise bir önceki yıla göre %25'e yakın (9 milyar dolara yakın) bir düşüş gerçekleşmiştir. Ayrıca Türkiye, 2016 yılı turizm geliri bakımından dünyada %2'ye yakın (26,69 milyar dolar) bir paya sahiptir.

Hindistan'ın 2009 yılı dışında 2008-2016 yılları arasında turizm gelirleri artmıştır. Ayrıca Meksika için de 2011 yılında azalma görülmüş ve 2016 yılı turizm gelirinin 20 milyar doların üzerinde olduğu belirlenmiştir. Singapur, Hollanda, Kanada ve Malezya'nın 2016 yılında turizm gelirinin 18 ve Portekiz'in ise 17 milyar doların üstünde olduğu saptanmıştır.

Yunanistan 2009, 2010, 2012, 2015 ve 2016 yıllarında turizm gelirlerinde azalma yaşamış fakat 19,48 milyar dolar ile en fazla turizm gelirini 2014 yılında elde etmiştir. Rusya 2016 yılı turizm geliri bakımından dünyanın neredeyse %1'i kadar düşük düzey bir paya sahiptir ve bu miktar 12,82 milyar dolardır. Katar'ın diğer ülkelere kıyasla 2011-2016 yılları arasında turizm gelirleri hep artmıştır ve 2016 yılı turizm gelirinin 12,59 milyar dolar olduğu belirlenmiştir.

Gelişmekte olan Avrupa Birliği ülkesi olan Polonya'nın 2016 yılı turizm gelirinin 12 milyar dolar olduğu görülmüştür. Son olarak ise Mısır'ın 2016 yılında elde ettiği turizm gelirinin 3,3 milyar dolar olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1'de en alt satırda 2000-2016 yıllarına göre tüm dünya ülkelerinin toplam turizm gelirleri yer almaktadır. 2000 yılından 2008 yılına geçildiğinde dünya ülkelerinin turizm gelirlerinin neredeyse %100'e varan oranda arttığı tespit edilmiştir. Ancak 2009 yılında %3'e yakın olarak turizm gelirinde azalma yaşanmış ve 2009 yılı dünya turizm geliri 1 trilyon dolar düzeyinde seyretmiştir. 2010 yılında dünya turizm geliri yaklaşık %9 oranında artarak 1,1 trilyon dolara yaklaşmıştır. Ayrıca 2011 yılı dünya turizm gelirinin %26 olarak tekrar arttığı ve 1,39 trilyon dolara yaklaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 2012 yılında dünya turizm gelirlerinde bir azalma gözlemlenmiş ve 1,28 trilyon dolara düşmüştür. Öte yandan 2013 yılı verilerine göre dünya turizm gelirlerinde artış olduğu ve bu gelirin yaklaşık 1,38 trilyon olduğu saptanmıştır. Dünya en fazla turizm gelirini 2014 yılında 1,45 trilyon dolar ile kaydetmiştir. Bunun ardında 2015 yılında %5 küçülme yaşanarak 1,37 trilyon dolara düşüş gerçekleşmiş ve 2016 yılında %11 dolaylarında büyüme ile 1,39 trilyon dolarda kalmıştır.

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde Turizm Gelirleri (Milyon USD)

Ülkeler	2000	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	% Pay (2016)
ABD	120.912	164.721	146.002	167.996	187.629	200.997	218.496	235.990	247.394	244.708	0,1758
İspanya	32.656	64.422	55.748	54.305	62.447	57.877	62.584	65.099	56.532	60.605	0,0435
İngiltere	29.978	47.637	38.608	41.468	47.115	51.020	55.945	62.604	60.807	55.558	0,0399
Almanya	24.943	53.397	47.462	49.126	53.431	51.645	55.486	58.701	50.645	52.129	0,0374
Fransa	38.534	68.001	58.858	56.187	66.087	64.000	66.060	67.382	52.959	50.883	0,0365
Çin	17.318	40.843	39.675	45.814	48.464	50.028	51.664	44.044	44.969	44.432	0,0319
İtalya	28.706	46.191	40.375	38.438	43.241	40.960	43.829	45.547	39.420	40.373	0,0290
Avustralya	13.016	27.189	26.909	31.064	34.315	34.137	32.889	33.619	30.872	34.475	0,0248
Japonya	5.970	13.781	12.537	15.356	12.533	16.197	16.865	20.790	27.285	33.427	0,0240
Türkiye	7.636	26.446.	26.331	26.318	30.302	31.566	36.192	38.766	35.451	26.695	0,0192
Hindistan	3.598	12.462	11.136	14.490	17.708	18.340	19.042	20.756	21.472	23.111	0,0166
Meksika	9.133	14.726	12.542	12.628	12.458	13.320	14.311	16.606	18.729	20.619	0,0148
Singapur	5.142	10.615	9.225	14.178	17.930	18.796	19.209	19.134	16.563	18.386	0,0132
Hollanda	11.285	12.874	12.063	11.653	12.897	17.675	19.429	19.726	17.592	18.317	0,0132
Kanada	13.035	18.191	15.568	18.438	19.989	20.696	20.941	20.802	19.273	18.278	0,0131
Malezya	5.873	18.553	17.231	18.152	19.649	20.251	21.500	22.600	17.666	18.084	0,0130
Portekiz	6.027	14.072	12.344	12.985	14.901	14.582	16.213	17.718	15.823	17.185	0,0123
Yunanistan	9.262	17.586	16.027	13.858	16.256	14.671	17.436	19.481	17.260	16.533	0,0119
Rusya	3.429	15.821	12.369	13.239	16.961	17.876	20.198	19.451	13.204	12.823	0,0092
Katar	0,128	4.463	7.220	8.452	10.576	12.131	12.593	0,0090
Polonya	6.128	12.895	9.889	10.037	11.649	11.888	12.432	12.924	11.355	12.052	0,0087
Mısır	4.657	12.104	11.757	13.633	9.333	10.823	6.747	7.979	6.897	3.305	0,0024
Dünya	572.774	1.121.335	1.009.884	1.099.843	1.389.600	1.285.303	1.378.742	1.451.047	1.377.418	1.392.252	..

Kaynak: World Bank, World Development Indicators, databank.worldbank.org, 2018

1.9. Turizm KOBİ'leri

Girişimcilik ve KOBİ gelişimi, güçlü ve sürdürülebilir bir turizm sektörü oluşturmak için çok önemlidir. KOBİ'ler turizm sektörünün bel kemiğidir ve turizm hizmetleri sunan birçok küçük ve mikro işletme, büyük işletmeler ile birlikte varlığını sürdürmektedir. Turizm girişimcilerinin; işletmeyi kurmak, çalıştırmak, büyütmek ve rekabet edebilmek için yeterli finansmana ihtiyacı vardır. Parçalanma seviyesi, teminat eksikliği ve turizmin yapısı birleştiğinde birçoğu sahibi, aile tarafından işletilen ve kadına ait olan çok sayıda küçük ve mikro işletme; girişim ve turizmi geliştirme finansmanı için olası sonuçlara sahiptir (OECD, 2017: 11).

Turizm KOBİ'leri ve girişimcilerin yaşam döngüsünün her aşamasında gerekli olan finansmana erişme kabiliyeti ve eklenen finansman koşulları, talep ve arz faktörlerinin etkileşimine bağlıdır. Turizm KOBİ'lerinin karşılaştığı zorlukların çoğu, küçük ölçekli işletme faaliyeti ile ilgilidir ve turizme özgün değildir. Bunlar sektörden bağımsız KOBİ programları ve daha geniş finansman ortamını iyileştirmeye yönelik tedbirlerle çözülebilir. Bununla birlikte, turizmin kombinasyon içinde, sektörde ihtiyaç duyulan ve kullanılan finansman yaklaşımları için bir anlamı olabilecek birtakım özellikleri vardır. Turizm KOBİ'lerini hedefleyen spesifik politikaların ve programların ele alınması gerekip gerekmediğini belirlemek temel bir politika sorusudur. Elde edilen veriler ile turizm KOBİ'lerinin ve girişimcilerinin ortalama KOBİ'den daha zor kredi koşullarıyla karşı karşıya oldukları ve bunun sonucu olarak büyük ölçekli firmalara karşı turizm KOBİ'lerinin rekabet şartlarının daha da zorlaştırdığı görülmektedir. Bu mutlaka bir piyasa başarısızlığı değildir, aksine, turizm firmalarının diğer firmalara göre daha riskli olduğu ve piyasa ihtiyacını güvence altına almak için gerekli teminat eksikliğinden kaynaklanan pazardan gelen rasyonel bir tepkidir. Özellikle piyasa, hizmet sunumunu yeterince fiyatlandıramazsa bu maddi olmayan hizmet sağlayıcıları için zorlu bir görev haline dönüşecektir (OECD, 2017: 7).

Turizm perspektifinden KOBİ'lerin tanıtımı, toplum turizm kalkınma modelleri ve pazarlama organizasyonu, paydaş ilişkileri ve yerel girişim açısından uygulama konusundaki yeni geliştirilen bilgi kaynakları ile iyi bir uyum içindedir. Bununla birlikte, gelişmiş ülkelerde yerel yatırımlara daha yüksek bir politik öncelik vermek mümkünken, birçok az gelişmiş ülkeler için (hepsi değil) yerel ve dışta yürütülen kalkınma arasındaki seçenekler uygun olmayabilir. Birçok uzak ve kırsal alanda, kentsel mekânlarda, turizmin ekonomik gündemin önemli bir parçası olduğu gerçeği göz önüne alındığında, hedeflenen küçük turizm işletmelerinin lehine gelişen argümanlar, genel olarak KOBİ'ler için benzerdir. Yani büyük işletmelerin küçüldüğü bir zamanda yeni hizmetler üretme yetenekleri; güçlü bir işletme kültürüne liderlik etmek ve yeni hizmet ürünlerinin tanıtılmasında yaratıcılığa yol açan endüstriyel ilişkiler ve çalışma ortamındaki gelişmeler, uyarıcı rekabet, çeşitlendirilmiş ve esnek yapıdır. Toplumun ilerlemesinde aktif rol oynamasının yanı sıra; komşularına iyi tanıtım yapma yetenekleri, ziyaretçilere güzergahlar hakkında tavsiyede bulunma, yerel tarih, kültür, folklor ve manzara anlatıları sağlama sayesinde KOBİ'ler turistler için hizmet

deneyiminin bir parçası olabilir. Öte yandan, devlet turizm kurumlarının pratik deneyimleri ve araştırma çalışmaları; örnek olarak alınabilecek iyi uygulamalar olsa da, turizmin başarılı bir şekilde gelişmesine engel teşkil eden KOBİ'lerde finansman sorununa ek olarak girişimcilik yeteneği eksikliği, sınırlı işletme yetenekleri, kolayda elde etme eğilimi ve aile işletmelerinin hakim olduğu tedarik gibi bir takım zayıflıkların bulunduğu görülmektedir (Wanhill, 2002: 2).

1.10. Trabzon'da Turizm Sektöründeki Gelişmeler

Doğu Karadeniz'de daha çok yerli ve yabancı turistin ilgisini çeken Trabzon önemli turistik merkezlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle körfez ülkelerinden gelen turist sayısındaki artış beraberinde il ekonomisine yatırım, gelir ve istihdam konusunda fayda sağlamaktadır. Bu ülkeler arasında Suudi Arabistan'dan gelen turistlerin büyük paya sahip olması dikkat çekmektedir.

İklimi, doğal güzelleri, tarihi ve kültürel dokusu, sportif aktiviteler, direk uçuş ve yatırım imkanları ile Trabzon, körfez ülkelerinin vatandaşları için cazip hale gelmiştir. DOKA (2015: 28) verilerine göre körfez ülkelerinden gelen Arap sayısının 2010 yılında 30 bin, 2011'de 65 bin, 2012'de 130 bin, 2013'te 190 bin ve 2014'de 260 bin olduğu görülmektedir. Ayrıca Trabzon Belediye Başkanı Dr. Orhan Fevzi Gümrükçüoğlu 2016 turizm sezonu öncesi verdiği toplantıda 2015 yılı Arap turist sayısının 410 bini bulduğunu ve 1,3 milyar dolar bıraktıklarını deklare etmiştir (Turizm Değerlendirme Toplantısı (2016) <http://trabzon.bel.tr/haber-detay.aspx?id=3779>).

Tablo 2'de Trabzon'a gelen yerli, yabancı ve toplam turist sayıları yer almaktadır. 2009 yılı verileri DOKA (2011: 82)'dan, 2010-2014 yılları arasında yer alan veriler Trabzon Valiliği (2015: 28)'nden, 2015'teki veriler Yıldırım (2017)'den ve 2016 yılı verileri ise İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Trabzon Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğince (TESOB) uygulanan ve "Turisti kazanan geleceği kazanır" proje toplantısında yaptığı açıklamadan alınmıştır (2016 yılı Trabzon'daki Turist Sayıları, (<http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakani-soylu-trabzon-a-2016-trabzon-yerelhaber-1865486/>)).

Trabzon'a gelen toplam turistlere ilişkin Tablo 2 incelendiğinde; 2010, 2015 ve 2016 yılları için bir düşüş söz konusudur. Ayrıca 2010 yılı verilerine bakıldığında; yerli turist sayısının bir önceki yıla göre %8'e yakın oranda azaldığı ve yabancı turist sayısının %15 oranında arttığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 2011'de yerli turist sayısındaki %27 artış ve yabancı turist sayısındaki %50'ye yakın azalış göze çarpmaktadır. Diğer taraftan 2014 yılı hem yabancı turist sayısı hem de toplam turist sayısı bakımından Trabzon'un en üstte olduğu yıldır. Bir başka ifadeyle 2014 yılı yabancı turist sayısı yaklaşık bir milyon 38 bin ve toplam turist sayısı ise 3 milyona yakındır. Öte yandan 2015 ve 2016 yıllarında yabancı turist sayısında sırasıyla %10 civarında ve %8'lik bir düşüş gözlemlenmektedir. Buna ek olarak yerli turist sayısının 2013-2015 yılları

arasında azaldığı, en çok yerli turistin 2012 yılında geldiği ve en az yerli turistin ise 2015 yılında geldiği belirlenmiştir.

Tablo 2: Trabzon'a Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı

Gelen Turist	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Yerli Turist	1.576.093	1.454.247	1.851.647	2.133.956	1.945.017	1.895.498	1.452.000	1.484.513
Yabancı Turist	627.015	722.888	362.854	450.935	764.715	1.037.847	936.000	860.800
TOPLAM	2.203.108	2.177.135	2.214.501	2.584.891	2.709.732	2.933.345	2.388.000	2.345.313

Trabzon turizm gelirlerine ilişkin olarak yerli ve yabancı turistlerin TÜİK verilerine göre Türkiye'de ortalama ne kadar harcadığı alınarak Tablo 3 oluşturulmuştur ve yıllara göre ortalama kişi harcamaları şöyledir (2009-2016 Ortalama Turizm Gelirleri (t.y.) www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1609).

2009-2016 yılları arasına bakıldığında, Trabzon'un 2010 yılı turizm gelirinin 1,64 milyar dolar ile en az paya sahip olduğu ve 2014 yılı turizm gelirinin 2,42 milyar dolar ile en fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca gelen turistlerin Türkiye'deki kişi başı ortalama harcamalarının en fazla olduğu yıl 2014 ve en az olduğu yıl 2016'dır. Buna ek olarak Trabzon turizm gelirlerinin 2010, 2015 ve 2016 yıllarında azaldığı göze çarpmaktadır. 2010 yılından sonra ise, Trabzon turizm gelirin 1,65 milyar dolar ile 2. sırada az olduğu yıl 2016'dır.

Trabzon turizm gelirlerindeki dalgalanmalara ilişkin Tablo 3 incelendiğinde; 2010 yılında yaklaşık %5 azalma, 2011'de yaklaşık %5 artış, 2012'de %19 artış, 2013 ve 2014'te %9 civarında artış, 2015'te hemen hemen %26 azalma ve 2016'da ise %8 azalma olduğu saptanmıştır. 2009-2016 yılları arasında oran olarak turizm gelirinin en çok azaldığı yılın 2015 ve en çok arttığı yılın 2012 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Trabzon Yıllık Ortalama Turizm Geliri (USD)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kişi başı ortalama harcama (\$)	783	755	778	795	824	828	756	705
Toplam turist sayısı	2.203.108	2.177.135	2.214.501	2.584.891	2.709.732	2.933.345	2.388.000	2.345.313
Yıllık ortalama turizm geliri (\$)	1,72 milyar	1,64 milyar	1,72 milyar	2,05 milyar	2,23 milyar	2,42 milyar	1,80 milyar	1,65 milyar

1.11. Turizm Sektöründe Konaklama Hizmeti Veren Trabzon KOBİ İşletmeleri

Trabzon'da turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ konaklama işletmelerinin sayısında, özellikle körfez ülkelerinden gelen talepler doğrultusunda dalgalanmalar yaşanmaktadır. Genel olarak sektörü tanımayan yatırımcıların varlığı söz konusudur ve bu yatırımcılar, spontane olarak turizm sektörüne giriş yapmaktadırlar. Başka bir ifadeyle sektör araştırma çalışması yapılmadan turizm piyasasına dahil olmaktadır.

Trabzon Valiliği (2015: 29) tarafından yapılan çalışmada 2014 yılında toplam konaklama işletme sayısının 286 olduğu belirlenmiştir. Yabancı turistlerin daha çok kullandığı booking.com tatil rezervasyon sitesi ile bu rakam 2016 yılı sezonunda 320'lere kadar çıkmıştır. Bu rezervasyon sitesinde 2017 yılı sezonunu için Trabzon'da 260 kadar konaklama işletmesinin var olduğu saptanmıştır. Türkiye'de kullanımı yasaklanan fakat yurtdışında kullanıma açık olan bu kurumsal rezervasyon şirketine, yabancı turistlerin ve Trabzon'da yer alan konaklama işletmelerinin daha çok itibar ettikleri belirlendiği için bu rakamlar alınmıştır. Bu tez araştırmasında yapılan anket çalışmasında yanlış yönlendirilmeden dolayı Trabzon konaklama işletmelerinin %10'unun bu rezervasyon sitesini kullanmadığı tespit edilmiştir. 2016 yılında Trabzon'da yer alan 320 konaklama işletmesinin %10'unun (32 işletme) bu rezervasyon şirketini kullanmadığı öngörüülecek olursa 2017 yılında bu rakamın 288 olması beklenirken 260 civarında olması aradaki fark olan 28 konaklama işletmesinin piyasadan ayrıldığı yorumuna işaret edebilir. Bunun nedeni olarak, Türkiye'de 2016 yılında darbe kalkışması ve terör eylemleri sonucu gelen yabancı turist sayısının azalması, Trabzon'da çok fazla konaklama işletmesinin açılması ile sektördeki payın bölüşülmesi ve sektörü iyi tanımayan konaklama işletmelerinin varlığı sayılabilir.

2017 yılında Trabzon turizm sektöründe konaklama işletme sayısının azalması bu piyasada belirsizlik ve riskin fazla olduğunu göstermektedir. Bu konuda iş planı, finansal yönetim ve risk yönetiminde konaklama işletmelerine fazla görev düşmektedir.

Trabzon Kobi konaklama işletmeleri ile yüz yüze yapılan ankette maliyet konularında bilgi alınmış ve artan emlak piyasasından dolayı kira giderlerinin en büyük kaleme ulaştığını belirlenmiştir. Ayrıca bu KOBİ'lerin genel olarak genç işletmeler oldukları görülmüştür. Yeni açılan işletmelerin ortalama olarak sezonda en az 45 gün tam dolu oldukları ve oda ücretinin ortalama olarak 150 Euro olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra döviz kurlarındaki yukarı doğru hareketlerin genel itibariyle işletmeleri çok fazla etkilemedikleri saptanmıştır. İşletmeyi kurarken ve sonrasında iş planı hazırlayanların çok az olduğu tespit edilmiştir. İşletmeyi yönetenler ve çalışanlar için işletmelerin çoğunda bir iş tanımı olmadığı ve işlerin kendiliğinden spontane yürütüldüğü sonucuna varılmıştır. Son olarak işletme sahiplerinin büyük kısmının işletme müdürlerine işlerin devamı için inisiyatif kullanma hakkı tanımadıkları görülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Türkiye’de ve dünyada finansal okuryazarlık ile ilgili yapılmış birçok araştırma literatürde yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümünde yapılan araştırmalar öncelikle yurt içinde yapılan çalışmalar ve sonrasında yurt dışında yapılan çalışmalar olmak üzere iki başlık halinde sunulmuştur. Yurtiçi literatüründe finansal okuryazarlık ile ilişkili tüm alanlardaki çalışma örneklerine yer verilmiştir. Bununla birlikte; KOBİ bağlantılı çalışmalar çok sınırlı olduğundan KOBİ’lerle ilgili literatür esas olarak yurtdışı çalışmalarından oluşturulmuştur. Çalışmalar “yazar, yıl, çalışmanın kapsamı, örneklem büyüklüğü, çalışmanın amacı ve sonuçlar” bazında incelenerek tablo şeklinde verilmiştir.

2.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Yurt içinde yapılan çalışmalar aşağıda verilen 13 grup altında incelenmiştir ve tablolaştırılmıştır:

- Finansal Okuryazarlık Düzeyleri
- Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler
- Finansal Okuryazarlık ve Aile
- Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi
- Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Tutumu
- Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri
- Finansal Okuryazarlık ve Davranış
- Finansal Tutum ve Davranış
- Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış
- Finansal Eğitim
- İslami Finansal Okuryazarlık
- Türkiye’deki Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyleri
- KOBİ Yöneticileri ile Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık

2.1.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; araştırmaların daha çok üniversite öğrencilerine uygulandığı görülmektedir. Tablo 4'te genel olarak araştırmalarda, katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin birbirinden farklı çıktığı ve temel para veya temel finans bilgisine ilişkin katılımcıların düzeylerinin farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bunun dışında sözel alanda eğitim ve finans dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4: Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Er vd. (2014)	Eskişehir, Bursa ve İstanbul'da faaliyet gösteren 5 devlet üniversitesinde öğrenimine devam eden öğrenciler	824 kişi	Lisans eğitim program içeriklerinin finansal okuryazarlığa etkisi araştırmak	<ul style="list-style-type: none">• Üniversite öğrencilerinin %31,7'sinin "YÜKSEK", %30,1'inin "ORTA", %16'sının ise "DÜŞÜK" finansal okuryazarlığa sahip olduğu,• Üniversite öğrencilerinin eğitim alanları (sayısal: mühendislik fakültesi ve sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişki olduğu ve sözel alanda eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu,• Eğitim alanına bağlı olarak, üniversite öğrencilerin finansal ürünleri bilme durumunun da farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.
Saraç (2014)	Dumlupınar Üniversitesi öğrencileri	797 kişi	Öğrencilerin finansal kararları nasıl aldıkları incelenerek finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye çalışmak ve finansal okuryazarlık seviyesinin toplum genelinde nasıl arttırılabileceğini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Üniversite öğrencilerin temel finans kavramları bilgisinin düşük olduğu ve gelişen bankacılık sisteminin de aktif olarak çok fazla kullanılmadığı,• Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu,• Finans dersi alan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin, hiç almayanlara göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir.
Kaderli vd. (2016)	Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmış emekli askeri personel	250 kişi	Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmış emekli askeri personelin finansal okuryazarlık seviyesini incelemek	<ul style="list-style-type: none">• Bir yükseköğretim programından mezun olan katılımcıların büyük çoğunluğunun, temel finans bilgisi sorularını yanlış cevaplandığı,• Katılımcıların eğitim düzeyinin yüksek olmasına rağmen finansal okuryazarlık düzeyinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir.
Barmaki ve Şener (2017)	Hacettepe Üniversitesi Sıhhiye ve Beytepe Kampüsleri	500 kişi	Lisans eğitimi gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri %53,62 olarak bulunduğu, yani öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeye yakın olduğu,• Öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda en az bilgiye sahip oldukları alanın tasarruf ve yatırım alanı olduğu ve en fazla bilgiye sahip oldukları alanın ise temel para bilgisi olduğu belirlenmiştir.

2.1.2. Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Tablo 5’te, finansal okuryazarlık ve demografik değişkenler ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; cinsiyetine ve kredi kartı kullanıma göre katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca işletme ve ekonomi okullarına giden katılımcıların diğer okullara gidenlere göre daha iyi finansal okuryazar olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra katılımcı öğrencilerin en az bilgiye sahip olduğu alanın yatırım olması dikkat çekmektedir. Öğrencilerin yatırım konusunda farkındalığının olmamasının nedeni olarak finansal durumlarının kısıtlı olması görülebilir. Diğer taraftan lise mezunu ve 65yaş ve üzerindeki katılımcı mali müşavirlerin finansal eğitim almaları gerektiği gözlemlenmiştir.

Tablo 5: Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Sarıgül (2014)	Konya ilinde bulunan üç üniversite	1127 kişi	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyeleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi için stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olacak bir bilgi kaynağı sağlamak	<ul style="list-style-type: none"> • Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler gözlemlendiği, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az bilgili olduğu, • İşletme ya da ekonomi okullarına giden öğrencilerin işletme ya da ekonomi dışı okullardaki öğrencilerden daha bilgili oldukları, • Sağlık ya da eğitim bilimlerinde olan öğrencilerin diğerlerinden daha az bilgili olduğu, • Daha bilgili öğrencilerin, sosyal bilimlerden birini okuyan katılımcılardan olduğu, • Doğru yanıtların yüzdesi için sonuçlar sırasıyla genel bilgi için 0.63, tasarruf ve harcama için 0.75, bankacılık için 0.61, Risk ve sigorta için 0.69 ve yatırım için 0.56 olduğu, • Soruların basit ve kolay olduğu düşünüldüğünde, bu yüzdelere üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin yetersiz olduğunu göstermektedir.
Kılıç vd. (2015)	Gaziantep Üniversitesi'nde 12 farklı fakülte	480 kişi	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini farklı demografik özellikler açısından incelemek	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin finansal okuryazarlık genel başarı düzeyi %48 olduğu, • Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin bayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu, • Kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının finansal okuryazarlık düzeylerinde etkili olduğu, • Öğrencilerin finansal okuryazarlıkla ilgili en az bilgiye sahip oldukları alanın yatırım konusu olduğu, en fazla bilgiye sahip oldukları alanın ise bireysel bankacılık konusu olduğu belirlenmiştir.
Elmas ve Yılmaz (2016)	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü 4. sınıf öğrencileri	80 kişi	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek, aldıkları üniversite eğitiminin finansal okuryazarlık seviyelerinde olumlu bir etki meydana getirip getirmediğini tespit etmek ve demografik etkenlerin finansal okuryazarlık üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu anlamak	<ul style="list-style-type: none"> • Bayan öğrenciler ile erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, • Kredi kartı kullanan öğrenciler ile kredi kartı kullanmayan öğrencilerin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı, • Örgün öğretim ile ikinci öğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık başarı düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.
Tuna ve Ulu (2016)	Sakarya Üniversitesi, İşletme Bölümü öğrencileri	326 kişi	Öğrencilerin finansal bilgi düzeyinin cinsiyet, yaş, gelir durumu, öğrenim görülen sınıf ya da öğrenim türüne göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek	<ul style="list-style-type: none"> • Cinsiyet, yaş ve öğrenim görülen sınıf faktörlerinin, finansal bilgi düzeyi için istatistiksel olarak anlamlı farklılığa sahip olduğu sonucuna varılmıştır.
Dağdelen (2017)	Aydın ili ve ilçelerindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirleri	175 kişi	Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeye ve eğitim, yaş ve cinsiyet durumuna göre finansal okuryazarlık düzeyinin hangi grupta daha yüksek olduğunu tespit etmeye çalışmak	<ul style="list-style-type: none"> • Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu • Lise mezunu ve 65 yaş ve üstü Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin finansal eğitim almaları gerektiği • Eğitim ve yaş durumunun finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu tespit edilirken cinsiyet durumunun finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

2.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Aile İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık ve aile ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 6'da katılımcıların finansal karar alma, para harcama ve yönetmesinde ailesinin önemli bir rolünün olduğu görülmektedir. Buna ek olarak kadınların, erkeklere göre daha fazla aile bütçesi yaptığı ve kredi kartını kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca gelir düzeyi arttıkça katılımcıların yatırım yapma imkanlarının arttığı ve yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcıların finansal anlamda daha bilinçli olduğu saptanmıştır.

Tablo 6: Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Temizel ve Bayram (2011)	Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde öğrenim gören öğrenciler	500 kişi	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini araştırmak	<ul style="list-style-type: none">Her gün televizyon ve interneti finansal gelişmeleri izlemek için kullananların toplam oranının yüzde 88,3 bulunduğu,Öğrencilerin finansal durumlarını yönetmede ne kadar başarılı olduklarını düşündüklerinde ve finansal durum algılamasına bakıldığında, kendini başarısız olarak görenlerin oranı yüzde 8,5 olarak tespit edildiği ve bu bulgu, finansal durumu yönetmede kendilerini olduğundan daha başarılı gördükleri algısının olduğunu göstermekte,Öğrencilerin finansal durumlarını yönetmede, finansal kararlarını almada kullandıkları bilgilerin kaynağı olarak aile önemli bir yer tutmakta,Kredi kartı son ödeme tarihi kavramını bilenlerin sayıca daha fazla olmasına rağmen, kredi kartı ile yakından ilgili olan temerrüt faizi kavramını bilenler daha az olduğu belirlenmiştir.
Fettahoğlu (2015)	Kocaeli'nde ikamet eden bireyler	83 kişi	Hane halkının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek ve aile bütçesi yönetimi konusunda bilgi ve davranışlarını belirlemek	<ul style="list-style-type: none">Finansal okuryazarlık konusunda katılımcıların temel düzeyde bilgilerinin olduğu fakat karmaşık ve bilgiyi gerektiren araç, ürün ve teknikler konusunda yetersizliklerin olduğu,Hane halkı bakımından yatırım araçlarını tanıma ve yatırım yapma konusunda bilgi eksikliği olduğu hisse senedi, tahvil, yatırım fonu gibi menkul değerlerin kullanımının düşük olduğu,Bayan katılımcıların erkek katılımcılara göre bütçe yapmalarına ilişkin ortalamalarının yüksek olduğu,Katılımcıların yaşı arttıkça faturalarını zamanında ödeme oranlarının arttığı,Bayan katılımcıların kredi kartını erkek katılımcılara kıyasla daha fazla kullandıkları,Gelir düzeyi arttıkça bireylerin yatırım yapma olanaklarının da artmakta olduğu görülmektedir.
Aliyev (2016)	Bakü'de yaşayan 18 yaş üzerinde her kesim	200 kişi	Bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal durumu yönetmede gösterdiği davranışlarını belirlemek	<ul style="list-style-type: none">Daha yüksek eğitime sahip olan katılımcıların finansal olarak daha bilinçli olduğu, yani finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu,Bireylerin %53'nün kendilerini orta düzeyde finansal okuryazar olarak gördükleri,Katılımcıların %80'den fazlasının paralarını harcama ve yönetme ile ilgili bilgilerini ailesinden öğrendiği saptanmıştır.

2.1.4. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Tablo 7’de, finansal okuryazarlık ve para yönetimi ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; İİBF öğrencilerinin online bankacılık işlemlerini daha fazla kullandığı ve emeklilik dönemi için bireysel emeklilik seçeneğini daha fazla tercih ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca kazancından daha fazla harcama içinde olanların finansal konularda sıkıntılar yaşadığı, gelirleri ve hane halkı fazla olan finansal okuryazar katılımcıların finansal sıkıntılar ile baş edebildiği ve temerrüde düşmediği, akademik personelin para yönetimi ile ilgili tutumları için ailelerinden fikir aldıkları ve bununla birlikte uygun davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Öte yandan finansal bilginin resmi borçlanmayı arttırdığı, daha iyi para yönetimi yeteneğine sahip bireylerin genel olarak borç pazarından daha az borçlandığı, ihtiyatlı bireylerin daha az borçlandığı, daha iyi finansal bilgiye sahip olanların akılcı borçlanma kararları verdiği, az eğitilmiş kişilerin daha yüksek miktarlarda borçlandıkları, bankalara daha fazla erişimin olduğu bölgelerde borçlanma olasılığının daha yüksek olduğu ve kasabalarda yaşayan kişilerin il merkezlerinde yaşayanlara göre kredi piyasasına girme konusunda daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 7. Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Bayram (2010)	Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) ve Porsuk Meslek Yüksekokulu (PMYO) öğrencileri	600 kişi	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi belirlemek ve para yönetimi konusunda öğrencilerin hangi davranışları gösterdikleri tespit etmek	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin oldukça düşük olduğu ve bu durumun farkında olmadıkları, • Temel bankacılık işlemlerini kullanmada en çok ATM kartları tespit edilirken, kredi kartı sahipliği oranı yüzde 45; online bankacılık uygulamaları kullanımı ise yüzde 35 düzeyinde kaldığı, • Öğrenciler, finansal okuryazarlık kavramını; düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtları saklama alışkanlığı olarak dar bir bakış açısı ile algılamakta, • İİBF öğrencileri, PMYO öğrencilerinden daha fazla online bankacılık işlemlerini kullandığı ve İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencilerine göre daha sık olarak ekonomi ve finansal gelişmeleri izlediği, • İİBF öğrencilerinin PMYO öğrencilerine göre emeklilik döneminde daha çok bireysel emeklilik seçeneğini seçtiği, • İİBF öğrencilerinin aile eğitim düzeyinin PMYO öğrencilerine göre daha yüksek olduğu, • Finansal bir eğitim alan İİBF öğrencilerinin, sonuç olarak PMYO öğrencilerine göre finansal olarak daha bilinçli olduğu, yani finansal okuryazarlık düzeylerinin PMYO öğrencilerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.
Araz (2012)	Türkiye’de Kentsel alanlarda kredi kartı kullanan yetişkinler	2576 kişi	Finansal okuryazarlığın kredi kartı sorunları üzerindeki etkisini incelemek	<ul style="list-style-type: none"> • Dış şokların finansal zorluklarda önemli belirleyiciler olduğu, • Kazandığından daha fazla harcama eğiliminde olanların finansal anlamda zorluklar yaşadığı, • Eğer bireyler finansal okuryazar ve bunun yanı sıra gelirleri ve hane halkı sayıları fazla ise finansal zorluklar ile baş edebildikleri ve temertüde düşmedikleri, • Kişilerin finansal okuryazarlık ve bilinç düzeylerinin finansal eğitim ile artırılacağı ve bu durumda da kredi kartı sorunlarının da azalabileceği sonucuna varılmıştır.
Öztürk (2014)	Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personeli	325 kişi	Akademik personelin finansal okuryazarlık düzeylerini ve para yönetimi konularında bilgi, davranış ve tutumlarını belirlemek	<ul style="list-style-type: none"> • Akademik personelin internet bankacılığını kullanması, kredi kartı hesap ekstresini iyi düzeyde anlaması, banka mevduat hesabı faiz oranını bilmesi, bütçe yapması, gelecekle ilgili plan yapması, düzenli para biriktirmesi, faturalarını zamanında ödemesi, elinde ekstra para olduğunda nasıl kullanacağını planlaması ve yaşlandığında kişisel harcamalarını karşılamak için planlar yapması finansal okuryazar olduğunu göstermektedir.
Öztürk ve Demir (2015)	Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personeli	325 kişi	Akademik personelin finansal okuryazarlık düzeylerini ve para yönetimi konusunda gösterdiği davranışların belirlemek	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların %63,7’si para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden, %6’sı deneyimlerinden ve %0,6’sı eğitim yoluyla öğrendikleri, • Para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrenen akademisyenler finansal bir karar alırken de ilk olarak ailelerine danıştıkları, • Akademik personelin finansal okuryazar bireyler olmasına rağmen finansal eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Tablo 7'nin Devamı

Daşdöğen (2015)	Türkiye'deki kredi kartı kullanıcıları	2.576 kişi	Kredi Kartı Kullanımı Araştırması Anketi verilerinden yararlanarak hangi faktörlerin hane halkını, kredi piyasasına yönelmesini sağladığını ve hane halkının ne kadar borç almalarına neden olduğunu araştırmak	<ul style="list-style-type: none">• Finansal sisteme daha fazla entegre olmanın hem borç edinme olasılığını hem de genel olarak borç miktarını arttırdığı ve bu sonucun her biri resmi ve gayri resmi borç tahminlerinden birinde ve kredi kartları için de geçerli olduğu,• Finansal bilginin, resmi borçlanma miktarlarını arttırdığı,• Daha iyi para yönetimi becerisine sahip insanların kredi kartlarından, gayri resmi piyasadan ve genel olarak borç pazarından daha az borçlandığı,• Kredi kartı ödemelerinde sorun yaşayanların ise kredi kartı borçlarını ödemek için diğer alacaklı türlerinden daha çok borç aldıkları,• İhtiyatlı insanların kredi kartlarında ve toplamda daha az borçlandığı,• Genel tabloda, daha iyi finansal davranışa sahip kişilerin acil durumlara daha iyi hazırlandığı, kredi kartlarından daha az borçlandığı görülmüş ve bu, finansal açıdan daha okuryazar insanların daha akılcı borçlanma kararları verdiğini göstermekte,• Çok sayıda üyeye sahip olan hane halkının, akrabalarından veya arkadaşlarından borçlanma eğiliminin daha yüksek olduğu ve bu kaynaklardan yüksek miktarda borç almakta olduğu,• Azalan bir artış oranına kadar belli bir noktada yaşın, borç piyasasına girme ihtimalini arttırdığı fakat medeni durum ile borç alma olasılığı arasında ilişki bulunmadığı,• Zengin insanların daha az varlıklı olanlara göre kredi piyasasına girmek istemedikleri ama az eğitilmiş kişilerin borçlanma eğilimi gösterdikleri ve daha yüksek miktarlarda borçlandıkları,• Mesleklerine göre istikrarlı bir gelir elde eden insanların kredi alma konusunda daha az motivasyona sahip oldukları ancak borç piyasasına girdiklerinde ise de daha büyük miktarlarda borçlandıkları,• Borçlanma olasılığında bir cinsiyet farkı olmamasına rağmen, erkeklerin kadınlara göre daha büyük miktarlarda borçlandığı,• Bankalara daha fazla erişim olan bölgelerde borçlanma olasılığının daha yüksek olduğu ve il merkezlerine karşı kasabalarda yaşayan insanların kredi piyasasına girme konusunda daha eğilimli olduğu tespit edilmiştir.
Güvenç (2016)	Çanakkale merkez ilçede üç farklı okula devam eden lise öğrencileri	729 kişi	Öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemekte kullanılabilecek "Para Yönetim Özyeterlik Algısı" ve "Para Yönetim Davranış Algısı" ve "Finansal Bilgi Testi" bölümlerinden oluşan bir ölçme aracı geliştirmek	<ul style="list-style-type: none">• Para Yönetim Özyeterlik Algısı ölçeği ve Para Yönetim Davranış Algısı ölçeği için 10 madde ve ikişer alt boyutlu modelin uygun olduğu,• Finansal Bilgi testi güvenilirlik katsayısının oldukça yüksek çıktığı görülmüştür.

2.1.5. Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Tutumu İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık ve girişimcilik tutumu ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 8’de girişimcilik tutumu ve finansal okuryazarlığın girişimcilik eğilimini anlamlı olarak olumlu bir şekilde etkilediği ve algılanan sosyal desteği artırdığı belirlenmiştir ve bununla birlikte finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça da girişimciliğin daha cazip hale geldiği görülmektedir.

Tablo 8: Finansal Okuryazarlık ve Girişimcilik Tutumu ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Sezici ve Çelikkol (2016)	Dumlupınar Üniversitesi’nde İktisadi ve İdari Bilimler, Güzel Sanatlar ve Mühendislik Fakülteleri ile Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu’nda öğrenim gören, “Girişimcilik” ya da “Girişimcilik ve İnovasyon” dersi almış olan öğrenciler	304 kişi	Girişimcilik tutumu ve finansal okuryazarlık ile girişimcilik eğilimi ilişkisini ve algılanan sosyal desteğin bu ilişkiler üzerindeki aracı etkisini araştırmak	<ul style="list-style-type: none">• Finansal okuryazarlık ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin tam aracı olarak rol üstlendiği,• Girişimcilik tutumunun girişimcilik eğilimini olumlu yönde etkilediği ve algılanan sosyal desteği artırdığı,• Finansal okuryazarlığın girişimcilik eğilimini olumlu yönde etkilediği ve algılanan sosyal desteği artırdığı belirlenmiştir.
Seyrek ve Gül (2017)	Gaziantep Üniversitesi’nin farklı fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler	400 kişi	Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve girişimcilik niyetleri arasındaki ilişkiyi araştırmak	<ul style="list-style-type: none">• Finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça girişimciliğin daha cazip bulunduğu,• Öğrencilerin cinsiyetine, fakültesine ve sınıfına göre girişimcilik niyetinin farklılık gösterdiği,• Girişimcilik niyeti üzerinde finansal okuryazarlığın etkili olmadığı tespit edilmiştir.

2.1.6. Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Tablo 9’da, finansal okuryazarlık ile kurumsal yönetişim ve kişilik özellikleri ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; finansal okuryazarlığın yönetim kurulu çıktılarını pozitif yönde etkileyeceği, Türkiye’deki düzenleyici kurumların gerekli çalışmaları yapması halinde finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılabileceği ve bu durumun şirketlerin stratejik planlama ve performanslarına katkıları olabileceği saptanmıştır. Dahası finansal okuryazarlık üzerinde “deneyime açıklık” boyutunun anlamlı pozitif ve “duygusal dengesizlik” boyutunun ise negatif yönde bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 9: Finansal Okuryazarlık ile Kurumsal Yönetişim ve Kişilik Özellikleri İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Karabacak (2016)	Kurumsal Yönetim Literatürü		Türkiye'nin kurumsal yönetim kalitesini analiz etmek	<ul style="list-style-type: none"> Finansal okuryazarlık olgusunun kurumsal yönetim yapıları ile ilişkisi üzerinde durulmuş ve finansal okuryazarlığın yönetim kurullarının çıktılarını olumlu yönde etkileyeceği, Türkiye'nin düzenleyici kurumlarının finansal okuryazarlığa ilişkin gerekli çalışmaları yapması sonucunda ileriki dönemlerde finansal okuryazarlık düzeyinin artacağı, Buna paralel olarak şirketlerin yönetim kurullarında finansal okuryazar kişilerin daha fazla yer alacağı ve bu türden yönetim kurulu üyelerinin şirketlerin stratejik planlamalarına ve dönem performanslarının denetlenmesine katkıları olacağı sonucuna varılmıştır.
Apan ve Ercan (2017)	Karabük İlinde lisans düzeyinde işletme eğitimi alan öğrenciler	327 kişi	Beş Faktör Kişilik ölçeğinin “dışadönüklük”, “sorumluluk”, “uyumluluk”, “duygusal dengesizlik” ve “deneyime açıklık” boyutlarının “finansal okuryazarlık” boyutu üzerine etkisini analiz etmek	<ul style="list-style-type: none"> Bireylerin kişilik özellikleri arasında yer alan “dışadönüklük”, “sorumluluk” ve “uyumluluk” (“Extraversion”, “Responsibility” and “Compatibility”) boyutlarının “finansal okuryazarlık” boyutu üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilmediği, Buna karşın “duygusal dengesizlik” (“Emotional imbalance”) boyutunun “finansal okuryazarlık” boyutu üzerinde negatif yönde, “deneyime açıklık” (“Experiential openness”) boyutunun “finansal okuryazarlık” boyutu üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

2.1.7. Finansal Okuryazarlık ve Davranış İlişkili Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık ve davranış ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 10’da finansal tüketicilerin finansal okuryazarlıkları ile borçlanma davranışları arasında bir ilişki olmadığı, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıkları ile bütçeleme davranışları arasında manidar bir farklılık olmadığı ve kamu çalışanlarının yaş, hane halkı geliri, finansal gelişmeleri takip etme durumları ve temel/ileri düzey finansal okuryazar olmalarına göre tasarruf davranışları arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak finansal tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik değişkenler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca finansal tüketicilerin çoğunun bir sonraki gelirleri gelmeden paraları tükendiğinde en fazla kredi kartını kullanmakta olduğu, olağandışı zamanlar için tasarruf ettiği, kredi seçiminde maliyet için daha çok faiz oranını dikkate aldıkları ve “Kredi Kayıt Bürosu” faaliyetleri hakkında bilgisinin olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 10: Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Güler (2015)	Sakarya ilinde oturan finansal tüketiciler	453 kişi	Hane halkının finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin borçlanma ve tasarruf davranışına etkisini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Hane halkının yarısından fazlasının finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu,• Katılımcıların paranın zaman değeri hakkında daha bilgili olduğu ve para yanlılığı (gelirlerin değerlendirilmesi) konusunda yüksek oranda bilgisiz olduğu,• Bir sonraki gelirleri gelmeden paralarının tükenmesi durumunda katılımcıların en fazla kredi kartı kullanımını tercih ettikleri,• Para yönetiminde bilgi kaynağı olarak %85 oranla ailenin ilk sırada yer aldığı,• Yüksek oranda zor günler ve beklenmeyen giderler için katılımcıların yarısından fazlasının düzenli bir şekilde tasarruf ettiği,• Paranın değerlendirilmesi konusunda bilgi kaynağı olarak ilk sırada televizyonun yer aldığı,• Katılımcıların %89'unun borçlu olduğu ve %10,8'inin herhangi bir borcu olmadığı,• Katılımcıların yarısından fazlasının "Kredi Kayıt Bürosu" faaliyetleri hakkında bilgisinin olmadığı,• Katılımcıların finansal bilgi ve donanım bakımından yüksek oranda kendilerini yeterli gördükleri, kredi kullanırken farklı bankalar arası maliyet karşılaştırması yapabildikleri, daha yüksek maliyetle borçlanmadıklarını ve kredi sözleşmesindeki tüm ifadeleri anladıklarını belirttikleri,• Kişisel olarak kredi seçiminde bireylerin en fazla faiz oranını dikkate aldığı ve diğer maliyet kalemlerini bu kadar dikkate almadığı,• %44,4 oranla katılımcıların ihtiyaç kredisi kullandığı ve bunu başkalarına olan borçlar nedeniyle aldıkları,• Finansal kavramlara ilişkin olarak asgari ödeme miktarı, geri ödeme planı ve alışveriş faiz oranını daha iyi bildikleri ve temerrüt faizi, faiz indirim ücreti ve hesap bildirim cetveli konusunda bilgisiz oldukları,• Finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı,• Finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Barış (2016)	Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencileri	359 kişi	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin bireysel bütçeleme davranışları üzerindeki etkisini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Öğrencilerin temel düzey finansal okuryazarlıklarının düşük olmadığı, ancak ileri düzey finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu,• Finansal okuryazarlık düzeyi (düşük ya da yüksek olması) ile bütçeleme davranışı arasında anlamlı farklılık olmadığı,• Cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir, yani kız öğrencilerin finansal okuryazarlığının erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
Şahin ve Barış (2017)	Tokat ilindeki kamu çalışanları	427 kişi	Kamu çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek ve finansal okuryazarlık düzeylerinin tasarruf davranışları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını incelemek	<ul style="list-style-type: none">• Yaş, hane halkı geliri, finansal gelişmeleri takip etme durumu ve temel/ileri düzey finansal okuryazar olmaları kamu çalışanlarının tasarruf davranışı üzerinde anlamlı ve pozitif ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

2.1.8. Finansal Tutum ve Davranış İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Tablo 11’de, finansal tutum ve davranış ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; üniversite öğrencilerine uygulanan araştırmada başta harcama ve tasarruf olmak üzere finansal tutum ve davranış ile ilgili bir ölçek geliştirilmiş ve bu ölçekte harcama, tutum, algı ve ilgi faktörlerinin yer aldığı belirlenmiştir. Doğu Karadeniz Bölgesinde yapılan araştırmada katılımcıların finansal davranış ve tutumlarının mobil bankacılık kullanımı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığı ve katılımcıların çoğunun asgari ücret aldığı görülmüştür.

Tablo 11: Finansal Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Sarıgül (2015)	Mevlana Üniversitesi öğrencileri	407 kişi	Başta harcama ve tasarruf olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Öncelikle harcama ve tasarruf olmak üzere bireylerin finansal tutum ve davranışlarının incelenmesinde kullanılacak bir ölçeğin geliştirildiği,• Geliştirilen Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeğinin (FOTDÖ) geçerli ve güvenilir olduğu,• Ölçekte harcama, tutum, algı ve ilgi faktörlerinin yer aldığı ve nihai olarak 14 maddeden oluştuğu görülmektedir.
Çam ve Çam (2016)	Doğu Karadeniz Bölgesi’nde çeşitli iş kollarında çalışanlar	546 kişi	Finansal davranış ve tutum ile mobil bankacılık uygulamaları kullanım düzeyi arasındaki etki ve ilişkiyi tespit etmek	<ul style="list-style-type: none">• Önemli oranda katılımcının asgari ücret düzeyinde geliri olduğu,• Faktör analizine göre değişkenlerin 4 faktöre ayrıldığı ve bu faktörlerin finansal davranış (mali durum), finansal tutum, finansal davranış (gelecek kaygısı) ve finansal davranış (risk ve vade) şeklinde isimlendirildiği,• Kişilerin finansal davranış ve tutumları ile mobil bankacılık kullanımı arasında anlamlı bir etki ve ilişki olmadığı belirlenmiştir.

2.1.9. Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık, tutum ve davranış ile ilişkili yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 12’de araştırmaların daha çok üniversite öğrencilerine uygulandığı görülmektedir. Dört yıl ve üzerinde eğitimine devam eden öğrencilerin finansal tutumlarının daha iyi olduğu, finans ve/veya ekonomi eğitimi almış öğrencilerin finansal konulara ilgisinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin finansal bilgi bakımından yeterli düzeyde olmadığı ve finansal tutum ile davranış arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır. Dahası araştırma görevlilerinin de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu, gelir ve giderlerini çoğunlukta kayıt altında tutmadığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra finansal ürün sahipliği ile o ürün hakkında bilgi sahibi olma arasında ilişki olduğu saptanmıştır. İstisna olarak “İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi” öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin çok gerilerde kalması dikkat çekmektedir. Son olarak ise harcama, tutum, algı ve ilginin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Tablo 12: Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Sarıgül (2014)	Konya ilindeki üç farklı üniversite	590 kişi	Üniversite öğrencilerinin finansal tutum ve davranışlarının; finansal bilgi düzeyleri ve sosyodemografik özellikleri ile ilişkili olup olmadığını araştırmak	<ul style="list-style-type: none">Harcama ve tasarrufla ilgili tutum ve algının orta düzeyde olduğu; harcamaya yönelik davranışların ve finansa yönelik ilginin düşük olduğu,Fen bilimlerinden öğrencilerin sağlık bilimlerindeki öğrencilere göre daha olumlu harcama davranışları sergilediği,Eğitim ve sağlık bilimleri öğrencilerine göre sosyal bilimlerdeki öğrencilerin finansa ilişkin algılarının daha gerçekçi olduğu,Fen ve sosyal bilimlerdeki öğrencilerin finansal konulara olan ilgisinin eğitim ve sağlık bilimlerindeki öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu,Dört yıl veya üzerinde eğitim gören öğrencilerin finansal tutumlarının daha olumlu olduğu ve finans ve/veya ekonomi eğitimi almış öğrencilerin bu eğitimi almamış öğrencilere kıyasla finansal konulara ilgisinin daha fazla olduğu,Öğrencilerin finansal bilgi düzeyi arttıkça harcamaya yönelik davranışlarının daha olumlu hale geldiği ve finansal konulara ilgilerinin arttığı görülmüştür.
Alkaya ve Yağlı (2015)	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi; İşletme, İktisat ve Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik bölümü öğrencileri	185 kişi	Öğrencilerinin finansal bilgi, tutum ve davranışları araştırmak	<ul style="list-style-type: none">Finansal tutum ile finansal davranış arasında ilişki olduğu ve öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri,Öğrencilerin finansal bilgi açısından yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir.
Karaağaç (2015)	İstanbul Üniversitesi'nde çalışan Araştırma görevlileri	242 kişi	Araştırma görevlilerin finansal bilgi, davranış ve tutum konularındaki algılarını ve görüşlerini ortaya koymak	<ul style="list-style-type: none">Toplumun genelinde olduğu gibi araştırma görevlilerinin de finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu,Finansal tutum konusunda risk almayanların ağırlıkta olduğu,Katılımcıların, tüketici kredisi kullanımını genel olarak uygun gördüğü,Gelir ve giderlerin çoğunlukla kayıtlı bir şekilde tutulmadığı tespit edilmiştir.
Coşkun (2016)	Manisa Celal Bayar Üniversitesi Ahmetli Meslek Yüksekokulundaki dört programda (Bankacılık ve Sigortacılık, Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, İnsan Kaynakları) ön lisans öğrencileri	336 kişi	Ön lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık algılarının finansal davranışları ve tutumlarını nasıl etkilediğini tespit etmek	<ul style="list-style-type: none">Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %49,6 gibi düşük bir oranda olduğu,Finansal ürün sahipliği ile o ürün hakkında bilgi sahipliği arasında ilişki olduğu,Finansal ürünlerin seçimi konusunda öğrencilerin %42'si karar vermeden önce farklı firmaların farklı finansal ürünlerini dikkate aldığı görülmektedir.
Tosun (2016)	Trabzon Ortahisar ilçesinde yer alan liselerde öğrenim gören öğrenciler	812 kişi	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini, finansal erişim, bilgi, tutum ve davranışlarından elde edilen bilgiler ile belirlemek	<ul style="list-style-type: none">Öğrencilerin finansal gelişmelere olan ilgilerinin düşük olduğu ve temel finansal terimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları,Öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri fakat finansal bilgilerinin, tutum ve davranışları üzerinde etkisinin az olduğu belirlenmiştir.

Tablo 12'nin Devamı

<p>Barmaki (2015)</p>	<p>Hacettepe Üniversitesi Beytepe ve Sıhhiye (Merkez) kampüslerinde öğrenim gören öğrenciler</p>	<p>500 kişi</p>	<p>Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek, finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal davranışları ve tutumları, ayrıca finansal davranışları ile de finansal tutumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu, • Öğrencilerin finansal okuryazarlığa ilişkin temel para bilgisi konusunda en fazla bilgiye sahip oldukları, tasarruf ve yatırım alanında ise en az bilgiye sahip oldukları, • Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu ve bununla birlikte cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı, • Öğrencilerin finansal okuryazarlık puanı ile finansal davranış puanı arasında, finansal okuryazarlık puanı ile finansal tutum puanı arasında ve finansal davranış puanı ile finansal tutum puanı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı doğrusal bir ilişki olduğu, • Finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek olan “Diş Hekimliği Fakültesi” öğrencileri olduğu, “Diş Hekimliği Fakültesi” öğrencilerinden hemen sonra ikinci sırada “Eczacılık ve Tıp Fakültesi” öğrencileri olduğu ve Finansal okuryazarlık düzeyi en düşük olan öğrencilerin ise “Konservatuar” da öğrenim gördükleri, • “İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi” öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin tüm fakülteler arasında onuncu sırada olduğu ortaya çıkmıştır.
<p>Biçer ve Altan (2016)</p>	<p>Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi</p>	<p>335 kişi</p>	<p>Finansal okuryazarlık eğitimi verilen öğrencilerin finansal okuryazarlık, tutum ve davranış düzeylerini belirlemek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Harcama, tutum, ilgi ve bilgi gibi dört boyut için cinsiyete göre bir farklılık olduğu, • Finansal eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık algıları; eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğu, • Öğrencilerin okudukları bölüme göre finansal okuryazarlık ölçeğinin alt boyut puanlarını anlamlı farklılık gösterdiği, • Öğrencilerin sınıf değişkenine göre finansal okuryazarlık ortalama puanları da ilgi ve bilgi alt boyutlarında anlamlı farklılık gösterdiği, • İkinci sınıf öğrencilerinin ilgi puan ortalamaları diğerlerine göre yüksekken, birinci sınıf ilgi puan ortalamaları üst sınıflara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

2.1.10. Finansal Eğitim Üzerine Yapılmış alışmalar

Tablo 13'te, finansal eğitim üzerine yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; sivil toplum kuruluşlarının finansal eğitim çabalarına katkı sağlaması bakımından gelişmiş ũlkelerin deneyimlerinden faydalanabileceği görülmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının ders müfredatına yönelik araştırmada, ilkokullardaki tasarruf, bütçe ve bilinçli tüketicilik ile ilgili öğrenme çıktılarının günlük hayat gereksinimlerini karşılamada yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Tablo 13: Finansal Eğitim Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Temizel ve Özgüler (2015)	Finansal Eğitim alanında organizasyonlar yapan Uluslararası Kuruluşlar ve Ulusal Otoriteler		Finansal Eğitimin günümüz toplumları açısından taşıdığı önemi ortaya koymak	<ul style="list-style-type: none">Türkiye’de kamu önderliğinde sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile organize edilebilecek finansal eğitim örnekleri derlenmiştir.Finansal Okuryazarlığın ölçülmesi ve toplumsal özellikler dikkate alınarak artırılması konusunda deneyimler incelenmiş ve Avustralya, Japonya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki uygulamalar ele alınmıştır.Sivil toplum kuruluşlarının finansal eğitim çabalarına katkı biçimlerinde Avustralya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya deneyimlerinden faydalanılması önerilmektedir.
Güvenç (2017)	Milli Eğitim ders müfredatı	7’si ilkokul dersi, 4’ü ilk ve ortaokul düzeyini içeren ders ve 26 ortaokul dersi ile 42 lise dersi olmak üzere toplam 79 ders öğretim programı	<ul style="list-style-type: none">Okul öğretim programlarında yer alan finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını saptayarak öngörülen finansal okuryazarlık düzeyini ortaya koymakBelirlenen öğrenme çıktılarının öğretim basamaklarına ve derslere dağılımı incelemek	<ul style="list-style-type: none">İlkokulda diğer basamaklara göre daha fazla finansal okuryazarlık öğrenme çıktısı yer aldığı, bunun yanı sıra sosyal bilgiler ve matematik derslerinin ön plana çıktığı,Öğrenme çıktılarında tasarruf, bütçe ve bilinçli tüketicilikle ilgili bilgilerin kavranmasının öngörüldüğü,Öngörülen öğrenme çıktılarının bireyin günlük gereksinimlerini karşılamaktan uzak olduğu belirlenmiştir.

2.1.11. İslami Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar

İslami finansal okuryazarlık üzerine yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 14'te erkek ve evli bireylerin İslami finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu, yaş attıkça katılımcıların İslami finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı ve ortalama gelir arttıkça da İslami finansal okuryazarlık endeksi değerinin de arttığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte; gelir-gider bütçe açığı konusunda katılımcıların büyük kısmının harcamalarını azalttığı ve aile/arkadaşlardan borç aldığı belirlenmiştir. Ayrıca bireylerin finansal tutum ve finansal davranışlarının İslami finansal bilgi düzeylerine göre farklılaştığı, bireylerin İslami finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal tutum ve davranışlarına daha fazla özen gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 14: İslami Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Mutlu (2016)	Trabzon ilinde ikamet eden bireyler	388 kişi	Bireylerin İslami Bankalar ve İslami finansman konusunda bilgi, tutum ve davranışlarını ölçmek ve değerlendirmek için bir anket geliştirmek, bu anket sonuçları ile de İslami finansal okuryazarlık endeksi oluşturmak	<ul style="list-style-type: none">İslami Finans Okuryazarlığı Genel Endeksinin yüzde 58 olduğu,Erkek katılımcıların bayan katılımcılara göre İslami Finansal Okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu ve evli bireylerin bekar olanlara göre İslami Finansal Okuryazarlık düzeylerinin de daha yüksek olduğu,Yaş atıkça bireylerin İslami Finansal Okuryazarlık düzeylerinin arttığı ve ortalama gelir arttıkça da İslami Finansal Okuryazarlık endeksi değerinin de arttığı görülmüştür.
Er ve Mutlu (2017)	Trabzon ilinde ikamet eden bireyler	388 kişi	İslami finansal okuryazarlığın ölçülmesi ve karşılaştırılmasına olanak tanıyan bir ölçek geliştirmek	<ul style="list-style-type: none">Katılımcıların çoğunun 39 yaş altındaki genç bireylerden oluştuğu, lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu ve katılım bankasında daha önce herhangi bir işlem yapmadığı,Kümülatif olarak %73,65 oranında katılımcının bütçeleme sürecine dahil oldukları,Gelir-gider bütçesi açığı konusunda katılımcıların büyük kısmının harcamalarını azalttığı ve aile-arkadaşlardan borç aldığı,İslami Finans Okuryazarlığı (İFO) Bilgi Endeksi, İFO Tutum Endeksi, İFO Davranış Endeksi ve İFO Genel Endeksi olmak üzere 4 farklı endeks oluşturulduğu,İFO Bilgi Endeks değerinin 0.56, İFO Tutum Endeks değerinin 0.55, İFO Davranış Endeks değerinin 0.62 ve İFO Genel Endeks değerinin 0.58 olduğu tespit edilmiştir.
Çömlekçi (2017)	Katılım bankalarında hesabı bulunan bireysel hesap sahibi bireyler oluşturmakta	401 kişi	Katılım bankaları müşterilerinin İslami finansal okuryazarlık seviyelerini belirlemek ve İslami finansal okuryazarlık düzeyinin demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlemek	<ul style="list-style-type: none">Katılımcıların bankacılık ürün ve hizmetlerinden en fazla kredi kartını kullandığı,Katılım bankaları müşterilerinin %70'inin Genel İslami Finansal Bilgi düzeylerinin ve %60'ının ise İslami Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin düşük olduğu,Bireylerin finansal tutum ve finansal davranışlarının, İslami Finansal Bilgi düzeylerine göre farklılık gösterdiği,Bireylerin İslami finansal bilgi düzeyi arttıkça finansal tutum ve davranışlarına daha fazla özen gösterdiği,İslami Finansal Bilgi Düzeyi ve İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyinin cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, meslek grubu ve gelir düzeyi göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir.

2.1.12. Türkiye’deki Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Tablo 15’te, Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri üzerine yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; yatırımcıların hisse senedi, tahvil, yatırım fonu gibi yatırım araçları arasındaki risk ve getiri farkları konusunda bilgi sahibi olmamaları, en riskli yatırım alanı konusunda yanlış cevap veren katılımcıların oranının yüksek olması, Türkiye’deki yatırımcıların bilişsel yetenek düzeyleri ve finansal okuryazarlık düzeylerinin gelişmiş ülkelere oranla düşük düzeyde olması dikkat çekmektedir. Ayrıca bireysel emeklilik sistemine yatırım isteğinin fon tercihine göre değiştiği, hisse senedi ve tahvil ağırlıklı fon tercihinde bulunan bireylerin bu sisteme ilişkin yatırım isteklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Buna ek olarak banka segment müşterileri ile ilgili araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek olduğu grubun ticari segment banka müşterileri olduğu ve en düşük olduğu grubun ise tarımsal segment banka müşterileri olduğu belirlenmiştir.

Tablo 15: Türkiye’deki Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Ateş (2014)	İstanbul ilinden seçilen bireysel hisse senedi yatırımcıları	596 kişi	Yatırımcıların finansal okuryazarlık ve davranışsal önyargı düzeyini tespit etmek	<ul style="list-style-type: none"> • Yatırımcıların hisse senedi, tahvil, yatırım fonu gibi yatırım araçları arasındaki risk ve getiri farkları konusunda bilgi sahibi olmadıkları, • Sadece asgari tutar ve gecikme faizi ödemesi yaparak kredi kartı borcunun bitmeyeceğini ve bireysel emeklilik sisteminde emekliliğe hak kazanmak için sistemde kaç yıl kalıp, kaç yaşı doldurmak gerektiğini de bilmedikleri, • Finansal okuryazarlık düzeyi açısından, eğitim durumuna, yatırım süresine ve yatırımcıların finansal kararlarını alırken başvurdukları başlıca finansal bilgi kaynaklarına göre yapılan karşılaştırmalarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, • Kadınlar erkeklere, evliler bekârlara, emeklilik çağındakiler (60 yaş üzerindeki) çalışma çağındakilere (18-60 yaş arasındaki) göre anlamlı şekilde daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları, • Yatırımcıların sırasıyla temsiliyet, doğrulama ve geçmiş görüş önyargılarının en yüksek olduğu, • Yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça; aşırı iyimserlik, doğrulama ve temsiliyet önyargı düzeylerinin anlamlı bir şekilde yükselmekte olduğu ve aşırı güven, çerçeveleme ve kayıptan kaçınma önyargı düzeylerinin ise anlamlı şekilde azalmakta olduğu belirlenmiştir.
Satoğlu (2014)	Türkiye’deki Bireysel Yatırımcılar	133 kişi	Bireysel yatırımcının korunması ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkinin test edilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların çoğunun 26-33 yaş aralığında olduğu; eğitim durumuna göre ilk sırada lise mezunu ve ikinci sırada üniversite mezunu olan katılımcıların ağırlıkta olduğu, • Faiz oranları yükseldiğinde tahvil fiyatlarının nasıl değişeceği sorusuna katılımcıların çoğunun tahvil fiyatlarının düşeceğini belirttiği ve doğru cevapladığı, • En riskli yatırım alanı konusundaki sorunun doğru yanıtının “döviz üzerine yazılmış opsiyon sözleşmesi” olması gerekirken katılımcıların çoğunun (%30) “altın” ve (%25) “hisse senedi” olarak cevap verdiği, • Bir aracı kurum ile ihtilafa düştüğünde SPK’ya ve bir banka ile ihtilafa düştüğünde ise BDDK’ya başvuracağını bilenlerin sayısının fazla olduğu, • Bireysel yatırımcıların eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin de arttığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça da bireysel korunma düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.
Sezer ve Demir (2015)	İstanbul, Ankara ve İzmir’de İMKB’de hisse senedi alıp satan gerçek kişi yatırımcılar	384 kişi	Yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini tespit etmek ve yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeyleri ile psikolojik yanılsamalar arasındaki ilişkiyi saptamak	<ul style="list-style-type: none"> • Yatırımcıların bilişsel yetenek ve finansal okuryazarlık düzeylerinin Amerika, Almanya ve Hollanda’daki araştırmalar ile karşılaştırıldığında düşük düzeyde olduğu, • Bilişsel yetenekler ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif bir ilişki olduğu, • Katılımcıların yaklaşık %87’si bir yükseköğretim programından mezun olmasına rağmen finansal okuryazarlık seviyelerinin ve bilişsel yeteneklerinin düşük düzeyde olduğu, • Yatırımcıların bilişsel yetenek düzeyleri yükseldiğinde, önyargılar konusunda farkındalık düzeyinin de kısmi olarak yükselme eğilimi gösterdiği, • Türkiye’deki yatırımcılar cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde kadınların piyasa katılımı oldukça düşük düzeyde olduğu ve Türkiye’deki yatırımcıların psikolojik yanılsamalara düşme seviyesinin yüksek olduğu, • Türkiye’deki yatırımcıların bilişsel yetenek düzeyleri gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük düzeyde olduğu ve Türkiye’deki yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyleri diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 15'in Devamı

Aren vd. (2015)	Ankara, Adana ve İstanbul'da yaşayan ve bireysel emeklilik sistemine katılan bireyler	214 kişi	Bireysel emeklilik fon tercihlerini etkileyen değişkenleri ve finansal danışmanlara tavsiyede bulunurken rehberlik edecek unsurları belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Yaş, eğitim ve risk alma davranışının fon tercihinde görece yüksek öneme sahip olduğu tespit edilmiş, bireylerin seçeceği fon türünü tahminleyen bir fonksiyon hesaplanmış ve fon türüne göre risk algısının bazı boyutlarında değişiklik olduğu,• Tercih edilen fon türüne ilişkin en düşük endişe duygusunun tahvil ağırlıklı fon seçimi yapanlarda görüldüğü,• Hisse senedi ağırlıklı ve eşit ağırlık fon tercihi yapanlarda endişe duygusunun daha güçlü olduğu,• Bireysel emeklilik sistemine yatırım isteğinin de fon tercihine göre değiştiği,• Hisse senedi ve tahvil ağırlıklı fon tercih etmiş kişilerin sisteme katılma isteklerinin de yüksek olduğu,• Buna karşılık eşit ağırlıklı fon tercihinde bulunan bireylerin sisteme ilişkin yatırım isteklerinin ise daha düşük olduğu belirlenmiştir.
Baysa (2015)	Tokat merkez ilçede bulunan ve bireysel, ticari ve tarımsal segment banka müşterileri	411 kişi	Banka müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• "Operasyonel işlem", "kredibilite ve güvenlik", "ekonomi yorumu kabiliyeti", "riskten korunma" ve "sözleşme metni bilinirliği" olmak üzere finansal okuryazarlık ölçeğinin 5 faktörlü gruptan oluştuğu,• Banka segment müşterilerinin "ekonomi yorumu kabiliyeti" faktörü ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olduğu yani erkek banka segment müşterilerinin kadınlara göre "ekonomi yorumu yapabilme kabiliyeti"nin daha fazla olduğu,• Lisans eğitim düzeyindeki banka segment müşterilerinin "operasyonel işlemler" ile ilgili finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek çıktığı,• 0-1000 TL arası geliri olan banka müşterilerinin "operasyonel işlem" ve "kredibilite ve güvenlik" konusunda finansal okuryazarlık düzeylerinin en düşük olduğu,• Genel olarak banka segment müşterilerinin finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu,• Finansal okuryazarlık düzeyinin en yüksek olduğu grubun ticari segment banka müşterileri olduğu ve en düşük olduğu grubun ise tarımsal segment banka müşterileri olduğu tespit edilmiştir.

2.1.13. KOBİ Yöneticileri ile Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar

KOBİ yöneticileri ile çalışanlarda finansal okuryazarlık üzerine yurt içinde yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 16’da mavi yakalı çalışanların günlük yaşamlarını kolaylaştıracak ve yaşam kalitelerine arttıracak bilgi ve uygulamalara duyarlı oldukları ve bu konuda yardımcı kurumsal düzenlemelere erişimde yetersiz oldukları, yöneticilerin finansal okuryazarlık düzeyinin literatürdeki çalışmalara kıyasla daha yüksek çıktığı, KOBİ’lerin çalışan sayısına göre yöneticilerin finansal davranış ve finansal kavram bilincinin farklılık gösterdiği ve yöneticilerinin eğitim durumuna göre finansal okuryazarlık düzeyinin farklılaştığı, çalışan ve işverenlerin finansal farkındalıkları ile finansal okuryazarlıkları arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 16. KOBİ Yöneticileri ile Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Temizel (2010)	Eskişehir ilinde gıda ürünleri üretimi yapan 5 firmada çalışan mavi yakalılar	1.452 kişi	Mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Mavi yakalı çalışanların yaşam kalitelerini arttıracak ve günlük yaşamlarını kolaylaştıracak bilgi ve uygulamalara duyarlı olduklarını, diğer yandan bu hususta yardımcı olacak kurumsal düzenlemelere erişimde yetersiz oldukları,• %38'lik bir oranda "Banka Hesabım Yok" cevabı verildiği ve bu cevaptan dolayı, mavi yakalı çalışanların önemli bir kısmının banka hesabı türü ile ilgili bir fikre sahip olmadığı görülmektedir.
Bayrakdaroğlu ve Şan (2014)	Türkiye'de faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerdeki yöneticiler	120 Kobi yönetici	Yöneticilerin finansal piyasa araçlarını kullanma becerileri ele almak	<ul style="list-style-type: none">• Yöneticideki finansal okuryazarlık düzeyinin finansal eğitimle birlikte arttığı,• Literatürdeki diğer çalışmalara kıyasla çalışmaya katılan yöneticilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu,• Finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek olan yöneticilerin, bilgi kısıtlamalarını azaltarak finansal piyasalara daha fazla katılım gösterdiği,• Aşırı özgüven ile finansal eğitim arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır
Kaya (2015)	İzmir İlinde faaliyet gösteren KOBİ yöneticileri	140 Kobi yöneticisi	Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Kobi yöneticilerinin finansal davranışlarının ve finansal kavram bilincinin, örgütün çalışan sayısına göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu,• Kobi yöneticilerinin eğitim durumlarına göre finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı bir farklılık gösterdiği,• Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal davranışları arasında negatif yönde doğrusal bir ilişkinin olduğu ve finansal kavram bilinci ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif yönde doğrusal bir ilişkinin olduğu,• Kobi yöneticilerinin teoride bildikleri fakat uygulama aşamasında doğru kullanamadıkları sonucuna varılmıştır.
Yardımcıoğlu ve Yörük (2016)	Kahramanmaraş'ta memur, esnaf, işçi ve diğer meslek gruplarında çalışan bireyler	324 kişi	Çalışanların finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık durumları arasındaki ilişkiyi incelemek	<ul style="list-style-type: none">• Finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönde ilişki olduğu,• Çalışanların finansal farkındalıkları arttıkça finansal okuryazarlıklarının da arttığı görülmüştür.
Eker (2017)	Silifke'de faaliyet gösteren ve Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işverenler	400 kişi	İşverenlerin finansal farkındalık, finansal okuryazarlık ve finansal erişim düzeylerini incelemek	<ul style="list-style-type: none">• Finansal farkındalık ile finansal okuryazarlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu,• 18-25 yaş aralığındaki katılımcılar ile 31-35 yaş ve 41-45 yaş aralığındaki katılımcılar arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt dışında yapılan çalışmalar aşağıda verilen 8 grup altında incelenmiştir ve tablolaştırılmıştır:

- Finansal Okuryazarlık Düzeyleri
- Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler
- Finansal Okuryazarlık ve Aile;
- Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması
- Finansal Okuryazarlık ve Davranış
- Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış
- Finansal Eğitim ve Okul Eğitimi
- KOBİ, Yöneticiler ve Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık

2.2.1. Finansal Okuryazarlık Düzeylerine İlişkin Yapılmış Çalışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda yurt dışında yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 17’de bayan öğrencilerin, işletme hariç diğer bölüm öğrencilerinin, birinci sınıf öğrencilerinin, 30 yaş altındaki ve deneyime sahip olmayan öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 50 ve üzeri yaş grubundaki Amerikalı bireylerin çoğunun temel finansal kavramlar hakkında bilgi eksikliği taşıdığı ve temel finansal hesaplamaları yapamadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 55 yaş üstü Amerikalıların çeşitli finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olmadığı ve finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 17: Finansal Okuryazarlık Konusunda Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Chen ve Volpe (1998)	Kaliforniya, Florida, Kentucky, Massachusetts, Ohio ve Pennsylvania'daki üniversite öğrencileri	924 kişi	Öğrencilerin kişisel finansal okuryazarlığını, finansal okuryazarlık ve öğrencilerin karakter özellikleri arasındaki ilişkiyi ve finansal okuryazarlığın öğrencilerin düşünce ve kararlarına etkisini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Öğrenciler soruların yaklaşık olarak %53'ünü doğru cevapladığı,• İşletme dışında eğitim görenler, kadınlar, üniversitelerin ilk sınıflarındaki öğrenciler, 30 yaşın altındakiler ve tecrübe sahibi olmayanların finansal bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu,• Yeterli bilgiye sahip olmayan öğrencilerin yanlış düşünce ve bunun sonuca da yanlış kararlara meyilli oldukları,• Öğrencilerin kişisel finans hakkında bilgili olmadıkları, bunun sonucu olarak da bilgiye dayalı karar almada sorunlar yaşayabilecekleri belirlenmiştir.
Lusardi (2008)	2004 HRS modülü ortalama yaşın 65 olduğu 50 ya da üzeri yaş grubundan oluşan Amerikalılar	812 kişi	Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek	<ul style="list-style-type: none">• Düşük eğitim düzeyine sahip Afrikalı-Amerikan ve İspanyol kadınların, finansal okuryazarlık düzeylerinin de düşük olduğu,• Çoğu bireyin bileşik faiz, nominal ve gerçek değerler arasındaki fark ve risk çeşitlendirmesinin esasları gibi temel finansal kavramlar konusundaki eksikliği ve temel ekonomik hesaplamaları yapamadığı tespit edilmiştir.
Lusardi vd. (2009)	55 yaş üstü Amerikalılar	1.332 kişi	Finansal okuryazarlık ve finansal gelişmişlik düzeylerini değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none">• Çalışmaya katılan 55 yaş üstü bireylerin hisse senedi ve tahvil fiyatları, risk çeşitlendirmesi, portföy seçimi ve yatırım ücretleri hakkında temel bir anlayışa sahip olmadıkları,• Sorulara verilen "Bilmiyorum" yanıtının oldukça yaygın olması finansal okuryazarlığın yaşlı bireyler arasında düşük olduğunu göstermektedir.

2.2.2. Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler İlişkili Yapılmış Çalışma

Tablo 18'de, finansal okuryazarlık ve demografik değişkenler ile ilişkili yurt dışında yapılmış çalışmaya bakıldığında; risk çeşitlendirme konusundaki soruyu cevaplayamayanların oranının İsviçre'de düşük olduğu, finansal okuryazarlık sorularının hepsine doğru cevap verenlerin önemli kısmının Almanya ve İsviçre'deki 36-45 yaş grubundaki erkeklerin olduğu ve ABD ve Hollanda'da ise 51-65 yaş grubundaki erkeklerin olduğu ve babası eğitilmiş kız çocuklarının finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 18: Finansal Okuryazarlık ve Demografik Değişkenler ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Lusardi ve Mitchell (2014)	Finansal okuryazarlık ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar		Bugünkü hane halkının finansal okuryazarlığını ve karmaşık finansal kararları vermekte ne kadar donanımlı olduklarını değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> • ABD'de katılımcıların yüzde 34'ü risk çeşitlendirme sorusunun cevabını bilmediklerini açıklarken, Almanya'da yüzde 32 ve Hollanda'da yüzde 33 ve İsveç'te sadece bu oranın yüzde 18 olduğu, • Finansal okuryazarlık sorularının tümüne doğru olarak cevap verenlerin çoğunluğunun Almanya ve İsviçre'de 36-50 yaş arası ve erkek, Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'da 51-65 yaş arası ve erkek olduğu, • Finansal okuryazarlık ve ebeveynler arasında bir ilişki olduğu ve babası eğitilmiş olan kız çocuklarının finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.2.3. Finansal Okuryazarlık ve Aile İlişkili Yapılmış Çalışma

Finansal okuryazarlık ve aile ile ilişkili yurt dışında yapılmış çalışma incelediğinde; Tablo 19'da 23-28 yaş grubundaki katılımcılar için ebeveynleri zengin olmayan lise eğitim düzeyi altındaki kadınlara göre ebeveynleri hisse senedi ve emeklilik tasarrufuna sahip üniversite mezunu erkeklerin risk çeşitlendirmesi konusunda haberdar olmasının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 19. Finansal Okuryazarlık ve Aile ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Lusardi vd. (2010)	1997 National Longitudinal Survey of Youth (NLSY)'a eklenen finansal okuryazarlık sorusu seti ile ABD'deki 23-28 yaş aralığındaki yetişkin gençler	7.138 kişi	Finansal karar almada gençlerin ne kadar donanımlı olduğunu belirlemek ve politikacıların genç nüfusa yönelik girişimlerini nasıl etkili bir şekilde yönetebileceği hususunda yardımcı olmak	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal okuryazarlığın gençler arasında düşük olduğu ve genç yetişkinlerin üçte birinden daha azının faiz oranları, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi hakkında temel bilgilere sahip olduğu, • Finansal okuryazarlığın; sosyodemografik özellikler ve ailenin finansal gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkili olduğu, • Özellikle ebeveynleri hisse senedi ve emeklilik tasarrufuna sahip olan üniversite eğitimi almış erkeklerin, ebeveynleri zengin olmayan lise eğitiminden daha düşük eğitim seviyesine sahip olan kadınlara göre risk çeşitlendirmesi konusunu bilme olasılığının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

2.2.4. Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Tablo 20’de, finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması ile ilişkili yurt dışında yapılmış çalışmalara bakıldığında; araştırmaların ortak sonucu olarak finansal bilgi ve planlamanın birbiriyle ilişkili olduğu yani finansal bilgi sahibi olanların planlama yapma ve planlamada başarılı olmasının yüksek olduğu saptanmıştır. 50 yaş üzerindeki Amerikalı katılımcıların üçten birinden daha azının emeklilik planlaması hazırlamayı denediği ve deneyenlerin büyük kısmının başarılı olduğu ve bununla birlikte emeklilik planlaması yapanların bu konuda aile/akraba veya iş arkadaşlarına güvenlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Amerika’daki yaşça büyük kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin çok düşük olduğu ve kadınların büyük kısmının emeklilik planlaması yapmadığı belirlenmiştir. 18 yaş üzerinde işe alınan katılımcılara yönelik araştırmada ise daha iyi finansal bilgi sahip olanların emeklilik planı yapma durumunun daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 20: Finansal Okuryazarlık ve Emeklilik Planlaması Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Lusardi ve Mitchell (2006)	2004 The Health and Retirement Study (HRS) modülünde yer alan 50 yaş üstü Amerikalılar	1269 kişi	Finansal okuryazarlık düzeyinin emeklilik planlama, tasarruf yeteneği ve emeklilikteki refah düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal okuryazar olmayanların yaşça büyük Amerikalılar arasında yaygın olduğu, • 50 yaş üzeri katılımcıların yalnızca yarısı bileşik faiz ve enflasyonla ilgili iki basit soruya doğru cevap verebilmişken üçte birinin ise bu iki soru ve risk çeşitlendirme hakkında bir soruya cevap verebildiği, • Kadınlar, azınlıklar ve üniversite mezunu olmayanların özellikle düşük finansal bilgi sergilemede risk altında olduğu, • 50 yaş üstü katılımcıların üçte birinden daha azının şimdiye kadar bir emeklilik planı hazırlamayı denediği ve deneyenlerin yalnızca üçte ikisinin başardığı, • Genel olarak, katılımcıların beşte birinden daha azının başarılı emeklilik planlaması yaptıklarına inandıkları, • Araştırma sonuçları finansal bilgi ve planlamanın şüphesiz birbiriyle ilişkili olduğunu, yani finansal bilgiye sahip olanların planlama yapma ve planlamada başarılı olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermekte, • Planlama yapanların emeklilik hesaplama memurları, emeklilik seminerleri ve finansal uzmanlar gibi resmi yöntemlere güvenme olasılıklarının daha yüksek ve aile/akraba veya iş arkadaşlarına güvenme olasılığının daha düşük olduğu, • Finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksek olan katılımcıların, hisse senetleri gibi karmaşık varlıkları biriktirme ve yatırım yapma ihtimallerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
Lusardi ve Mitchell (2007)	2004 HRS ile Amerika'da 1946 ile 1964 arasında doğan nüfus	1.984 kişi	Emeklilik planlamasının niçin bu kadar eksik olduğunu ve neden bu kadar az hane halkının emeklilik planlamasına katıldığını daha iyi anlamak için finansal okuryazarlığın nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> • Çok sayıda hane halkının tasarruf ve yatırım kararları almak için ihtiyaç duyulan en temel ekonomik kavramları bile bilmediği, • Finansal bilgisizlik sebebiyle emeklilik planlamasına katılmayan çok fazla hane halkı olduğu, • Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerdeki genç ve yaşlı insanların tasarruf, emeklilik planlaması, ipotek ve diğer kararlar için önemli etkileri olan temel finansal kavramlar konusunda bilgi düzeylerinin düşük olduğu, • Japonya'daki tasarruf kampanyası dahil diğer ülkelerin deneyimleri de düşünülerek İsviçre'deki özelleştirme programı ve finansal okuryazarlığın bunlar üzerindeki rolleri, • Finansal bilgisizliğin nedenleri ve bunun emekli tasarrufu üzerinde çok büyük etkisi olduğu, • Finansal bilgisizlik sonuçları; sırasıyla işçilerin büyük bölümünün emeklilik seminerlerine katılması, finansal cehaletin giderilmesi için tek bir finansal eğitime katılmanın yeterli olmadığı, bu yetersiz eğitim yerine tüketici araçlarını verecek daha basit finansal eğitimin olması gerektiği ve finansal eğitimin nüfus gruplarına göre ihtiyaçları doğrultusunda farklı şekilde verilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Tablo 20'nin Devamı

Lusardi ve Mitchell (2008)	2004 HRS modülünde yer alan kadın katılımcılar	785 kadın	Kadınların emeklilik planlaması ve tasarruf konusunda değerlendirmelerini ve finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek	<ul style="list-style-type: none"> Amerika'daki yaşça büyük kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu ve kadınların çoğunun emeklilik planlaması yapmadığı, Finansal bilgi ve planlamanın açık bir biçimde birbiriyle ilişkili olduğu, yani daha yüksek finansal okuryazarlık gösteren kadınların planlama yapma ve başarılı planlamacı olma olasılığının daha yüksek olduğu, Yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan kadınların, düşük finansal okuryazar olanlara göre emeklilik konusunda daha fazla planlama yaptığı, Kadınların yüzde 61,9'unun faiz oranını hesaplama sorusuna doğru cevap verdiği ve yüzde 70,6'sının da enflasyon sorusunu doğru cevapladığı, Kadınların yalnızca yüzde 47,6'sının tek bir şirketten hisse senedi bulundurulmasının, hisse senedi yatırım fonundan daha riskli bir yatırım olduğunu bildiği tespit edilmiştir.
Lusardi ve Mitchell (2009)	Michigan Üniversitesi Anket Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan ve internet tabanlı araştırma olan 18 yaş üstü işe alınan katılımcıların yer aldığı American Life Panel (ALP)	989 kişi	Finansal okuryazarlık ve emeklilik planlaması arasındaki ilişkiyi değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> Daha iyi finansal bilgiye sahip katılımcılar arasında emeklilik planlaması yapma oranının daha yüksek olduğu, Katılımcıların yüzde 69'unun bileşik faiz, yüzde 73,8'inin paranın zaman değeri, yüzde 87,1'inin enflasyon ve yüzde 91,8'inin basit faiz ile ilgili soruları doğru cevaplandığı görülmüştür.
Lusardi ve Mitchell (2011)	HRS kapsamında yer alan 50 yaş üstü Amerikalılar	1.269 kişi	İnsanların finansal planlarını nasıl yaptıklarını, bu planları yapmak ve planları uygulamak için gerekli bilgileri nasıl topladıklarını değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> Yaygın olarak yaşlı Amerikalılarda, özellikle de kadınlar, azınlıklar ve düşük eğitimlilerde finansal okuryazarlığın olmadığı, Finansal okuryazar olan katılımcıların emeklilik konusunda daha iyi planlama yaptıkları tespit edilmiştir.

2.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Davranış İlişkili Yapılmış Çalışma

Finansal okuryazarlık ve davranış ile ilişkili yurt dışında yapılmış çalışma incelediğinde; Tablo 21’de finansal okuryazarlık ile harcanmamış gelir bulundurma arasındaki ilişkinin finansal kriz sırasında yüksek olduğu, finansal piyasalara katılmada finansal okuryazarlığın olumlu etkisi olduğu ve gayri resmi borçlanma kaynaklarını kullanmada ise finansal okuryazarlığın olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 21. Finansal Okuryazarlık ve Davranış ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Klapper vd. (2012)	Rusya’da federal bölgenin bireyleri	7 1.600 kişi	Finansal okuryazarlığın önemini ve davranış üzerindeki etkilerini incelemek ve tüketicilerin finansal kriz dönemlerinde borç alma ve gelirlerini harcama davranışlarını saptamak	<ul style="list-style-type: none">Tüketicilerin finansal kriz dönemlerinde borç alma ve gelirlerini harcama konusunda problem yaşayacağı ve finansal okuryazarlık ve harcanmamış gelir bulundurma arasındaki ilişkinin finansal kriz sırasında yüksek olduğu,Rusya’da tüketici borçlanmasının hızla artmasına rağmen tüketicilerin yalnızca % 41’inin bileşik faizin işleyişini anladığını ve yalnızca % 46’sının enflasyon hakkında sorulan basit bir soruya cevap verebildiği,Finansal okuryazarlığın, finansal piyasalara katılmada pozitif ve gayri resmi borçlanma kaynaklarının kullanımında ise negatif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

2.2.6. Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yapılmış Çalışma

Tablo 22’de, finansal okuryazarlık, tutum ve davranış ile ilişkili yurt dışında yapılmış çalışmaya bakıldığında; işletme ve iktisat bölümünde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, finansal bilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha olumlu finansal tutum ve davranışa sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 22: Finansal Okuryazarlık, Tutum ve Davranış ile İlişkili Yurt Dışında Yapılmış Çalışma

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Costa Mendes (2013)	Porto Üniversitesi'nin 1. ve 2. Dönem öğrencileri	652 kişi (1.dönem 394 kişi ve 2.dönem 258 kişi)	Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçerek finansal durum ve tutumları üzerindeki etkisini değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none">Çalışmada mimarlık, güzel sanatlar, fen bilimleri, sağlık, spor, hukuk, ekonomi, mühendislik, edebiyat, psikoloji ve eğitim bilimlerindeki öğrencilerinin olduğu,Üniversite öğrencilerinin genel olarak finansal okuryazarlık endeksinin düşük olduğu ve kısmi açıdan daha iyi finansal tutum ve davranışlara sahip olduğu,Üniversitede en yüksek finansal okuryazarlığın işletme ve iktisat bölümlerinde olduğu,Finansal bilgi seviyesi yüksek olan öğrencilerin daha uygun finansal tutum ve davranışlara sahip olduğu belirlenmiştir.

2.2.7. Finansal Eğitim ve Okul Eğitimi Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Finansal eğitim ve okul eğitimi üzerine yurt dışında yapılmış çalışmalar incelediğinde; Tablo 23'te finansal okuryazarlığın girişimcilere öğretilmesi konusunda yapılan literatür araştırmasına göre maddi sıkıntısı olan bireylerin büyük çoğunluğunun finansal okuryazarlıkta yetersiz olduğu ve bireylerin büyük kısmının özellikle gençlerin gelişmiş toplumlarda dahi finansal bilgi ve yetenek bakımından yoksun kaldığı göze çarpmaktadır. Bosna Hersek'te genç girişimciler için hazırlanan işletme ve finansal okuryazarlık programına katılım oranının düşük olduğu fakat katılanların memnuniyetinin çok yüksek olduğu ve ödemelerini geç yapan kişilerin işletme ve finansal eğitimin önemli olduğunun farkına vardıkları belirlenmiştir. Bamberg Üniversitesi işletme bölümünde yapılan araştırmada, önemli oranda öğrencinin gelecekte girişimci olmayı hedeflediği, öğrencilerinin üçte birinin çalışmaya başlamadan önce stajlar ile mesleki deneyim kazandığı ve girişimcilik konusunda kendilerini yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Afrika'da yapılan araştırmada KOBİ'lerin iş gelişimlerini engelleyen önemli kısıtlamaların var olduğu görülmüştür. Yeni Zelanda'da yapılan araştırmada ise küçük işletme sahiplerinin, işlerin finansal yönünü anlamada ortaokulda aldıkları İngilizce ve Matematik derslerinin büyük katkısı olduğu ve bununla birlikte nakit akışı sağlamada likidite yönetiminin önemini farkında oldukları gözlemlenmiştir. Kenya, Nairobi'deki Ngara bölgesinde EGFTP yararlanıcıları KOBİ'ler için yapılan araştırmada, KOBİ'lerin performansının defter tutuma, kredi yönetimi ve bütçeleme ile ilgili becerilerinden etkilendiği sonucuna varılmış ve finansal okuryazarlık eğitimi sonrasında katılımcıların borçlular ve alacaklılar ile ilgili defter tutma becerileri artırılmıştır ve bununla birlikte katılımcıların kaynak kayıplarını belirlemesine, kredi geri ödemesinde kaynakların uygun şekilde kullanımına yardımcı olacak yetenekler geliştirilmiştir. Yapılan bir başka araştırmada, KOBİ'lerin finans fonksiyonunun geliştirilmesinde “işletmeyi kurmadan önce “planlama”, “uyum ve kontrol”, “standardizasyon ve izleme”, “büyümeye uygun muhasebe” başlıklarının önemli olduğu vurgulanmıştır. Güney Sudan'da yapılan araştırmada, verilen finansal okuryazarlık eğitiminin geniş ve çok kapsamlı olduğu görülmüştür. Almanya'da girişimciler üzerine yapılan araştırmada, yeni girişimcilerin dış finansman elde etmede daha az problem yaşadıkları ve finansal eğitim programına katılanların kazandıkları yeterlilikleri yararlı buldukları tespit edilmiştir. Son olarak diğer araştırmada, Kobi'lerin kredi geri ödeme performansını geliştiren bütçeleme ile finansal tablo analiz becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiş ve finansal okuryazarlık eğitiminin, KOBİ'lere defter tutma becerileri kazandırdığı ve KOBİ'lerin işletme giderlerini azalttığı ve sonuç olarak da kredi geri ödemesinde önceden planlamayı sağladığı görülmüştür.

Tablo 23: Finansal Eğitim ve Okul Eğitimi Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Rahmandou st vd. (2011)	Literatür incelemesi (Finansal okuryazarlığın girişimcilere öğretilmesi)		Finansal okuryazarlığın girişimcilerin başarısında ve daha sonra toplumların sürdürülebilir kalkınmasında önemini vurgulamak	<ul style="list-style-type: none"> Girişimcilerin başarısı için ihtiyaçlarından birinin, finansal okuryazarlık ile ilgili bilgi ve beceriler olduğu ve böyle bir bilgi olmadan, girişimciler veya KOBİ sahiplerinin işletme faaliyetlerinde ilk 5 yılda başarılı olma şansının % 32'den az olduğu, İnsanların çoğunluğu özellikle gençler arasında finansal beceri ve bilgi düzeyinin gelişmiş toplumlarda bile düşük olduğu, Maddi problemi olan insanların büyük çoğunluğunun finansal okuryazarlıkta yetersiz olduğu, Girişimcilerde toplumun ilerlemesi için önemli becerileri öğretmekle ilgili yeterli sayıda çalışma olmadığı belirlenmiştir.
Bruhn ve Zia (2011)	Bosna Hersek'teki genç girişimciler	396 aktif işletme kredisi müşterisi	Bosna Hersek'te genç girişimcilerin firma sonuçları üzerine işletme ve finansal okuryazarlık programının etkisini araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> Katılım oranının düşük olduğu ve bireylerin takip anketinde, eğitim programına katılmama ana nedeni olarak yeterli zamanlarının olmadığını ifade ettikleri, Katılanlar arasında memnuniyet oranının oldukça yüksek olduğu ve katılımcıların yüzde 96'sından fazlası bu kursu arkadaşlarına önereceğini söylediği Girişimcilerin muhtemel planlı veya potansiyel bir iş girişimi için işletme kredisi aldığı, Kredi ödemelerinin en az birinde geç kalmış olan müşterilerin yüzde 5 oranında eğitimle ilgilenme olasılığının daha yüksek olduğu, Ödemeleri geç yapan kişilerin, işletme ve finansal eğitimin değerli olduğunu farkında oldukları, Hem kişilerin yaşı hem de kredi miktarının girişimcilerin işletme ve finansal eğitim kursuna katılıp katılmayacağını tahminlemediği tespit edilmiştir.
Oehler vd. (2012)	Bamberg Üniversitesi'ndeki işletme bölümü öğrencileri	386 lisans öğrencisi	Potansiyel iş kurucuları arasında girişimci okuryazarlığın (entrepreneurial literacy) mevcut durumunu incelemek	<ul style="list-style-type: none"> Katılımcı Lisans öğrencilerinin yaş ortalamasının 22 olduğu, Yüksek bir oranda öğrenci (% 40'dan fazla) gelecekte girişimci olmayı hedeflemekte ve öğrencilerin % 55'inin bir iş kurma hedefi olmadığı, Finans, muhasebe ve yönetim muhasebesi ile kurumsal planlama ve yönetim alanlarındaki bilgilerin girişimciler için çok önemli olduğu, Öğrencilerin üçte birinin, çalışmaya başlamadan önce staj ve mesleki stajlar ile mesleki deneyim kazandığı, Girişimcilerle ilgili konularda kendi bilgilerini, oldukça yetersiz olarak değerlendirdikleri ve katılımcıların yaklaşık üçte birinin konuyla kendilerinin ilgilendikleri, Bireysel güçlü ve zayıf yönlerinin farkında oldukları ve potansiyel olarak bir işletmenin muhtemel başarısını değerlendirebildikleri, Nicel (sayısal) ile yaratıcı ve stratejik düşünmeyi gerektiren alanlar arasındaki korelasyon testlerinin daha düşük korelasyon katsayıları ortaya koyduğu, Nicel alanlarda, bilhassa finans ve kurumsal planlama ve yönetim alanlarındaki bilginin önemi üzerine kişi değerlendirmesinin, örneğin pazarlama veya insan kaynakları yönetimi gibi konularda bilginin önemi üzerine algulamalarla ilişkili olmadığı, Kurumsal planlama ve yönetim ve yönetim muhasebesinin yanı sıra öncelikle finans, muhasebe ve denetim gibi nicel alanlarda daha büyük korelasyon katsayılarının olduğu görülmüştür.

Tablo 23'nin Devamı

Larrea ve Kimotho (2013),	Tanzanya ve Kenya'da kahve üretici ve KOBİ'ler	22 Kobi	Proje Tanzania ve Kenya'daki üretici ve KOBİ'lerin finansal ve muhasebe yönetim kapasitesini geliştirerek sürdürülebilir kahve KOBİ'leri için finansmana erişimi artırmak	<ul style="list-style-type: none"> Kaynakların sınırlı erişimi ve kısıtlı iç piyasalara erişimin yanı sıra düşük eğitim seviyeleri, sınırlı finans erişimi, yetersiz ve zayıf altyapılar gibi Afrika'daki KOBİ'lerin iş gelişimlerini engelleyen önemli kısıtlamalar ile karşı karşıya oldukları, FAST Finansal Okuryazarlık Takım (The Financial Literacy Toolbox (FLTBX)) projesi ile risk yönetimi de ele alınarak kapsamlı finansal eğitim materyalleri setinin geliştirildiği ve sürdürülebilir kahve üreticilerinin finansal ve muhasebe yönetim kapasitelerinin güçlendirildiği tespit edilmiştir.
Samkin (2014)	Yeni Zelanda'nın Kuzey Adasında yer alan küçük işletmeler	17 küçük işletmenin 18 sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Yeni Zelanda küçük işletme sahiplerinin işletmelerini başarılı bir şekilde çalıştırması için gerekli olduğuna inandıkları finansal okuryazarlık bilgi ve yeteneklerini belirlemek Orta öğretimin Yeni Zelanda küçük işletme sahiplerine, işlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesinde hangi becerilerin katkı sağladığını belirlemek 	<ul style="list-style-type: none"> Katılımcıların işlerin finansal yönünü anlamasına katkıda bulunan ortaokulda incelenen en önemli konuların İngilizce ve matematik olduğu, Yeni Zelanda küçük işletmelerinin sahip olduğu işletmelerinde kullandıkları finansal yeteneklerin; fiyatlandırma, kazanç tahsil etme (nakit), borçlu ve kredi satışlarını yönetme, gider ve ödemeleri yönetme ve muhasebe kayıtlarını muhafaza etme olduğu, Görüşülen küçük işletme sahiplerinin, yeterli nakit akışını sağlamak için likidite yönetiminin öneminin farkında oldukları belirlenmiştir.
Nyamboga vd. (2014)	Kenya, Nairobi'deki Ngara bölgesinde EGFTP yararlanıcıları KOBİ'ler	30 Kobi	KOBİ'lerin kredileri geri ödemesinde finansal okuryazarlığın etkisini araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> KOBİ'lerin performansının defter tutma, kredi yönetimi ve bütçeleme ile ilgili becerilerden etkilendiği, Finansal okuryazarlık eğitimi sonrasında borçlular ve alacaklılar ile ilgili defter tutma becerilerinin arttığı, Finansal okuryazarlık eğitimi, yararlanıcıların kaynak kayıplarını belirlemesine ve kredi geri ödemesinde kaynaklarını uygun şekilde kullanmasına yardımcı olacak yetenekleri geliştireceği bir program olarak ortaya çıkmıştır.
ACCA Global (2014)	Finansal eğitimin etkinliği ile ilgili literatürdeki son incelemelerin yanı sıra Muhasebeci		Finansal okuryazarlık, yetenek ve eğitim konusundaki global gündemin girişimcilerle nasıl ilişkili olduğunu ve bu tür müdahalelerin etkinliğini incelemek	<ul style="list-style-type: none"> Finansal yeteneği olmayan girişimcilerin çoğunun, sektördeki önemli dalgalanmanın sebebinin bir parçası olarak gösterildiği, Dünya çapında KOBİ'lere borç veren kuruluşların finansal bilgi açısından önem kazandığı ve bu önemin son finansal kriz sonrasında daha da arttığı, KOBİ'lerin en güvenilir finansal danışmanları olan uzman muhasebecilerin, bu tür programların sağlanmasında ortak olabileceği,

Tablo 23'nin Devamı

ACCA Global (2014)	Mali Müşavirler Birliği araştırması			<ul style="list-style-type: none"> KOBİ finans fonksiyonunun geliştirilmesinde, işletmeyi kurmadan önce planlama (Pre-start-up planning), Uyum ve kontrol (Compliance and control), Standardizasyon ve izleme (Standardisation and monitoring), büyümeye uygun muhasebe (Accounting for growth) sıralamasının önemli olduğu saptanmıştır.
Jain (2014)	Güney Sudan Cumhuriyeti'n deki ICRS çalışanları için Finansal Okuryazarlık ve Kooperatifler Eğitimi (TOT)		ICRS çalışanlarını girişimcilik, kooperatifler ve finansal okuryazarlık alanlarında profesyonel olarak yetkin eğiticiler, motivatörler ve danışmanlar olarak yetiştirmek	<ul style="list-style-type: none"> Hedef grupların içinde Güney Sudan NDDRC'den eski silahlı askerler, topluluk üyeleri, girişimci/kooperatif mensubuna dönüşen eski silahlı askerlerin bulunduğu, Katılımcılara 13 modülden oluşan işletme/kooperatifi kurma aşamaları, girişimcilik, iş geliştirme, girişimcilikte davranış becerileri, iş fırsatlarını seçme, kurumsal yönetim, üretim yönetimi, finansal yönetim, para yönetimi, işçi yönetimi, vergilendirme ve iş planı konularında geniş ve kapsamlı bir eğitim sunulduğu, Eğitim sonunda katılımcıların bölge yöneticileri (State Manager) ile paylaşabilecekleri bir eylem planı geliştirecekleri ve girişimcilik, kooperatifler ve finansal okuryazarlık konusunda yetkin kişiler haline dönüşebilecekleri tespit edilmiştir.
Leifels ve Metzger (2015),	2014 KfW Start-up Monitor'den Almanya'daki yeni girişimciler ve nüfusun geri kalanı için temsili örnekler	Gözlem toplamı yaklaşık 11.000	Finansal eğitim ve finansal okuryazarlığın girişimcilerin iş kurma başarısına olan etkisini araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> Dış finansman elde etmek konusunda daha az problemlere sahip oldukları ve daha elverişli finansman kaynaklarını kullandıkları için tecrübeli girişimcilerin daha rekabetçi ve başlangıçlarının daha esnek olduğu, İş kurma projelerinin devamlılığının, yeni girişimcinin eğitim seviyesinden güçlü bir şekilde etkilendiği ve mesleki nitelikleri olmayan yeni girişimcilerin projelerini iptal etme ihtimalinin mesleki ve akademik olanlara göre daha yüksek olduğu, Eğitim programlarının iş kurma girişimlerini daha rekabetçi ve daha başarılı yaptığı, Eğitim programına katılan katılımcıların yüzde 85'inin kazanılan yeterlilikleri yararlı bulduğu, Katılımcıların başlangıç projesini iptal etme ihtimalinin yüzde 30 oranında düştüğü görülmüştür.
Mutegi vd. (2015)	Kenya, Nairobi'deki Ngara bölgesinde EGF Eğitim Programı yararlanıcıları olan KOBİ'ler	300 Kobi	EGF'nin finansal okuryazarlık eğitim programının, Kobi kredi geri ödemesine katkısını ve Kobi'lerin defter tutma, kredi yönetimi ve bütçeleme becerilerinin kredi geri ödemesini ne ölçüde etkilediğini bulmak	<ul style="list-style-type: none"> Finansal okuryazarlık eğitiminin, KOBİ'lere defter tutma becerileri kazandırdığı ve KOBİ'lerin işletme giderlerini azalttığı ve sonuç olarak da kredi geri ödemesinde önceden planlamayı sağladığı, Finansal okuryazarlık eğitimi sayesinde KOBİ'ler finansal kuruluşlardan daha fazla fon sağlamlarının mümkün olacağı, Kobi'lerin kredi geri ödeme performansını geliştiren bütçeleme ve finansal tablo analizi becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

2.2.8. KOBİ Sahipleri, Yöneticiler ve Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Tablo 24’te, KOBİ sahipleri, yöneticiler ve çalışanlarda finansal okuryazarlık üzerine yurt içinde yapılmış çalışmalara bakıldığında; Polonya KOBİ çalışanlarına yapılan araştırmada daha yüksek düzeyde finansal okuryazar kişilerin yönettiği firmaların daha sık yenilikçi finans hizmetlerini kullandıkları görülmüştür. Kanada’daki küçük işletmeler üzerine yapılan araştırmada, katılımcıların kendilerinde finansal okuryazar eksikliği olduğunu bilmelerine rağmen bu konunun önemini farkına varamadıkları, muhasebe yazılımını kullanan küçük işletme sahiplerinin bunu kullanmayanlara kıyasla daha fazla finansal okuryazar olduğu, işletme finansman yönetimi konusundaki bilgileri katılımcıların büyük çoğunluğunun kendi kendine öğrendiği, ekonomik krizden itibaren küçük işletmelerin %46’sının finansal performansının sabit kaldığı ortaya çıkmıştır. Güney Afrika’nın Gauteng Bölgesi’ndeki ticaret odasına kayıtlı küçük işletmelere ilişkin yapılan araştırmada, küçük işletmelerin büyük kısmının büyüme belirtileri gösterdiği ve büyümenin de ağırlıklı olarak finansal ve stratejik büyüme boyutlarında olduğu, işletme sahiplerinin finansal okuryazarlığı ile genel işletme büyüme (finansal ve stratejik büyüme) yapısı arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 24’te görüldüğü üzere, Kenya, Nairobi şehrindeki Kobiler üzerine yapılan araştırmada, girişimcilerin başarısı ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğu yani daha az başarılı girişimcinin durgun bir büyüme ve düşük finansal okuryazarlık seviyesi sergilediği ve bunların büyük çoğunluğunun kayıtdışı sektörde (informal sector) olduğu belirlenmiştir. Filipinler Davao City’deki küçük girişimcilere uygulanan araştırmada, girişimcilerin “defter tutma, tasarruf, finansman ve bütçe yapma” konusundaki finansal okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu ve eğitim düzeyi düşük girişimcilerin finansal okuryazar olmadığı görülmüştür. Uganda’daki işletme sahibi veya Kobi yöneticisine uygulanan araştırmada, ticari banka kredilendirme koşulları, finansal okuryazarlık ve resmi krediye erişim arasında bir ilişki olduğu ve ticari banka kredilerinde gözlenen en önemli değişkenin faiz oranları olduğu tespit edilmiştir. Florida’da Küçük İşletmeleri Geliştirme Merkezi’nden büyümeyi hızlandırma danışmanlık hizmeti isteyen küçük işletmeler üzerinde yapılan araştırmada, finansal okuryazarlık ile genel işletme başarısı arasındaki ilişki olduğu ve küçük işletmelerin hepsinin hem alacak tahsil süresini hem de borç ödeme süresini aktif olarak kullanmadığı saptanmıştır. Hindistan Kangra bölgesindeki küçük girişimcilere yönelik yapılan araştırmada, eksik defter tutma uygulamaları, kötü nakit yönetimi, yanlış tasarruf alışkanlıkları ve farklı finansal ürünler ve enstrümanlarla ilgili daha az farkındalıktan dolayı küçük girişimcilerin düşük finansal becerilere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Güney Afrika’da yeni küçük işletmeler üzerine yapılan bir başka araştırmada; Tablo 24’te görüldüğü üzere küçük işletme sahiplerinin çoğunun finansal planlama, bütçeleme ve kontrolü düzenli yapmadığı, risklerini azaltmak için işlerine yönelik sigorta poliçelerine sahip olmadığı ve

düzenli bir finansal kontrol, kontrol sistemi ve işletme başarısı arasında olumlu bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Kenya'daki Serena Otelleri çalışanlarına uygulanan araştırmada, çalışanların finansal okuryazarlık düzeyi ile bireysel finansal davranışları arasında pozitif ve çalışanların cinsiyeti ile bireysel finansal davranış arasında ters bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Filipinler'de yapılan bir başka araştırmada; Iligan şehrindeki Kobi sahiplerinin çoğunun vergilendirme, paranın zaman değeri, finansal kurumlar ve yatırım amaçlı menkul kıymetler konusunda düşük düzeyde finansal bilgiye sahip oldukları; finansal yetenekler, tasarruf ve defter tutma bakımından düşük ortalamaya sahip olmalarına rağmen planlama ve bütçeleme yeteneklerinin uygun bir ortalamada olduğu görülmüştür.

Tablo 24'e bakıldığında, Ukrayna'daki tarım sektörü KOBİ'lerine uygulanan araştırmada; katılımcıların büyük çoğunluğunun çok çeşitli finansal ürün ve hizmetleri bildiği ve kullandığı fakat kısa ve uzun vadeli finansman ana kaynağı olarak iç fonlar ve birikmiş karlardan faydalandığı, maddi duran varlıklar için uzun vadeli ihtiyaçlarını esas olarak iç fonlar ve dağıtılmamış kârlardan karşıladığı ve işletme likiditesini esas olarak iç fonlardan veya geçmiş yıl kazançlarından finanse ettiği belirlenmiştir. Avustralya'da göçmen Afrika-Avustralyalı kadın girişimcilere yapılan araştırmada, bütün kadınların yüksek seviyede finansal okuryazarlıklara sahip olduğu, ortalama olarak tasarruf ve bütçelemede de yüksek finansal bilgiye sahip olduğu ve bununla birlikte kadınların eğitim düzeyi ve İngilizce dil yeterliliği ne kadar yüksek olursa finansal okuryazarlık düzeyinin de o kadar yüksek olacağı sonucuna varılmıştır. Nijerya'da üniversite mezunu çalışmayanlar ve çalışanlara uygulanan araştırmada, finansal okuryazarlık ile teknogirişimci davranış arasında ilişki olduğu ve üniversite mezunu çalışmayanların finansal okuryazarlık ve teknogirişimci davranış eğilimlerinin üniversite mezunu çalışanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Portekiz'in kuzeyindeki küçük işletme sahiplerine yapılan çalışmada, en genç şirketin 3, en eski şirketin 89 yaşında olduğu ve şirketlerin çoğunluğunun piyasada 10 yıldan fazla yer aldığı ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile şirketlerin işletme performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Banjaluca ve Doğu Saraybosna bölgelerindeki KOBİ sahip/yöneticileri üzerine uygulanan araştırmada; Tablo 24'te görüldüğü gibi yöneticilerin uygun oranları ve oran analizini (proper ratios and ratio analysis) çok az kullandığı ve finansal analiz yöntemini anlamadıkları, şirketlerin maddi olmayan varlıklarının farkında olmadığı ve likidelerini "kendiliğinden" spontane yolla yönettiği belirlenmiştir. Güney Afrika'da girişimciler üzerine yapılan başka bir araştırmada, finansal okuryazarlık kavramlarının kullanımı ile KOBİ'lerin ekonomik başarısı (borrowing, budgeting ve investing) arasında pozitif bir ilişki olduğu, girişimcilerin çoğunun ticari bankaları KOBİ'lerin esas sermaye kaynağı olarak kullandığı ve bütçelerini 12 aylık döneme dayalı olarak gerçekleştirdiği görülmüştür. Kenya'da uygulanan başka bir çalışmada, 20'den az çalışanı bulunan KOBİ yöneticilerinin; finansal ürünleri satın almadan önce borç yönetimi konusunda uygun bilgiye sahip olduğu fakat çoğunluğunun enflasyon ve faiz oranlarının borç aldıkları kredilere etkisini

anlamadığı ve şart ve koşulları karşılaştırmadığı ve finansal okuryazarlığı düşük olan işletme yöneticilerinin yıllar içinde az veya hiç büyüme kaydetmediği tespit edilmiştir. Literatüre eleştiri olarak yapılan çalışmada, 12 araştırma incelenmiş ve birçok çalışmanın finansal okuryazarlık genel tanımı yaptığı ancak çoğunun KOBİ'ler için finansal okuryazarlık konusunda somut bir tanım yapmakta başarısız olduğu, finansal okuryazarlık değişkenlerinin genelleştirildiği, çalışmaların çok azının bilimsel analiz kullandığı, çalışma yerlerinin çok az olduğu ve Afrika ve Asya'ya yayılmış olduğu saptanmıştır.

Tablo 24'e bakıldığında, Hırvat girişimcilere yapılan çalışmada şirket sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlığının sermaye yapısı ile ilgili kararlar için son derece önemli olduğu ve kullanılan finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesinin, yani şirket varlıkları değerinin arttırılmasının yanı sıra kredi kurumlarına yönelik daha düşük aracılık maliyetlerini yansıttığı, şirketlerinin büyümesi ve gelişimi için ne kadar fon bulunduğunu her zaman bildikleri için şirketçe üretilen fonları kullanırken KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde analiz etmedikleri, girişimcilerin en çok kendi fonlarını ve banka kredilerini; en az ise aile ve arkadaş fonlarını ve faktoringi kullandığı tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlığın KOBİ'lerin performansı üzerine etkisi olarak yapılan literatür analizinde, bir firmanın rekabet avantajını sürdürmede finansmanın önemli olduğu ve firma performansı için önemli bir kaynak olduğu, finansmana erişim eksikliğinin firma yenilik faaliyetleri için büyük bir kısıt oluşturduğu, firmanın borç verenlerle ilişkilerini yönetme yeteneğinin rekabet avantajı sağlayan anahtar bir unsur olduğu, finansal okuryazarlık ile düşük maliyetli borçlular arasında bir ilişki olduğu ve yüksek maliyetli borçluların çoğunun finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu ve bir işletmedeki performans düzeylerini etkileyen temel finansal kavramlar bilgisinden yoksun olduğu, finansal bilginin firma toplam finansman kaynaklarını arttırmada etkili olduğu ve finansal okuryazarlık ile finansal kısıtlamalar arasında negatif bir ilişki olduğu, kurumsal ve finansal okuryazarlık sorunları nedeniyle şirketlerin faaliyetine son verme veya büyümesine engel olma durumunun daha yüksek olduğu görülmüştür.

Son olarak Güneybatı Nijerya'da yapılan diğer çalışmada, KOBİ işletme performansını arttırmada işletme sahibi-yöneticisinin finansal bilgisi, finansal farkındalığı ve finansal tutumunun etkisi olduğu, KOBİ işletme sahipleri-yöneticilerinin finansal bilgileri ve farkındalığının açıkçası KOBİ'lerin performansı için bir ön koşul olmadığı ancak karar vermede girişimcilik özelliklerinin ve finansal tutumla ilişkisinin finansal okuryazarlık ile kıyaslanabileceği ortaya çıkmıştır.

Tablo 24. KOBİ Sahipleri, Yöneticiler ve Çalışanlarda Finansal Okuryazarlık Üzerine Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Yazar (Yıl)	Çalışmanın Kapsamı	Örneklem Büyüklüğü	Çalışmanın Amacı	Sonuçlar
Szafrańska ve Matysik-Pejas (2012)	Polonya, KOBİ sektöründen işletmeler	150 işletme	KOBİ sektörü firmalarında finansal politikanın gerçekleştirilmesinden sorumlu kişilerin finansal okuryazarlığını belirlemek ve bu seviyeyi belirleyen ve çeşitlendiren faktörleri açıklamak	<ul style="list-style-type: none"> • KOBİ çalışanlarının bilgi ve finansal beceri düzeyleri ile cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma süresi/ekonomik faaliyette bulunma arasında bir ilişkili olduğu, • 34 yaşın altında yüksek öğrenime sahip erkeklerin ve en uzun çalışma süresine sahip çalışanların daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu, • Daha yüksek seviyede finansal okuryazar kişilerin yönettiği firmaların daha sık yenilikçi finans hizmetlerini, örneğin finansal kiralama veya faktoringi kullandıkları görülmüştür.
SAGE (2012)	Kanada'daki küçük işletmeler	300 küçük işletme	Küçük işletme sahiplerinin finansal yönetim ve kaynak yönetimi ile ilgili bilgi ve alışkanlıklarını ölçmek	<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların kendilerinde finansal okuryazar eksikliği olduğunu bilmelerine rağmen bu konunun önemini farkına varamadıkları, • Muhasebe yazılımını kullanan küçük işletme sahiplerinin, bunu yapmayanlara kıyasla daha fazla finansal okuryazar olduğu, • İşletme finansman yönetimini öğrenme konusunda katılımcıların yüzde 73'ünün kendi kendine, yüzde 41'inin bir muhasebeci, uzman ya da muhasebe çalışanından ve yüzde 29'unun tam zamanlı, geçerli resmi eğitim alarak öğrendiği, • Ekonomik krizden bu yana küçük işletmelerin yüzde 46'sının finansal performansının sabit kaldığı, • Küçük işletme sahiplerinin işle ilgili faaliyetleri yönetmek için mobil teknolojiyi kullandıkları, • Katılımcıların yüzde 49'unun nakit akışını, işletmelerin finansal yönetiminde en önemli unsur olarak gördüğü tespit edilmiştir.
C.E. ve C. (2013),	Güney Afrika'nın Gauteng Bölgesi'ndeki bir yerel ticaret odasına kayıtlı küçük işletmeler	70 Kobi	KOBİ sahiplerinin finansal okuryazarlığı ile işletme büyümesi arasındaki ilişkiyi araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> • Çoğu küçük işletmenin büyüme belirtileri gösterdiği ve büyümenin ağırlıklı olarak yapısal boyuttan ziyade finansal ve stratejik büyüme boyutlarında olduğu, • Sahiplerin finansal okuryazarlığı ile genel işletme büyüme (finansal ve stratejik büyüme) yapısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı, • Özellikle finans uzmanları, işletme tarafından danışman ya da çalışanlar olarak alınırsa, KOBİ sahibinin finansal okuryazarlığı ile işletmenin büyümesi arasında hiçbir ilişki bulunmuyor olabileceği, • Sahiplerin algıladıkları finansal okuryazarlık ile finansal eğitim ve/veya eğitim düzeyleri arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Njoroje (2013)	Kenya, Nairobi şehrindeki Kobiler	100 Girişimci (79 katılımcı yararlı bilgiler sağlamış)	Girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeyine göre KOBİ'lerinin başarı düzeyini değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> • Kobilerin başarısının, sürekli çalışanların sayısı ve yıllık gelir artışının puanlayarak ölçüldüğü ve girişimcinin başarısı ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğu, • Finansal okuryazarlıkta yüksek puan alan girişimcilerin iyi eğitilmiş olduğu görülürken, düşük finansal okuryazar olan girişimcilerin ise eğitim seviyesinin düşük olduğu, • Görüşülen tüm KOBİ'lerin belli seviyede finansal okuryazarlıkları olduğu ve çoğu girişimcinin finansal okuryazarlıkta ortalamanın üstünde olduğu ve özellikle kayıtlı sektörde çoğunluğun finansal açıdan daha yüksek okuryazar olduğu, • Daha az başarılı girişimcinin, durgun bir büyüme ve düşük finansal okuryazarlık seviyesi sergilediği ve bunların büyük çoğunluğunun kayıtdışı sektörde (informal sector) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 24'ün Devamı

Sucuahi (2013)	Filipinler Davao City'deki küçük girişimciler	100 küçük işletme	Küçük girişimcilerin finansal okuryazarlığını belirlemek	<ul style="list-style-type: none"> Girişimcilerin küçük çeşitli mağazalar, güzellik salonu, balık satıcıları, yiyecek sunan yerler ve oto tamir atölyesi sahibi olduğu, Girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin “defter tutma, tasarruf, finansman ve bütçe yapma (işletmenin gelecekteki gelir ve giderlerinin tahmin etme) bakımından orta seviyede olduğu, Kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklerden düşük olduğu, Eğitim düzeyi düşük olan girişimcilerin finansal okuryazar olmadığı görülmüştür.
Nkundabanyanga vd. (2014)	Uganda'daki işletme sahibi veya Kobi yöneticisi	384 Kişi	Kobiler ile ticari banka kredileri koşulları, finansal okuryazarlık ve resmi krediye erişim arasındaki ilişkiyi araştırmak	<ul style="list-style-type: none"> Ticari banka kredilendirme koşulları, finansal okuryazarlık ve resmi krediye erişim arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu, Resmi kredi erişiminin iş türüne ve ciroya göre değiştiği ancak, ticari banka kredileri için teminat ve kredi geri ödeme sürelerinin gözlenen değişkenler olmadığı, Ticari banka kredileri açısından gözlenen en önemli değişkenin faiz oranları olduğu ve bunun finansal okuryazarlık ile birlikte, Uganda'daki KOBİ'lerin resmi kredi kullanımındaki farklılıklarının yüzde 31'ini açıkladığı tespit edilmiştir.
Dahmen ve Rodriguez (2014)	Florida'da SBDC'den (Florida Küçük İşletmeleri Geliştirme Merkezi) büyüme hızlandırma danışmanlık hizmeti isteyen küçük işletmeler	14 küçük işletme	Şirketin finansal durumunu gözden geçirmek, mevcut maliyet yapılarını değerlendirmek ve sürdürülebilir bir büyüme stratejisi geliştirmek	<ul style="list-style-type: none"> İşletme sahiplerinin % 50'sinin (7/14 işletme) finansal tabloları düzenli olarak gözden geçirmediği ve bu işletmelerin % 86'sının (6/7) mali sıkıntılar yaşadığı, Çalışmadaki işletmelerin % 50'sinin mali sıkıntı yaşadığı ve bunların % 86'sının (6/7) finansal tabloları düzenli olarak gözden geçirmediği, Finansal okuryazarlık ve genel işletme başarısı arasındaki ilişki olduğu, Mali sıkıntı yaşayan yedi şirketten dördünün çok fazla borç aldığı ve çok fazla borcu bulunan şirketlerin hiçbirinin aylık mali tablolarını incelemeye veya analiz etmediği, Hiçbir işletmenin, ne alacak tahsil süresini ne de borç ödeme süresini aktif olarak yönetmediği, Karlılık ve getiri oranlarına ilişkin olarak, araştırmadaki 14 şirketten sadece üçünün yatırım getirisini değerlendirdiği belirlenmiştir.
Gupta ve Kaur (2014)	Hindistan Kangra bölgesindeki küçük girişimciler	100 küçük girişimci (87 girişimci yanıtladı)	Küçük girişimcilerin mali okuryazarlık farkındalığını değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> Kangra bölgesi küçük girişimcilerin düşük finansal becerilere sahip olduğu ve bunun eksik defter tutma uygulamaları, kötü nakit yönetimi, yanlış tasarruf alışkanlıkları ve farklı finansal ürünler ve enstrümanlarla ilgili daha az farkındalık ile ortaya çıktığı, Katılımcıların %54'ünün iş amaçlı kredi kullandığı ve yaklaşık %91'inin bankaların sunduğu kredi imkânlarından haberdar olduğu, Bankalardan kredi seçmede, katılımcıların kararlarını banka personelinin davranışının en fazla etkilediği ve bankanın itibarı, farklı bankaların faiz oranları ve maliyetleri küçük girişimcilerin seçimini hemen hemen eşit derecede etkilediği, Katılımcıların % 100'ünün, farklı bankalarda tasarruf banka hesapları (saving bank account) bulunduğu görülmüştür.

Tablo 24'ün Devamı

Fatoki (2014) Fatoki (2014)	Güney Afrika'daki yeni küçük işletmeler	76 küçük işletme (34 küçük işletme cevapladi)	Yeni küçük işletme sahiplerinin okuryazarlık ölçmek	<ul style="list-style-type: none"> Girişimcilerin finansal okuryazarlığını ölçmek için finansal planlama, analiz ve kontrol, defter tutma, finansman kaynakları bilgisi, işletme terminolojisi, finans ve bilgi becerileri, teknolojiye erişim ve risk yönetiminin kullanıldığı, Ankete katılan 24 kişinin erkek ve 10 kişinin ise kadın olduğu ve 3 katılımcının çalışanı olmadığı, 11 katılımcının bir çalışanı olduğu, 16 katılımcının iki çalışanı olduğu, 2 katılımcının üç ve 2 katılımcının dört çalışanı olduğu, Küçük işletme sahiplerinin çoğunun düzgün finansal planlama, bütçeleme ve kontrolü yapmadığı, Düzenli bir finansal kontrol ve kontrol sistemi ile işletme başarısı arasında olumlu bir ilişki olduğu, Çoğu küçük işletmenin faaliyetleri için hala manuel yöntemler kullandığı, Yeni mikro işletme sahiplerinin düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu, Katılımcıların çoğunun mevcut repo oranını, vergi oranını ve enflasyon oranını bilmediği, Katılımcıların çoğunun e-posta adresleri olmadığı ve iş yerinde internete erişimin olmadığı, Katılımcıların çoğunun, risklerini azaltmak amacıyla işlerine yönelik sigorta poliçelerine sahip olmadığı tespit edilmiştir.
Odek (2015)	Kenya'daki Serena Otellerinde çalışanlar	140 kişi	Serena Otellerindeki çalışanlarının finansal okuryazarlık ve bireysel finansal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek	<ul style="list-style-type: none"> Serena Otellerinde çalışanların finansal okuryazarlık konusunda orta düzeyde bir yapıya sahip oldukları, Çalışanların finansal okuryazarlık düzeyi ile bireysel finansal davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğu ve yaş, eğitim düzeyi ve gelirin de bireysel finansal davranış ile doğrudan bir ilişkiye sahip olduğu, Katılımcıların cinsiyeti ile bireysel finansal davranış arasında ters bir ilişki olduğu ve erkeklerin kadınlardan daha fazla finansal okuryazar olduğu, Otel sektöründeki çalışanların finansal okuryazarlık eğitim olanaklarının istihdam edildiği yerlerde artırılmasının önerildiği görülmüştür.
Guliman (2015)	Filipinler, Iligan Şehrindeki Kobi sahipleri	100 katılımcı	Finansal bilgi ve yeteneklere odaklanarak Iligan Şehrindeki Kobi sahiplerinin finansal okuryazarlığını değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> Üniversite eğitiminin tek önemli faktör olduğu ve İşletme faaliyet yılları, girişimcilerin finansal yeteneklerini olumsuz etkilerken, üniversite eğitimi ile finansal bilgi arasında pozitif bir ilişki olduğu, İşletme sahiplerinin çoğunun vergilendirme, paranın zaman değeri, finansal kurumlar ve yatırım amaçlı menkul kıymetler konusunda düşük düzeyde finansal bilgiye sahip oldukları, Katılımcılar finansal yetenekler, tasarruf ve defter tutma bakımından düşük ortalamaya sahip iken, planlama ve bütçeleme yeteneklerinin makul bir ortalama olduğu, Kullanılan ölçümlere dayalı toplam finansal okuryazarlık düzeyinin girişimcilerde düşük olduğu belirlenmiştir.
OECD (2015)	Ukrayna'da 100 hektardan 2000 hektara kadar değişen büyüklükteki Tarım Sektörü KOBİ'leri	300 tarım sektörü Kobi'si	Ukrayna Tarım Sektöründeki KOBİ'lerin Finansal Okuryazarlığını Ölçmek ve Güçlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> Katılımcıların %55'inin finansmanlarını yöneten ve finansal planlamayı bilen bir kurum içi uzmana sahip oldukları ve katılımcıların %50'sinin nakit akışı yönetimi için yazılı bir finansal plana sahip oldukları, İşletme ve kişisel hesap işleri ayırımının, çoğu katılımcı için finansal yönetim davranışında hassas bir alan olduğu, Ukraynalı tarımsal işletme KOBİ'lerinin büyük bir çoğunluğunun çok çeşitli finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi oldukları, Basit finansal ürünlerin kullanımının, sofistike finansman çözümlerinden çok daha yüksek olduğu, yani katılımcıların %90'ının güncel banka hesaplarını, %80'inin leasing çözümlerini ve sadece %45'inin güncel swap işlemlerini kullandıkları,

Tablo 24'ün Devamı

OECD (2015)				<ul style="list-style-type: none"> • Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun çok çeşitli finansal ürün ve hizmetleri bildikleri ve kullandıklarını ifade etmelerine rağmen kısa ve uzun vadeli finansman ana kaynağını, iç fonlar ve birikmiş karlardan aldıkları, • Katılımcıların işletme likiditesini esas olarak iç fonlardan veya geçmiş yıl kazançlarından finanse ettiği, • Çalışma sermayesine benzer şekilde, katılımcıların maddi duran varlıklar için uzun vadeli ihtiyaçlarını esas olarak iç fonlar ve dağıtılmamış kârlardan karşıladığı tespit edilmiştir.
Njaramba vd. (2015)	Cairns bölgesindeki göçmen Afrika-Avustralyalı kadın girişimciler	11 göçmen Afrika-Avustralyalı kadın	Kadın girişimcilerin finansal okuryazarlığını keşfetmek	<ul style="list-style-type: none"> • Katılan tüm kadınların yüksek seviyede finansal okuryazarlıklara sahip olduğu, • Kadınların eğitim düzeyi ve İngilizce dil yeterliliği ne kadar yüksek olursa, finansal okuryazarlık düzeyinin de o kadar yüksek olacağı, • Katılımcıların hepsinin ortalama olarak tasarruf ve bütçelemeye yüksek finansal bilgiye sahip olduğu görülmüştür.
Singhry (2015)	Nijerya'daki üniversite mezunu çalışmayanlar ve çalışanlar	122 çalışmayan ve 100 çalışan	<ul style="list-style-type: none"> • Üniversite mezunu çalışan ve çalışmayan bireylerin finansal okuryazarlık ve teknolojik davranışlarını karşılaştırmak • Mezunların finansal yetenekleri ile teknogirişimci davranışları (technopreneurship behaviour) arasındaki ilişkiyi incelemek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Üniversite mezunu çalışmayan ve çalışanların finansal okuryazarlıkları arasında anlamlı fark olduğu ve üniversite mezunu çalışmayan ve çalışanların teknogirişimci davranışı arasında belirgin bir farklılık olduğu, • Finansal okuryazarlık ile teknogirişimci davranışı arasında önemli bir ilişki olduğu, • Teknogirişimci davranışın (technopreneurial behaviour) % 21,7'sinin finansal okuryazarlık tarafından açıklandığı, • Üniversite mezunu çalışmayanların finansal okuryazarlık ve teknogirişimci davranış eğilimlerinin, üniversite mezunu çalışanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
Fernandes (2015)	Portekiz'in kuzeyindeki (Porto, Braga, Viana do Castelo ve Vila Real) küçük işletme sahipleri	90 mikro işletme ve 9 küçük işletme	Küçük işletme sahiplerinin finansal okuryazarlık düzeylerini değerlendirmek ve finansal okuryazarlık düzeylerinin firma performansıyla olan ilişkisini analiz etmek	<ul style="list-style-type: none"> • Şirketlerin çoğunlukla ticaret endüstrisine ait olan perakende sektöründe %24 ve toptan satış sektöründe %18 olduğu, • En genç şirketin 3, en eski şirketin 89 yaşında olduğu ve şirketlerin çoğunluğunun piyasada 10 yıldan fazla yer aldığı, • Katılımcıların %44'ünün finansal okuryazarlık düzeylerinin son derece düşük olduğu, • Finansal okuryazarlık düzeyleri ile şirketlerin işletme performansı arasında pozitif yönde yüksek bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.
Plakalović (2015)	Banja Luka ve Doğu Saraybosna bölgelerindeki KOBİ'ler	51 KOBİ sahip/yönetici	KOBİ sahip/yöneticilerin finansal okuryazarlığını değerlendirmek	<ul style="list-style-type: none"> • Görüşülen yöneticilerin beklenmedik düzeyde temel finansal bilgi düzeylerinin düşük olduğu, • Kobi yöneticilerinin uygun oranları ve oran analizini çok az kullandığı ve finansal analiz yöntemini anlamadıkları, • Şirketlerin, maddi olmayan varlıklarının farkında olmadığı, • Firmaların likidelerini "kendiliğinden" spontane yolla yönettiği görülmüştür.

Tablo 24'ün Devamı

Musie (2015)	Güney Afrika'da Mpumalanga eyaletindeki Gert Sibande ve Emalelaheni belediye bölgelerinden girişimciler	53 girişimci	KOBİ'lerde girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek ve ekonomik başarısını ile ilişkisini tespit etmek	<ul style="list-style-type: none"> Girişimcilerin, girişimci sermaye fonları ve devlet kurumları gibi diğer sermaye kaynakları ile ilgili bilgilerden yoksun oldukları, Finansal okuryazarlık kavramlarının kullanımı ile KOBİ'lerin ekonomik başarısı arasında pozitif bir ilişki olduğu, Toplam 42 işletmenin (% 79), borçlanarak sermayelerini artırdıkları ve katılımcıların 11'inin (% 21) borçlanma süreçlerine girmedikleri, Girişimcilerin çoğunun (% 79) ticari bankaları KOBİ'lerin esas sermaye kaynağı olarak kullandığı, Çoğu KOBİ'nin (% 63) bütçelerini 12 aylık döneme dayalı olarak gerçekleştirdiği, Girişimcilerin çoğunun (% 52) fonlarını yatırıma dönüştürmek için ticari bankalardan yararlandığı ve % 42'sinin fazlalık nakitlerini diğer ticari çıkarlarına yatırım yaparak kullanıldığı tespit edilmiştir.
Lusimbo (2016)	20'den az çalışanı bulunan ve Kakamega Central Sub County'de faaliyet gösteren KOBİ'lerdeki girişimciler	306 Kobi	Finansal okuryazarlık ile Kenya'daki KOBİ'lerin büyümesi arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmak ve borç yönetimi bilgisi, bütçeleme yetenekleri ve bankacılık hizmetleri bilgisinin KOBİ'lerin büyümesini nasıl etkilediğini bulmak	<ul style="list-style-type: none"> Kobi yöneticilerinin; finansal ürünleri satın almadan önce, borç yönetimi konusunda makul bilgiye sahip olduğu fakat çoğunluğunun enflasyon ve faiz oranlarının borç aldıkları kredilere etkisini anlamadığı ve şart ve koşulları karşılamadığı, Finansal okuryazarlığı düşük olan işletme yöneticilerinin yıllar içinde az veya hiç büyüme kaydetmediği, Kobiler için finansal okuryazarlık eğitim programlarının düzenlenmesini, hatta finansal eğitimin ilköğretim düzeyi okul müfredatında yer almasını, böylece bireylerin hayatın erken dönemlerinde finansal olarak bilgilendirilmesini, devlet kurumlarının bilgi arama maliyetlerini düşürmek ve mevcut teknolojik platformlarından yararlanmak için Kobilere indirilebilir öğrenmesi kolay modüller geliştirmesini önerdiği görülmüştür.
Mabula (2016)	Literatür incelemesi (eksikliği/eleştir el bakış)	12 çalışma	Son on yılda gelişmekte olan ekonomilerdeki KOBİ'ler ve girişimcilerin finansal okuryazarlığını gözden geçirmek	<ul style="list-style-type: none"> Birçok çalışma finansal okuryazarlığın genel tanımını yaparken, çoğunun KOBİ'ler için finansal okuryazarlık konusunda somut bir tanım yapmakta başarısız olduğu, Finansal okuryazarlık değişkenlerinin genelleştirilmesi ve KOBİ'lere spesifik etkisinin halen büyük bir sorun teşkil ettiği, Standart argümanlar oluşturma konusuna gelince 4'den 58'e kadar değişen öge sayısının endişe verici bir durum olduğu, Çalışmalar incelendiğinde çok azının bilimsel analiz kullandığı, Çalışma yerlerinin çok az olduğu ve Afrika ve Asya'ya yayılmış olduğu belirlenmiştir.
Delić vd. (2016)	Hırvat girişimciler	108 Kobi	Finansal okuryazarlık, sermaye yapısı ve kobi'lerin rekabet edebilirliği arasındaki ilişkileri tespit etmek	<ul style="list-style-type: none"> Şirket sahipleri/yöneticilerinin finansal okuryazarlığının sermaye yapısı ile ilgili kararlar için son derece önemli olduğu ve kullanılan finansman kaynaklarının çeşitlendirilmesinin, yani şirket varlıkları değerinin artırılmasının yanı sıra kredi kurumlarına yönelik daha düşük aracılık maliyetlerini yansıttığı, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin, sermayenin yapısı hakkında kararlar alırken, kullanılan kaynakları çeşitlendirerek satış verileri, bilanço ve kâr ve zarar tablosu, vergi beyannamesi ve kişisel veriler de dahil olmak üzere çok sayıda finansal bilgi kullandığı, Şirketlerinin büyümesi ve gelişimi için ne kadar fon bulunduğunu her zaman bildikleri için şirketçe üretilen fonları kullanırken, KOBİ sahipleri/yöneticilerinin finansal faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde analiz etmedikleri, Hem kendi şirketinin muhasebe ve finansal bilgilerini hem de bireysel finansman kaynaklarının avantaj ve dezavantajlarını bilmeyi temsil eden finansal okuryazarlığın, sermaye yapısının biçimlenmesini önemli ölçüde etkilediği,

Tablo 24'ün Devamı

Delić vd. (2016)				<ul style="list-style-type: none"> • Sermaye yapısı ile ilgili karar verme süreçlerinin son derece karmaşık ve çok sayıda belirleyiciye bağımlı olduğu, • Finansal okuryazarlığın asimetrik bilgilerin etkisini azalttığı, sahiplerin/yöneticilerin finansman kaynakları hakkında daha iyi kararlar almalarına ve sonuçta şirketin daha iyi iş sonuçlar ve rekabet gücüne katkıda bulunmalarına yardımcı olduğu, • Girişimcilerin en çok kendi fonlarını ve banka kredilerini; en az ise aile ve arkadaş fonlarını ve faktoringi kullandığı, • Katılımcıların %95,4'ünün sermaye yapısı hakkında kararlar alırken bireysel finansman kaynaklarının (finansal okuryazarlık) güçlü ve zayıf yönlerini bilmenin önemini vurguladığı tespit edilmiştir.
Eniola ve Entebang (2016)	Literatür Analizi		Finansal okuryazarlığın KOBİ'lerin performansına üzerine etkisini tespit etmek	<ul style="list-style-type: none"> • RBV (Resource Based View)'nin, firmaların fiilen nasıl çalıştığıyla ilgili bir açıklama olduğu, firmalar arasında kaynakların heterojen olarak tahsis edildiği ve bu dağıtımın uzun süreli olduğu varsayımına dayandığı, • Bir firmanın rekabet avantajını sürdürmede finansmanın önemli olduğunu ve firma performansı için önemli bir kaynak olduğu, • Finansmana erişim eksikliğinin firma yenilik faaliyetleri için büyük bir kısıt oluşturduğu, • Küçük işletme performansının firmalara sağlanan dış finansman imkanlarından olumlu bir şekilde etkilendiği, • Firmaların borç verenlerle ilişkilerini yönetme yeteneğinin rekabet avantajı sağlayan anahtar bir unsur olduğu, • Daha az finansal okuryazar olan firmanın performans bakımından daha zorlayıcı durumlara düşeceği, • Düşük finansal okuryazarlık derecesine sahip kişilerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve finansal konularla daha az ilgilendikleri, • Finansal okuryazarlık ile düşük maliyetli borçlular arasında bir ilişki olduğu ve yüksek maliyetli borçluların çoğunun, finansal okuryazarlık düzeylerinin çok düşük olduğu ve bir işletmedeki performans düzeylerini etkileyen temel finansal kavramlar bilgisinden yoksun olduğu, • Bireysel faaliyet alanlarının finansal okuryazarlık düzeyini etkilediği ve finansal farkındalığa yatırım yapan kişilerin daha yüksek bir finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğu, • Finansal bilginin, firma toplam finansman kaynaklarını arttırmada etkili olduğu ve finansal okuryazarlık ile finansal kısıtlamalar arasında negatif bir ilişki olduğu, • Kurumsal ve finansal okuryazarlık sorunları nedeniyle şirketin faaliyetine son verme veya büyümesine engel olma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
Eniola ve Entebang (2017),	Güneybatı Nijerya'daki üç eyalet içindeki KOBİ işletme sahipleri-yöneticileri	600 katılımcı (cevaplayan 250 kişi)	KOBİ işletme sahipleri-yöneticilerin finansal okuryazarlığını ve firmanın performansı üzerindeki etkisini incelemek	<ul style="list-style-type: none"> • Firma performansını arttırmak için finansal okuryazarlığı değiştirmede işletme sahibi-yöneticisinin finansal bilgisi, finansal farkındalığı ve finansal tutumunun tam etkisi olduğu, • KOBİ işletme sahipleri-yöneticilerinin finansal bilgileri ve farkındalığının açıkçası KOBİ'lerin performansı için bir ön koşul olmadığı ancak karar vermede girişimcilik özelliklerinin ve finansal tutumla ilişkisinin finansal okuryazarlık ile kıyaslanabileceği ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TURİZM SEKTÖRÜ KOBİ'LERİNDE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Kısıtları

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, KOBİ ölçeğinde turizm sektörü konaklama işletmelerinin sahiplerinin ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesidir. Bu amaçla Trabzon ilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin sahip/sahipleri ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık konusunda bilgi, tutum ve davranışları tespit edilmiştir ve bunun yanı sıra finansal plan ve bütçeleme, işletme planı ve finansal işlemler, defter tutma davranışları ve finansal okuryazarlık eğitimi hakkındaki görüşleri belirlenmiştir.

3.1.2. Araştırmanın Önemi

Finansal okuryazarlık düzeyinin işletmelerin performansı ve başarısı üzerinde önemli bir rol oynadığının artan bir şekilde farkına varılmaktadır. İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmesi için finansal ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme, borçlanma, birikim ve yatırıma dönük kararlar alma gibi faaliyetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir.

Ekonominin başarısı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi beraberinde getiren, istihdam yaratan ve yoksulluğu azaltan KOBİ'lerin başarısına bağlıdır. Çünkü KOBİ'ler ekonominin en önemli yapı taşlarıdır. KOBİ'lerin en büyük sorunları, finansman ve finansmana erişim konularından ziyade finansal bilgi eksikliğidir ve buna bağlı olarak finansal tutum ve davranışlarda da eksiklikler meydana gelmektedir. Bu da bir kez daha finansal okuryazarlık kavramının önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, KOBİ sektöründeki girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programlarını geliştirmek için çalışma sonuçlarının kullanılması açısından katkı sağlayacaktır. Ayrıca, araştırmada geliştirilen çerçeve KOBİ'lerin firma sahiplerine ve karar vericilere finansal okuryazarlığın önemini açıklamaya yardımcı olacaktır. Literatür incelendiğinde

Türkiye’de turizm alanında KOBİ’lerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan çalışma özgün bir nitelik taşımaktadır.

3.1.3. Araştırmanın Sayıtları

Katılımcı işletme sahipleri veya yöneticiler, araştırma kapsamında yanıtlamaları istenen anket maddeleri ve ifadelerine samimi ve içten yanıt vermişlerdir.

3.1.4. Araştırmanın Kısıtları

Bu araştırma, Trabzon ilinde faaliyet gösteren KOBİ ölçeğinde turizm sektörü konaklama işletmeleri ile sınırlıdır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

3.2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın amacı, konaklama işletmelerinin sahiplerinin ve/veya yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek olduğundan çalışmada araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılmıştır. Tarama (survey) araştırması bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2016: 14).

Çoğunlukla anket, tarama türü araştırmalarda kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016: 183). Bu araştırmada da yurt içi ve yurt dışı literatür incelenerek ve üç uzman (iki akademisyen ve bir KOBİ yöneticisi) görüşü alınarak finansal okuryazarlık ile ilgili bir anket geliştirilmiştir. Tarama türü araştırmalarda toplanan veriler temelde nicel verilerdir. Tarama türü araştırmalarda anket sorularına verilen yanıtların yüzde dağılım ve frekansları, katılımcıların görüşlerinin gösterilmesi açısından önemlidir (Büyüköztürk vd., 2016: 183). Yine bu çalışmada hazırlanan finansal okuryazarlık anketi kullanılarak konaklama işletmelerindeki sahip/sahipler ve/veya yöneticilerin sorulara verdikleri yanıtların yüzde dağılımları ve frekansları kullanılarak finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla yurt içi ve yurt dışı literatürden yararlanılarak oluşturulan ve niceliksel araştırma araçlarından biri olan anket kullanılmıştır. Toplam 9 bölüm, 28 madde, 115 ifade ve 2 kontrol sorusundan oluşan ankette, açık uçlu sorulara yer verilmemiştir. Literatür ile karşılaştırıldığında çok kapsamlı anket çalışması hazırlanmıştır. Anket çalışması 2017 yılında Trabzon ilinde faaliyet gösteren turizm sektörü KOBİ’lerinin sahipleri ve/veya

yöneticilerine, Mart-Nisan-Ekim-Kasım-Aralık aylarında uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 23.0 paket program ile analiz edilmiştir. Araştırmada yüzde frekans dağılımları ve Ki-kare analizleri kullanılmıştır.

3.2.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırmanın evreni olarak Trabzon ilinde faaliyet gösteren ve turizm sektöründeki KOBİ konaklama işletmelerinin sahipleri ve/veya yöneticileri alınmıştır. Trabzon ilindeki konaklama işletmelerinin sayısı, otel rezervasyon sitesi olan booking.com'dan elde edilen veriler ile hesaplanmıştır. 2017 yılı sezon dışında 220 kadar konaklama işletmesinin mevcut olduğu ve sezon içinde 260 kadar konaklama işletmesinin mevcut olduğu belirlenmiştir. Aradaki fark olan 40 konaklama işletmesi ise üniversite öğrenci apartlarını temsil etmektedir. Dolayısıyla araştırmanın evrenini 260 konaklama işletmesi oluşturmaktadır.

Çalışmada, hedef evrenden katılımcıların %10'u seçilerek seçkisiz tabakalı örnekleme (random stratified sampling) yöntemi kullanılmıştır (Mugenda ve Mugenda, 1999'dan aktaran: Mutegi vd., 2015: 14). Bu yöntem, evreni iyi temsil ettiği düşünülen toplam otuz (30) katılımcı işletme cevabını vermiştir. Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Kothari, 2004'ten aktaran: Mutegi vd., 2015: 14):

$$n = \frac{Z^2 * p * q * N}{e^2(N - 1) + Z^2 * p * q}$$

n: sınırlı evren için örneklem büyüklüğü

N: KOBİ'lerin evren büyüklüğü

p: evren güvenilirliği (veya n büyüklüğündeki bir örneklem için tahmin edilen frekans) p değeri gelişmekte olan bütün ülke evrenlerinde 0,5'tir ve p + q= 1'dir.

e: Bu çalışma için dikkate alınan hata payı %10'dur.

Z α /2: 0,05 önem düzeyinde normal indirgenmiş z değişkeni 1,15'tir.

Yukarıdaki formüle göre, tüm KOBİ'ler için örneklem büyüklüğü şöyledir:

$$n = \frac{1,15^2 * 0,5 * 0,5 * 260}{0,1^2(260 - 1) + 1,15^2 * 0,5 * 0,5}$$

$$n = \frac{85,96}{2,92}$$

$$n = 30$$

Örneklem büyüklüğü minimum 30 hesaplanmıştır. Ancak anket çalışması, evreni iyi temsil ettiği düşünülen 50 KOBİ sahip/sahipleri ve/veya yöneticilerine uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Bulguları

3.3.1. Anket Maddelerine Ait Bulgular

Bu bölümde katılımcıların anket maddelerine verdiği cevaplara göre yüzde frekans dağılımları incelenmiştir.

3.3.1.1. Araştırmada Yer Alan Turizm Sektörü KOBİ'leri ile Sahip ve Yöneticilere Ait Demografik Bulgular

Çalışmaya katılan 50 KOBİ konaklama işletmesi sahibi ve/veya yöneticinin demografik özellikleri ankette ilk 14 maddeyi kapsamaktadır. Tablo 25'te ankete katılanların cinsiyeti, yaşı, işletmenin kimler tarafından yönetildiği, aile şirketi olup olmadığı, katılımcıların görevi, işletme sahibinin, katılımcıların ve işletme müdürünün eğitim düzeyi, çalışan sayısı, işletmenin türü, faaliyet süresi, mali işlerden sorumlu ve yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birinin olup olmadığı, çalışılan banka türü, kredi kullanımının olup olmadığı, kredi kullanıldıysa kullanılan kredi türlerine ilişkin frekans ve yüzde analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışmaya katılan konaklama işletmeleri sahip ve/veya yöneticilerinden 44 kişi (%88) erkek, 6 kişi (%1) kadındır. Erkek ve kadın dağılımı arasında büyük fark olmasının nedeni, Trabzon'da turizm konaklama sektöründe belirgin bir özellik işletme sahip ve/veya yönetici kadın sayısının az olmasıdır.

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında tabloda 26-35 yaş grubunda (%38) yer alan kişilerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, 25 ve altı (%18) ile 46 ve üzeri (%18) yaş grubunda yer alan kişilerin ise katılımcılar arasında en küçük paya sahip olduğu görülmüştür.

İşletmenin kimler tarafından yönetildiği sorusuna katılımcılardan 24 kişi (%48) sahip/sahipler, 19 kişi (%38) sahip ve yönetici birlikte, 7 kişi (%14) sorumlu yönetici nezdinde yönetildiği cevabını vermişlerdir. Araştırmadaki KOBİ'lerden 31 işletmenin (%62) ise aile şirketi olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan 26 kişinin (%52) işletme sahibi/ortağı ve 21 kişinin (%42) işletme müdürü olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyine ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarına bakıldığında ise en büyük grubu üniversite mezunlarının (%70) oluşturduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra araştırmaya dahil olan KOBİ işletme sahiplerinin çoğunluğunun lise mezunu (%46)

olduğu ve işletme m¼d¼rleri olan katılımcılardan azımsanmayacak bir oranın (%38) ise ¼niversite mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Çalışan sayısına bakıldığında 34 işletme (%68) ile çoğunluğunun çalışan sayısının 1-5 kişi aralığında olduğu ve 3 işletme (%6) ile k¼c¼k bir grubun ise çalışan sayısının 21 ve ¼zerinde olduğu g¼r¼lmektedir. İşletme t¼r¼ne bakıldığında ise 33 işletme (%66) ile şahıs şirketlerinin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

İşletmelerin faaliyet s¼relerine ilişkin frekans ve y¼zde dağılımlarına g¼re faaliyet g¼sterme s¼resi 3-5 yıl arası (%36) olan işletmelerin ağırlıklı olduğu ve bu alana yatırım yapan KOBİ'lerin yarısından fazlasının genç işletme (%58) olduğu g¼r¼lm¼řt¼r.

Katılımcılara y¼neltilen “mali işlerden sorumlu ayrı bir eleman veya y¼netici var mı?” sorusuna verilen cevaplar sonucunda, 30 işletmede (%60) mali işlerden sorumlu ayrı bir eleman veya y¼netici olmadığı ve 38 işletmede (%76) ise yabancı dil ihtiyacını karşılayacak bir eleman olduğu g¼r¼lmektedir.

Çalışılan banka t¼r¼ne ilişkin frekans ve y¼zde dağılımlarına bakıldığında daha çok ticari bankaların (%74) kullanıldığı ve katılım bankalarının (%6) az kullanıldığı tespit edilmiştir. Banka hesabı olmayanların (%4) ise yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında kredi kullanmayan 21 işletme (%42) olduğu ve işletmelerin yarısından fazlasının (%58) kredi kullandığı belirlenmiştir. Ticari banka kredisi kullanan 26 işletme (%52), KOSGEB kredisi kullanan 15 işletme (%30), katılım bankası kredisi kullanan 5 işletme (%10) ve Esnaf ve Sanatkarlar kredisi kullanan 1 işletme (%2) olduğu g¼r¼lm¼řt¼r.

Katılımcılara uygulanan y¼z y¼ze anket sonrasında işletmelerinin kurumsal olup olmadığı s¼zli olarak sorulmuştur. İşletmelerin genelinin bu konuyu profesyonel y¼netim olarak algıladıkları g¼zlemlenmiř ve yanıtları not edilmiştir. Verilen yanıtlar ile kurumsal olmayan işletme sayısının 42 (%84) olduğu saptanmıştır.

Tablo 25: KOBİ'lerin ve KOBİ Yöneticilerinin Özelliklerine İlişkin Yüzde Frekans Dağılımı

		f	%			f	%	
Cinsiyet	Erkek	44	88	Çalışan Sayısı	1-5 kişi	34	68	
	Kadın	6	12		6-10 kişi	4	8	
	Toplam	50	100		11-15 kişi	5	10	
Yaş	25 ve altı	9	18		16-20 kişi	4	8	
	26-35	19	38		21 ve üzeri	3	6	
	36-45	13	26		Toplam	50	100	
	46 ve üzeri	9	18		İşletmenin Türü	Anonim Şirket	1	2
	Toplam	50	100			Limited Şirket	16	32
İşletmeyi Yönetenler	Sahip/Sahipler	24	48			Şahıs Şirketi	33	66
	Sorumlu Yönetici	7	14			Toplam	50	100
	Sahip ve Yönetici birlikte	19	38	Faaliyet Süresi	2 yıl ve altı	11	22	
	Toplam	50	100		3-5 yıl arası	18	36	
Aile Şirketi	Evet	31	62		6-10 yıl arası	11	22	
	Hayır	19	38		11 ve üzeri	10	20	
	Toplam	50	100	Toplam	50	100		
Katılımcıların Görevi	İşletme Sahibi/Ortağı	26	52	Mali İşlerden Sorumlu	Var	20	40	
	İşletme Müdürü	21	42		Yok	30	60	
	Mali İşler Sorumlusu	2	4		Toplam	50	100	
	Satış ve Pazarlama Sorumlusu	1	2	Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Biri	Var	38	76	
	Toplam	50	100		Yok	12	24	
Toplam	50	100	Toplam		50	100		
İşletme Sahibinin Eğitim Düzeyi	İlkokul	2	4	Çalışılan Banka Türü	Ticari Bankalar	37	74	
	Ortaokul	5	10		Katılım Bankaları	3	6	
	Lise	23	46		Her ikisi de	8	16	
	Üniversite	19	38		Yok	2	4	
	Lisansüstü	1	2		Toplam	50	100	
	Toplam	50	100		Kredi	Kullanmıyoruz	21	42
Katılımcıların Eğitim Düzeyi	İlkokul	2	4	Kullanıyoruz		29	58	
	Ortaokul	3	6	Toplam		50	100	
	Lise	9	18	Ticari Banka Kredisi		Kullanmıyoruz	24	48
	Üniversite	35	70			Kullanıyoruz	26	52
	Lisansüstü	1	2			Toplam	50	100
	İşletme Müdürü Eğitim Düzeyi	İlkokul	0	0	Katılım Bankaları Kredisi	Kullanmıyoruz	45	90
Ortaokul		0	0	Kullanıyoruz		5	10	
Lise		2	4	Toplam		50	100	
Üniversite		19	38	KOSGEB Kredisi	Kullanmıyoruz	35	70	
Lisansüstü		0	0		Kullanıyoruz	15	30	
Toplam		21	42		Toplam	50	100	
İşletmede Kurumsallaşma Olup Olmadığı	Evet	8	16	Esnaf ve Sanatkarlar Kredisi	Kullanmıyoruz	49	98	
	Hayır	42	84		Kullanıyoruz	1	2	
	Toplam	50	100		Toplam	50	100	

Tablo 26’da, katılımcıların işletmedeki görevi ve cinsiyetine, işletmeyi yönetenler ve aile şirketine, ticari banka ve katılım bankası kredisine, ticari banka ve KOSGEB kredisine, katılım bankası ve KOSGEB kredisine ilişkin frekans dağılımlarına yer verilmiştir.

Katılımcıların işletmedeki görevi ve cinsiyetine ilişkin frekans dağılımında görüleceği üzere, araştırma örnekleminde KOBİ işletme sahibi/ortağı olan 2 (%4’ü) kadın ve işletme müdürü olan 4 (%8’i) kadın yer almaktadır. Ayrıca örnekleminde KOBİ 44 (%48) erkek işletme sahibi/ortağı ve 17 (%34) erkek işletme müdürü bulunmaktadır.

İşletmeyi yönetenler ve aile şirketine ilişkin frekans dağılımında, aile şirketi olan KOBİ’lerin çoğunlukla sahip/sahipleri tarafından yönetildiği ve aile şirketi olmayan KOBİ’lerin çoğunlukla sahip ve yönetici tarafından yönetildiği görülmektedir. Yüz yüze yapılan anketlerde aile şirketi olan KOBİ’lerden sorumlu yöneticilerin de aileden biri olduğu ifade edilmiştir.

Ticari banka ve katılım bankası kredisine ilişkin frekans dağılımına bakıldığında, araştırmaya katılan işletmelerden sadece 3’ünün (%6’sının) hem ticari banka hem de katılım bankası kredisi kullandığı görülmüştür. 22 işletmenin (%44) ticari banka kredisi ve katılım bankası kredisi kullanmadığı saptanmıştır.

Ticari banka ve KOSGEB kredisine ilişkin frekans dağılımı incelendiğinde, çalışmada yer alan 13 KOBİ’nin (%26) hem ticari banka kredisi hem de KOSGEB kredisi kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca ticari banka kredisi ve KOSGEB kredisi kullanmayan 22 işletme (%44) olduğu görülmektedir.

Katılım bankası ve KOSGEB kredisine ilişkin frekans dağılımında ise katılım bankası kredisi kullananların yarısından fazlasının KOSGEB kredisi de kullandığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak, katılım bankası ve KOSGEB kredisi kullanmayan 33 işletme (%66) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 26: Demografik Özelliklere İlişkin Çapraz Tablolar

Katılımcıların İşletmedeki Görevi ve Cinsiyetine İlişkin Frekans Dağılımı			
Katılımcıların Görevi	Cinsiyet		Toplam
	Erkek	Kadın	
İşletme Sahibi/Ortağı	24	2	26
İşletme Müdürü	17	4	21
Mali İşler Sorumlusu	2	0	2
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	1	0	1
Toplam	44	6	50
İşletmeyi Yönetenler ve Aile Şirketine İlişkin Frekans Dağılımı			
İşletmeyi Yönetenler	Aile Şirketi		Toplam
	Evet	Hayır	
Sahip/Sahipler	21	3	24
Sorumlu Yönetici	3	4	7
Sahip ve Yönetici birlikte	7	12	19
Toplam	31	19	50
Ticari Banka ve Katılım Bankası Kredisine İlişkin Frekans Dağılımı			
Ticari Banka Kredisine	Katılım Bankası Kredisine		Toplam
	Kullanmıyoruz	Kullanıyoruz	
Kullanmıyoruz	22	2	24
Kullanıyoruz	23	3	26
Toplam	45	5	50
Ticari Banka ve KOSGEB Kredisine İlişkin Frekans Dağılımı			
Ticari Banka Kredisine	KOSGEB Kredisine		Toplam
	Kullanmıyoruz	Kullanıyoruz	
Kullanmıyoruz	22	2	24
Kullanıyoruz	13	13	26
Toplam	35	15	50
Katılım Bankası ve KOSGEB Kredisine İlişkin Frekans Dağılımı			
Katılım Bankası Kredisine	KOSGEB Kredisine		Toplam
	Kullanmıyoruz	Kullanıyoruz	
Kullanmıyoruz	33	12	45
Kullanıyoruz	2	3	5
Toplam	35	15	50

3.3.1.2. Finansal Okuryazarlık Durum Tespitine İlişkin Bulgular

Bu bölümde katılımcılara finansal okuryazarlık durum tespitine ilişkin 15. maddede “Finansal okuryazarlık düzeyinizin ne olduğunu düşünüyorsunuz?” ifadesi yöneltilmiştir. Anket olarak ise “çok az”, “az”, “orta”, “iyi”, “çok iyi” şeklinde 5’li dereceleme soruları kullanılmıştır.

Tablo 27’den anlaşılacağı gibi katılımcıların %12’si (6 kişi) az, %36’sı (18 kişi) orta, %44’ü (22 kişi) iyi ve %8’i (4 kişi) çok iyi cevabını vermiştir. Fakat katılımcılardan hiçbiri çok az cevabını vermemişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların çoğunluğunun kendisini finansal okuryazarlık konusunda yeterli gördüğü ve yarısından azının ise finansal okuryazarlık konusunda kendisini yeterli görmediği belirlenmiştir.

Tablo 27: Katılımcılarda Finansal Okuryazarlık Durum Tespiti

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok Az	0	0,0	0,0
Az	6	12,0	12,0
Orta	18	36,0	48,0
İyi	22	44,0	92,0
Çok iyi	4	8,0	100,0
Toplam	50	100,0	

3.3.1.3. KOBİ’lerde Finansal Bilgi Düzeyine Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcılar için teşvik ve desteklerden haberdar olma durumları, finansal terimlerden haberdar olma durumları ve finansal bilgi düzeyi konusunda ifadelere yer verilmiştir. 16. maddede teşvik ve uygulamalardan haberdar olma durumlarına ve 17. maddede finansal terimlerden haberdar olma durumlarına bakılmıştır. Anket olarak 16. ve 17. maddede ise “duymadım”, “duydum ama bilgim yok”, “bilgim var fakat yeterli değil”, “iyi biliyorum”, “çok iyi biliyorum” şeklinde 5’li dereceleme soruları kullanılmıştır. 18. ve 19. maddede katılımcılara finansal bilgi düzeyi konusunda ifadelere yer verilmiştir. 18. maddede anket olarak “doğru”, “yanlış” ve “fikrim yok” şeklinde 3’lü likert tipi ve 19. maddede ise “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert tipi ifade olarak hazırlanmıştır.

Tablo 28’de görüldüğü gibi, ankette 16. maddede yer alan teşvik ve uygulamalardan haberdar olma durumlarına göre katılımcıların çoğunluğu (%40) KOSGEB destekleri konusunda “bilgim var fakat yeterli değil” cevabını vermişlerdir. Hazine Müsteşarlığı Teşvikleri konusu için önemli oranda katılımcı (%36) “duydum ama bilgim yok” ifadesini kullanmıştır. Ekonomi Bakanlığı Teşviklerinden haberdar olma durumu olarak katılımcılardan büyük grup (%44) “duydum ama bilgim yok” şeklinde cevap vermişlerdir. İhracatçı Birliklerince verilen desteklere yönelik katılımcıların yarısından fazlasının (%58) verdiği cevaplar ile bu desteği duymadığı görülmektedir. Avrupa Birliği KOBİ Destekleri hususunda katılımcılar daha çok (%38) “duydum ama bilgim yok”

ifadesini tercih etmişlerdir. Katılımcılar Eximbank Kredi Teşviklerini %68, Vergi Teşviklerini %34 ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisini %44 oranla duymadıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak katılımcıların çoğunluğunun teşvik ve desteklerden haberdar olmadıkları sadece KOSGEB destekleri konusunda haberdar oldukları ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Tablo 28: Katılımcıların Teşvik ve Desteklerden Haberdar Olma Durumları

	Duymadım		Duydum Ama Bilgim Yok		Bilgim Var Fakat Yeterli Değil		İyi Biliyorum		Çok İyi Biliyorum	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1. KOSGEB Destekleri	2	4	13	26	20	40	11	22	4	8
2. Hazine Müsteşarlığı Teşvikleri	16	32	18	36	11	22	5	10	0	0
3. Ekonomi Bakanlığı Teşvikleri	15	30	22	44	9	18	4	8	0	0
4. İhracatçı Birliklerince Verilen Destekler	29	58	13	26	5	10	2	4	1	2
5. Avrupa Birliği KOBİ Destekleri	18	36	19	38	8	16	5	10	0	0
6. Eximbank Kredi Teşvikleri	34	68	11	22	5	10	0	0	0	0
7. Vergi Teşvikleri	18	36	17	34	9	18	5	10	1	2
8. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi	22	44	12	24	9	18	7	14	0	0

Tablo 29’da görüldüğü gibi, ankette 17. maddede yer alan finansal terimlerden haberdar olma durumlarına göre katılımcılar; ticari kredi kartını %44, kredili ticari mevduat hesabını %38 ve borçlu cari hesabını %36 oranla iyi bildiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların %40’ı katılım hesabı konusunda “duydum ama bilgin yok” ifadesini kullanmışlardır. Ayrıca katılımcılar reel getiriye %38 ve girişim sermayesini (risk sermayesi) %48 oranla duymadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra katılımcıların %42’si faktöring, %38’i leasing, %54’ü hisse senedi, %56’sı repo, %52’si tahvil, %58’i hazine bonusu, %52’si finansman bonusu, %30’u gelir tablosu ve %32’si bilanço için “duydum ama bilgin yok” ifadesini kullanmışlardır. Diğer taraftan katılımcıların; nakit akım tablosunu %46, proforma gelir tablosunu %52, nakit bütçesini %44, mikrofinansı (mikro krediyi) %58, iş meleklerini (yatırım meleklerini) %64, murabahayı %70, mudarabayı %70 ve sukuku %78 oranla duymadıkları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların çoğunun finansal kavramlardan ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı ve borçlu cari hesaptan haberdar oldukları ve yeterli bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunun katılım hesabından haberdar oldukları fakat yeterli bilgiye

sahip olmadıkları saptanmıştır. Buna ek olarak reel getiri, girişim sermayesi (risk sermayesi), nakit akım tablosu, proforma gelir tablosu, nakit bütçesi, mikrofinans (mikro kredi) ve iş melekleri (yatırım melekleri) kavramlarından katılımcıların büyük kısmının haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. İslami finansal terimlerden murabaha, mudaraba ve sukuk kavramlarından haberdar olmama hususunda katılımcıların en fazla ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Son olarak ise faktöring, leasing, hisse senedi, repo, tahvil, hazine bonusu, finansman bonusu, gelir tablosu ve bilanço konusunda katılımcıların büyük oranda haberdar oldukları fakat herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 29: Katılımcıların Finansal Terimlerden Haberdar Olma Durumları

		Duymadım		Duydum Ama Bilgim Yok		Bilgim Var Fakat Yeterli Değil		İyi Biliyorum		Çok İyi Biliyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Ticari Kredi Kartı	0	0	3	6	9	18	22	44	16	32
2.	Kredili Ticari Mevduat Hesabı	2	4	4	8	14	28	16	32	14	28
3.	Borçlu Cari Hesap	3	6	6	12	11	22	18	36	12	24
4.	Katılım Hesabı	5	10	20	40	16	32	6	12	3	6
5.	Reel Getiri	19	38	10	20	8	16	9	18	4	8
6.	Girişim Sermayesi (<i>Risk Sermayesi</i>)	24	48	14	28	4	8	3	6	5	10
7.	Faktöring	7	14	21	42	9	18	8	16	5	10
8.	Leasing	9	18	19	38	13	26	5	10	4	8
9.	Hisse senedi	0	0	27	54	11	22	8	16	4	8
10.	Repo	0	0	28	56	13	26	7	14	2	4
11.	Tahvil	4	8	26	52	8	16	9	18	3	6
12.	Hazine Bonusu	0	0	29	58	10	20	6	12	5	10
13.	Finansman Bonusu	5	10	26	52	10	20	5	10	4	8
14.	Gelir Tablosu	9	18	15	30	14	28	6	12	6	12
15.	Bilanço	9	18	16	32	12	24	6	12	7	14
16.	Nakit Akım Tablosu	23	46	6	12	13	26	4	8	4	8
17.	Proforma Gelir Tablosu	26	52	9	18	8	16	4	8	3	6
18.	Nakit Bütçesi	22	44	10	20	11	22	4	8	3	6
19.	Mikrofinans (<i>Mikro kredi</i>)	29	58	8	16	5	10	5	10	3	6
20.	İş melekleri (<i>Yatırım melekleri</i>)	32	64	7	14	7	14	1	2	3	6
21.	Murabaha	35	70	8	16	3	6	1	2	3	6
22.	Mudaraba	35	70	8	16	3	6	0	0	4	8
23.	Sukuk	39	78	6	12	3	6	1	2	1	2

Tablo 30’da ankette 18.maddede yer alan ve katılımcılara yöneltilen, temel düzey finansal bilgiler hakkında ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların %82’si kredi maliyeti ile ilgili olan “Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir” ifadesinin doğru

olduğunu belirtmişlerdir. Fakat katılımcıların yarısından fazlası (%60), yine kredi ile ilgili olan “Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır” ifadesi için “fikrim yok cevabını vermişlerdir. Ayrıca katılımcılardan büyük bir grup (%66), “Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer” ifadesinin doğru olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların yarısından azı (%46), döviz işlemleri ile ilgili olan “Döviz kuru hesaplamasında, alım ve satımda merkez bankası efektif kuru kullanılır” ifadesi için doğru cevabını vermişlerdir.

Senet kırdırma işlemini tanımlayan “Senet kırdırma işlemi, senedin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir” maddesi için katılımcıların %82’si ve çek kırdırma işlemini tanımlayan “Çek kırdırma işlemi, çekin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir” maddesi için de katılımcıların %86’sı doğru cevabını vermişlerdir. Katılımcıların %46’sı belirsizlik ve yatırım arasındaki ilişkiyi açıklayan “Belirsizliği yüksek olan yatırımın getirisi de yüksek olur” maddesini doğru olarak cevaplandırırken yine bu madde için katılımcıların %38’i fikri olmadığını belirtmiştir.

Senet kırdırma işlemleri ile ilgili Tablo 30’da verilen diğer maddelere bakıldığında; “Senet kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir” maddesini katılımcıların %70’inin ve “Senet kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir” maddesini katılımcıların %66’sının doğru olarak cevaplandığı görülmektedir. Çek kırdırma işlemleri ile ilgili verilen diğer maddelere bakıldığında ise; katılımcıların %74’ü “Çek kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir” maddesini doğru olarak cevaplandırmıştır. Katılımcıların %48’i “Çek kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir” maddesini doğru olduğunu belirtmesine rağmen azımsanmayacak kadar katılımcı (%34 oranla) “fikrim yok” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak, Katılımcıların çoğu; kredi maliyeti, kredi süresi-taksit-faiz ilişkisi, döviz işlemleri, senet ve çek kırdırma işlemleri ile ilgili ifadeleri doğru cevaplamıştır. Enflasyon-kredi faiz oranı ilişkisini belirten ifade ile ilgili katılımcıların yarısından fazlasının fikri olmadığı görülmektedir. Ayrıca çek kırdırma işlemlerinin faktöring şirketlerinde yapıldığı konusunda katılımcıların önemli bir kısmının fikri olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 30: Katılımcıların Temel Düzey Finansal Bilgileri

		DOĞRU		YANLIŞ		Fikrim yok	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir	41	82	3	6	6	12
2.	Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır	14	28	6	12	30	60
3.	Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer	33	66	1	2	16	32
4.	Döviz kuru hesaplamasında, alım ve satımda merkez bankası efektif kuru kullanılır	23	46	11	22	16	32
5.	Senet kırdırma işlemi, senedin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir	41	82	3	6	6	12
6.	Çek kırdırma işlemi, çekin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir	43	86	0	0	7	14
7.	Belirsizliği yüksek olan yatırımın getirisi de yüksek olur	23	46	8	16	19	38
8.	Senet kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir	35	70	4	8	11	22
9.	Çek kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir	37	74	2	4	11	22
10.	Senet kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir	33	66	3	6	14	28
11.	Çek kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir	24	48	9	18	17	34

Tablo 31’de anketin 19. maddesi olarak ileri düzey finansal bilgiye yönelik ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların %54’ünün Basel ile ilgili “Kredi kullanırken bankaların KOBİ’lere getirmiş olduğu derecelendirme işleminden haberdarız” ifadesine katılmadıkları görülmektedir. Basel konusu üzerine diğer madde olan “KOBİ derecelendirme notlarının kredi maliyetini etkilediğinden haberdarız” ifadesi için katılımcılardan %48’nin katılmadıkları fakat %32’sinin ise katıldıkları tespit edilmiştir. Kur değişimine ilişkin “Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz” maddesi için katılımcıların %42’si katılmadığını, %30’u katıldığını ve %28’i ise katılmadığını belirtmiştir. Risk yönetimi konusunda “Vadeli kurlardan/vadeli işlemlerden haberdarız” maddesi ele alındığında katılımcıların %54’ünün katılmadığı, %26’sının kararsız olduğu ve “İşletmenin maruz kalabileceği risklere (*kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi*) karşı nasıl önlem alınacağını biliyoruz” maddesi ele alındığında ise katılımcıların %50’sinin katılmadığı, %36’sının kararsız olduğu görülmektedir. “Bankalar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz” ifadesine katılmayanların oranı %42 ve kararsız olanların oranı ise 38’dir. Fakat “Bankalar hariç Finansal Kurumlar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz” ifadesine katılımcıların %50’si katılmadığını ve %40’ı ise kararsız kaldığını belirtmiştir.

Tablo 31’de görüldüğü üzere, “Türk Lirasının değer kazanması durumunda yabancı turistler için maliyetlerin ne yönde değişeceğini yorumlayabiliriz” ifadesine katılımcıların %44’ü katılmadıklarını, %34’ü katıldıklarını ve %22’si kararsız kaldıklarını bildirmişlerdir. Katılımcıların %56’sı “Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyiz” ifadesine katılmamaktadır. “Merkez

Bankasının, reeskont oranlarını düşürmesi durumunda, senet kırdırma maliyeti üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz” maddesine bakıldığında, katılımcıların %62’sinin katılmadığı ve %30’unun kararsız kaldığı görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %66’sının ise “Merkez Bankasının, zorunlu karşılık oranını artırması durumunda kredi faizlerinin ne yönde hareket edeceğini yorumlayabiliriz” ifadesine katılmadığı tespit edilmiştir.

Borç yönetimine ilişkin “Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz” ifadesine %58 oranla katılımcıların katılmadığı saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların %40’ının “KOBİ’lere yönelik finansman kaynaklarından haberdarız” ifadesine “kararsızım” cevabını verdiği ve katılımcıların %38’inin ise bu ifadeye katılmadıkları görülmektedir.

“Ticaret bankalarının KOBİ’lere kredi verme koşullarından haberdarız” maddesi ele alındığında %52 oranla katılımcıların “katılıyorum” cevabını verdikleri ve “Katılım bankalarının KOBİ’lere kredi verme koşullarından haberdarız” maddesine bakıldığında ise katılımcıların %60’ının katılmadığı belirlenmiştir. Plan-bütçeleme bilgisi ile ilgili “Gelecekteki bir zaman için; mali hedef tablosu hazırlayarak, finansal anlamda artıya veya eksiye geçilen dönemleri önceden görebiliriz” ifadesine katılmayanların oranının %48 ve katılanların oranının ise %32 olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların büyük kısmının kurlarda değişimin etkisi, risk yönetimi, ekonomik göstergelerin yansımaları, borç yönetimi, plan-bütçeleme ve basel hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ticari bankaların kredi verme koşullarından haberdar olmaları dışında katılımcıların çoğunluğunun ileri düzey finansal bilgilerinin yeterli seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 31: Katılımcıların İleri Düzey Finansal Bilgileri

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Kredi kullanırken bankaların KOBİ'lere getirmiş olduğu derecelendirme işleminden haberdarız	12	24	15	30	13	26	7	14	3	6
2.	KOBİ derecelendirme notlarının kredi maliyetini etkilediğinden haberdarız	10	20	14	28	10	20	14	28	2	4
3.	Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz	8	16	13	26	14	28	13	26	2	4
4.	Vadeli kurlardan/vadeli işlemlerden haberdarız	11	22	16	32	13	26	9	18	1	2
5.	Bankalar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz	5	10	16	32	19	38	9	18	1	2
6.	Bankalar hariç Finansal Kurumlar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz	13	26	12	24	20	40	4	8	1	2
7.	Türk Lirasının değer kazanması durumunda yabancı turistler için maliyetlerin ne yönde değişeceğini yorumlayabiliriz	14	28	8	16	11	22	12	24	5	10
8.	Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyiz	17	34	11	22	10	20	12	24	0	0
9.	İşletmenin maruz kalabileceği risklere (<i>kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi</i>) karşı nasıl önlem alınacağını biliyoruz	16	32	9	18	18	36	6	12	1	2
10.	Merkez Bankasının, reeskont oranlarını düşürmesi durumunda, senet kırdırma maliyeti üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz	19	38	12	24	15	30	4	8	0	0
11.	Merkez Bankasının, zorunlu karşılık oranını artırması durumunda kredi faizlerinin ne yönde hareket edeceğini yorumlayabiliriz	21	42	12	24	12	24	4	8	1	2
12.	Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz	22	44	7	14	11	22	8	16	2	4
13.	KOBİ'lere yönelik finansman kaynaklarından haberdarız	3	6	16	32	20	40	9	18	2	4
14.	Ticaret bankalarının KOBİ'lere kredi verme koşullarından haberdarız	3	6	8	16	11	22	26	52	2	4
15.	Katılım bankalarının KOBİ'lere kredi verme koşullarından haberdarız	7	14	23	46	11	22	6	12	3	6
16.	Gelecekteki bir zaman için; mali hedef tablosu hazırlayarak, finansal anlamda artıya veya eksiye geçilen dönemleri önceden görebiliriz	14	28	10	20	10	20	14	28	2	4

3.3.1.4. KOBİ'lerde Finansal Tutuma Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların finansal tutumlarına yönelik maliyet yönetimi, borç yönetimi, risk yönetimi plan-bütçeleme, yetkinlik ve farkındalık ile ilgili anketin 20. maddesindeki ifadeler yer almaktadır. Anket cevapları ise “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert tipi ifade olarak hazırlanmıştır.

Tablo 32’de görüldüğü üzere katılımcıların %50’si maliyet yönetimi ile ilgili “Senetleri bankada kırdırma maliyeti ile faktöring maliyeti arasında karşılaştırma yapılması gerekir” ve “Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında bir karşılaştırma yapılması gerekir” ifadeleri için “kararsızım” cevabını vermişlerdir. Risk yönetimine ilişkin tutumu ifade eden “İşletmenin maruz kalabileceği risklere (*kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi*) karşı önlem alınması gerekir” için katılımcıların %58’sinin “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri görülmüştür. Katılımcıların iş planı konusundaki tutumları ile ilgili “Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir” ifadesine bakıldığında %52’sinin “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretlediği görülmüştür. Katılımcıların borç yönetimindeki tutumları gözlemlendiğinde %32’lik bir oranla “İşletmemiz kredi taksitlerini ve/veya borçlarını zamanında ödeme eğilimi taşır” ifadesi için “kararsızım” ve “katılıyorum” seçeneğini işaretlemişlerdir. Katılımcıların %40 oranla “kararsızım” ve %32 oranla “katılmıyorum” cevabını verdikleri plan-bütçeleme ilişkili tutum “Bütçemiz ile beklentilerimiz arasında güçlü bir uyum vardır” ifadesidir.

Sonuç olarak ağırlıkça fazla katılımcının risk yönetimi ile ilgili tutumları hariç iş planı, maliyet yönetimi, borç yönetimi ve plan-bütçelemeye ilişkin olumsuz yönde tutumlarının olduğu görülmektedir.

Tablo 32: Katılımcıların Finansal Tutumları

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Senetleri bankada kırdırma maliyeti ile faktöring maliyeti arasında karşılaştırma yapılması gerekir	2	4	11	22	25	50	9	18	3	6
2.	Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında bir karşılaştırma yapılması gerekir	6	12	4	8	25	50	12	24	3	6
3.	İşletmenin maruz kalabileceği risklere (<i>kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi</i>) karşı önlem alınması gerekir	3	6	3	6	3	6	12	24	29	58
4.	Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir	2	4	4	8	2	4	16	32	26	52
5.	İşletmemiz kredi taksitlerini ve/veya borçlarını zamanında ödeme eğilimi taşır	2	4	10	20	16	32	16	32	6	12
6.	Bütçemiz ile beklentilerimiz arasında güçlü bir uyum vardır	2	4	16	32	20	40	9	18	3	6

Tablo 33’de görüldüğü üzere, işletme ankete katılan KOBİ sahip/yöneticilerin “Mesleki donanımımızı (*teknik bilgi, finansal bilgi, sektörle ilgili uzmanlık*) yeterli görüyoruz” ifadesine

%38 oranla “kararsızım” ve %34 oranla “katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir. Ayrıca “Sosyal donanımımızı (*takım çalışması, motivasyon, işbirliği gerçekleştirilme, empati kurma, farklılığı tolere etme vs.*) yeterli görüyoruz” ifadesi için katılımcıların %44’ünün “katılıyorum” ve %38’inin “kararsızım” seçeneğini işaretlediği belirlenmiştir. Diğer taraftan “Kişisel donanımımı (*başarma ihtiyacı duyma, inisiyatif alma, özgüven, risk alma eğilimi, hedefe yönelme vs.*) yeterli görüyorum” ifadesine katılımcılar, %44 oranında “katılıyorum” ve %26 oranında “kararsızım” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak katılımcıların mesleki donanım olarak KOBİ’lerini yeterli görmedikleri fakat sosyal donanım konusunda işletmelerini ve kişisel donanım konusunda kendilerini yeterli gördükleri saptanmıştır.

Tablo 33: KOBİ ile Katılımcıların Yetkinlik ve Farkındalıkları

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Mesleki donanımımızı (<i>teknik bilgi, finansal bilgi, sektörle ilgili uzmanlık</i>) yeterli görüyoruz	1	2	10	20	19	38	17	34	3	6
2.	Sosyal donanımımızı (<i>takım çalışması, motivasyon, işbirliği gerçekleştirilme, empati kurma, farklılığı tolere etme vs.</i>) yeterli görüyoruz	1	2	5	10	19	38	22	44	3	6
3.	Kişisel donanımımı (<i>başarma ihtiyacı duyma, inisiyatif alma, özgüven, risk alma eğilimi, hedefe yönelme vs.</i>) yeterli görüyorum	2	4	8	16	13	26	21	42	6	12

3.3.1.5. KOBİ’lerde Finansal Davranışa Yönelik Bulgular

Tablo 34’te ankette 21. maddede yer alan ve katılımcılara yöneltilen, KOBİ ile ilgili finansal davranışlar hakkındaki ifadeler yer verilmiştir. Anket ise “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert tipi ifade olarak hazırlanmıştır.

Maliyet yönetimine ilişkin “İşletmemiz; senetleri kırdırırken banka maliyeti ile faktöring maliyetini karşılaştırır” ifadesine katılımcıların %62 oranla katılmadıkları ve “Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında karşılaştırma yaparız” ifadesine ise katılımcıların %58 oranla katılmadıkları görülmüştür. Risk yönetimi konusunda “İşletmemiz maruz kaldığı risklere (*kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi*) karşı önlem alır” ifadesi için katılımcıların %56’sının katılmadıkları fakat “Rezervasyonlar konusunda internet ve acenta gibi birden çok kuruluş ile

çalışmaktayız” ifadesi için katılımcıların %70’inin katıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca “Eğer kredi kullanacaksak kredi sözleşmesini okuruz” maddesine bakıldığında, katılımcılardan %40’ının katılmadığını ve %28’inin ise kararsız kaldığı belirlenmiştir.

Borç yönetimine ilişkin “Kredi ve/veya borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili bir plan yaparız” ifadesi için katılımcıların %46 oranla katılmadıkları ve %44 oranla katıldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca bu ifadeye katılanların çoğu ödemeye ilişkin sadece zaman çizelgesi hazırladıklarını belirtmişlerdir. Borç yönetimi ile ilgili diğer ifade olan “İşletmemiz; finansal ürün ve hizmet (*kredi gibi*) satın almadan önce çeşitli finans kuruluşlarının koşullarını karşılaştırır” maddesine katılımcıların %28’inin “kararsızım” ve %52’sinin “katılıyorum” cevabı verdiği görülmektedir.

İşletme planı ve finansal işlemler konusunda “Yatırım aşamasında; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız” ifadesi için katılımcıların %60’ının katılmadıkları ve %18’inin kararsız kaldıkları, “Yatırımdan sonra; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız” ifadesi için ise katılımcıların %58’inin katılmadıkları ve %24’ünün kararsız kaldıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca “İşletmemizi kurarken bir iş planı hazırlanmıştır” ifadesine %54 oranla katılımcıların katılmadıkları ve %40 oranla da katıldıkları görülmüştür. Diğer taraftan “İşletmemizde zaman zaman iş planı gözden geçirilir” maddesine bakıldığında, katılımcıların %64’ünün katılmadıkları ve %34’ünün ise katıldıkları belirlenmiştir. Öte yandan “Tesisimizi kurarken amorti süresi hesaplanmıştır” maddesine cevap veren katılımcıların %42 oranla katıldığı, %38 oranla katılmadığı ve %20 oranla kararsız kaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcılar “İşletmemizin başarısı ile sektördeki başarıyı karşılaştırırız” maddesine verdiği cevaplar ile %48 oranında katılmakta ve %36 oranında kararsız kalmaktadır. Katılımcıların %38 oranla katıldığı ve %34 oranla kararsız olduğu “İşletmemiz; Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder” ifadesidir. Katılımcılardan büyük çoğunluğun (%66) “İşletmemiz; Katılım Bankalarının kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder” ifadesine katılmadıklarını görülmektedir.

“Döviz kuru hesaplamasında; alım ve satımda piyasa döviz kurunu kullanmaktayız” maddesine katılımcılardan çok büyük grup (%74) katıldıklarını belirtmiştir. Ancak döviz kuru hesaplaması, alım ve satımda merkez bankası efektif kurunu kullanmayan katılımcıların kısa vadede işletme menfaatini düşündüklerini ve müşterilerin maliyetlerini arttıran durum ile uzun vadede müşteri memnuniyetsizliği ve kaybının olacağına farkına varamadıkları sonucuna varılmıştır.

KOBİ’lerin başarı göstergesi olarak “İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir” maddesine bakıldığında işletmelerin %44’ünün katılmadıkları ve %34’ünün kararsız oldukları

görülmektedir. Plan-bütçelemeye ilişkin “İşletmemiz, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirir” maddesi için %56 oranla katılımcıların katılmadıkları belirlenmiştir.

Sonuç olarak ağırlıkça fazla katılımcının maliyet yönetimi konusunda olumlu davranış göstermediği, risk yönetiminde rezervasyonlar için birden fazla kuruluş ile çalışma dışında olumlu davranış göstermediği, borç yönetime ilişkin ödeme planlamasını yapanların ve yapmayanların ağırlığının birbirine yakın olduğu, çoğunlukla işletmelerin finansal ürün almadan önce çeşitli finansal kuruluşları karşılaştırdığı ve internet sitelerinden Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını kontrol ettiği fakat Katılım Bankalarını kontrol etmediği, işletmelerin, piyasa döviz kurunu kullanması ile uzun vadede müşterileri memnun edememe ve kaybetme sorunu ile karşılaşacağına farkına varamadığı, işletme planı ve finansal işlemler konusunda uygun davranışların gösterilmediği, kredi kullanacak olan işletmedeki katılımcıların kredi sözleşmesini çoğunlukla okumadığı ya da okuma konusunda kararsız kaldığı, katılımcılardan büyük grubun işletmedeki başarı ile sektördeki başarıyı karşılaştırdığı, plan-bütçeleme ile ilgili uygun davranışın sergilenmediği ve başarılı işletme oranının ise yeterli düzeyde olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 34: Katılımcıların Finansal Davranışları

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	İşletmemiz; senetleri kırdırırken banka maliyeti ile faktöring maliyetini karşılaştırır	17	34	14	28	7	14	10	20	2	4
2.	Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında karşılaştırma yaparız	16	32	13	26	15	30	4	8	2	4
3.	İşletmemiz maruz kaldığı risklere (<i>kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi</i>) karşı önlem alır	14	28	14	28	11	22	6	12	5	10
4.	Eğer kredi kullanacaksak kredi sözleşmesini okuruz	7	14	13	26	14	28	11	22	5	10
5.	Kredi ve/veya borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili bir plan yaparız	7	14	16	32	5	10	14	28	8	16
6.	Rezervasyonlar konusunda internet ve acenta gibi birden çok kuruluş ile çalışmaktayız	3	6	6	12	6	12	19	38	16	32
7.	Yatırım aşamasında; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız	18	36	12	24	9	18	9	18	2	4
8.	Yatırımdan sonra; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız	17	34	12	24	12	24	7	14	2	4
9.	İşletmemizin başarısı ile sektördeki başarıyı karşılaştırırız	5	10	3	6	18	36	18	36	6	12
10.	İşletmemiz; finansal ürün ve hizmet (<i>kredi gibi</i>) satın almadan önce çeşitli finans kuruluşlarının koşullarını karşılaştırır	3	6	5	10	14	28	26	52	2	4
11.	İşletmemiz; Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder	2	4	12	24	17	34	17	34	2	4
12.	İşletmemiz; Katılım Bankalarının kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder	13	26	20	40	8	16	5	10	4	8
13.	Döviz kuru hesaplamasında; alım ve satımda piyasa döviz kurunu kullanmaktayız	4	8	6	12	2	4	31	62	7	14
14.	İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir	11	22	11	22	17	34	6	12	5	10
15.	İşletmemizi kurarken bir iş planı hazırlanmıştır	12	24	15	30	3	6	16	32	4	8
16.	İşletmemizde zaman zaman iş planı gözden geçirilir	15	30	17	34	1	2	11	22	6	12
17.	Tesisimizi kurarken amorti süresi hesaplanmıştır	8	16	11	22	10	20	13	26	8	16
18.	İşletmemiz, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirir	11	22	17	34	5	10	10	20	7	14

3.3.1.6. KOBİ'lerde Finansal Plan ve Bütçelemeye Yönelik Bulgular

Bu bölümde ankette 22. madde olarak görülen katılımcıların finansal plan ve bütçeleme işlemlerini gerçekleştirme konusundaki ifadeler yer verilmiştir. Anket olarak “kesinlikle yapmayız”, “yapmayız”, “bazen yaparız bazen yapmayız”, “yaparız” ve “kesinlikle yaparız” şeklinde 5’li dereceleme soruları kullanılmıştır.

Tablo 35'te görüldüğü gibi “Mali planlar hazırlarız” ifadesi için katılımcıların %22’sinin “bazen yaparız bazen yapmayız”, %28’inin “yapmayız” ve %30’unun “yaparız” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Risk yönetimi ile bağlantısı olan “Bütçemizi hazırlarken; işlerin çok iyi, normal ve çok kötü gidebileceği ihtimallerini de hesaba katarak ayrı ayrı senaryolar hazırlarız” ifadesine bakıldığında, katılımcıların %32 oranla “yaparız” ve %34 oranla “yapmayız” cevabını verdikleri gözlemlenmiştir. “İşletmemiz, ulaşmak istediği yıllık mali hedefleri yazılı olarak hazırlar” ifadesi için katılımcıların %22’sinin “bazen yaparız bazen yapmayız”, %28’inin “yaparız” ve %30’unun “yapmayız” seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir.

Şaşırtıcı bir şekilde “İşletmemiz, hedeflediği yıllık gelir ve harcama bütçesini yazılı olarak hazırlar” ifadesine katılımcıların çoğu (%52) “yaparız” cevabı vermişlerdir. Fakat “İşletme performansımızla mali hedeflerimizi belirli aralıklarla karşılaştırırız” ifadesi için katılımcıların büyük kısmı (%46) “yapmayız” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak, büyük oranla KOBİ’ler hedefledikleri yıllık gelir ve harcama bütçelerini yazılı olarak hazırlamakta ancak sonuçlarının tutarlı olmadığını beyan etmektedirler. Ayrıca katılımcıların çoğunun işletme performansları ile mali hedeflerini karşıladıklarını görülmektedir. Dahası, bütçe hazırlarken ayrı ayrı senaryolar yapmayan ve ulaşmak istediği yıllık mali hedefleri yazılı olarak hazırlamayan işletmelerin ağırlıkça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında, mali plan yapmayanların oranının yapanların oranına yakın olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 35: Katılımcıların Finansal Plan ve Bütçeleme İşlemlerini Gerçekleştirme Durumu

		Kesinlikle Yapmayız		Yapmayız		Bazen Yaparız Bazen Yapmayız		Yaparız		Kesinlikle Yaparız	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Mali planlar hazırlarız	4	8	14	28	11	22	15	30	6	12
2.	Bütçemizi hazırlarken; işlerin çok iyi, normal ve çok kötü gidebileceği ihtimallerini de hesaba katarak ayrı ayrı senaryolar hazırlarız	8	16	17	34	2	4	16	32	7	14
3.	İşletmemiz, ulaşmak istediği yıllık mali hedefleri yazılı olarak hazırlar	7	14	16	32	11	22	14	28	2	4
4.	İşletmemiz, hedeflediği yıllık gelir ve harcama bütçesini yazılı olarak hazırlar	1	2	7	14	9	18	26	52	7	14
5.	İşletme performansımızla mali hedeflerimizi belirli aralıklarla karşılaştırırız	6	12	23	46	9	18	9	18	3	6

3.3.1.7. KOBİ'lerde İşletme Planı ve Finansal İşlemlere Yönelik Bulgular

Bu bölümde ankette 23. madde olarak katılımcılara yöneltilen işletme planı ve finansal işlemleri gerçekleştirme durumuna ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Anket olarak “kesinlikle yapmayız”, “yapmayız”, “bazen yaparız bazen yapmayız”, “yaparız” ve “kesinlikle yaparız” şeklinde 5’li dereceleme soruları kullanılmıştır.

Tablo 36’da görüldüğü üzere, üretim yönetimine ilişkin “İş akışı için zaman çizelgesi hazırlarız” ifadesine katılımcıların %60 oranla “yapmayız” cevabını verdiği görülmüştür. Kar hesaplamaları tahmini konusunda katılımcıların %44’ünün “yaparız” cevabı verdiği belirlenmiştir. Ayrıca “İşletmemiz, hedeflediği büyüme için planlar hazırlar” maddesine katılımcılar %46 oranında “yapmayız” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların büyük kısmının kar hesaplamaları tahmini yaptığı, iş akışı için zaman çizelgesi ve hedeflediği büyüme için planlar yapmadığı görülmektedir.

Tablo 36: Katılımcıların İşletme Planı ve Finansal İşlemleri Gerçekleştirme Durumu

	Kesinlikle Yapmayız		Yapmayız		Bazen Yaparız Bazen Yapmayız		Yaparız		Kesinlikle Yaparız	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1. İş akışı için zaman çizelgesi hazırlarız	3	6	30	60	5	10	8	16	4	8
2. Kar hesaplamaları tahmini yaparız	1	2	3	6	17	34	22	44	7	14
3. İşletmemiz, hedeflediği büyüme için planlar hazırlar	3	6	23	46	3	6	18	36	3	6

3.3.1.8. KOBİ'lerin Defter Tutmasına Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcılara, defter kullanma sıklıklarının tespitine ilişkin 24. maddede yer alan ifadeler yöneltilmiştir. Anket olarak ise “hiçbir zaman”, “nadiren”, “ara sıra”, “çoğu zaman”, “her zaman” şeklinde 5’li dereceleme soruları kullanılmıştır.

Tablo 37’ye bakıldığında katılımcıların %76 oranla satış defteri, %90 oranla harcamalar defteri, %86 oranla kasa defteri, %92 oranla borçlular defteri ve %94 oranla alacaklılar defterini her zaman tuttıkları görülmektedir.

Sonuç olarak katılımcılardan kayda değer çoğunluk; satış, harcama, kasa, borçlu ve alacaklı defterlerini her zaman tutmaktadır.

Tablo 37: Katılımcıların Defter Tutması

		Hiçbir zaman		Nadiren		Ara Sıra		Çoğu Zaman		Her Zaman	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Satış defteri	0	0	2	4	1	2	9	18	38	76
2.	Harcamalar defteri	0	0	0	0	2	4	3	6	45	90
3.	Kasa defteri	0	0	0	0	2	4	5	10	43	86
4.	Borçlular defteri	1	2	0	0	0	0	3	6	46	92
5.	Alacaklılar defteri	1	2	0	0	0	0	2	4	47	94

3.3.1.9. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Eğitimine ve Finansman İhtiyaçlarını Karşıladığı Kaynaklara Yönelik Bulgular

Bu bölümde katılımcıların finansal okuryazarlık eğitimi hakkında düşüncelerine, hangi aşama/kurumda verilmesini ve hangi alanlarda bilgi/eğitim verilmesini istediklerine ilişkin maddelere yer verilmiştir. Buna ek olarak ankete katılan KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşıladıkları kaynaklar ile ilgili maddeler de bulunmaktadır. Bu maddeler anketin 25, 26, 27 ve 28. soruları olarak ifade edilmektedir. 25. madde katılımcıların finansal okuryazarlık eğitimi hakkında düşünceleri, 26. madde katılımcıların hangi aşama/kurumda finansal okuryazarlık verilmesini tercih ettikleri, 27. madde katılımcıların hangi alanlarda bilgi/eğitim verilmesini istedikleri ve 28. madde ise işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşıladıkları kaynaklar ile ilgili bilgileri içermektedir. 25. ve 26. madde “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5’li likert tipi ifade olarak hazırlanmıştır. 27. madde katılımcılardan ilgili alanları işaretlemesi ve 28. madde ise kaynakların kullanım miktarına göre 1, 2, 3, 4 şeklinde sıralaması istenmiştir.

Tablo 38’de görüldüğü gibi, ankette 25. maddede yer alan “Girişimciler için finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir” ifadesine katılımcılar %26 oranla “katılıyorum” ve %68 oranla “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişlerdir. Sonuç olarak, katılımcılardan dikkate değer çoğunluğun (%94) finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiği konusunda hem fikir oldukları belirlenmiştir.

Tablo 38: Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Eğitimi Verilmesi Hakkındaki Düşünceleri

	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	2	4,0	4,0
Katılmıyorum	0	0,0	4,0
Kararsızım	1	2,0	6,0
Katılıyorum	13	26,0	32,0
Kesinlikle Katılıyorum	34	68,0	100,0
Toplam	50	100,0	

Tablo 39’da görüldüğü üzere, ankette 26. maddede yer alan “Sizce girişimciler için finansal okuryazarlık hangi aşama/kurumda verilmelidir?” sorusuna ilişkin “İşletmenin bağlı bulunduğu odalar tarafından girişimcilere” ifadesine katılımcıların %42’sinin “katılıyorum” ve %36’sının “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdiği görülmektedir. Ayrıca “KOSGEB tarafından girişimcilere” maddesi için %56 oranla katılımcıların “kesinlikle katılıyorum” ve %26 oranla ise “katılıyorum” seçeneğini işaretlediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, “İŞKUR tarafından girişimcilere” maddesine katılımcıların %38’sinin “katılıyorum”, %26’sının “kesinlikle katılıyorum” ve %20’sinin “kararsızım” şeklinde cevap verdiği belirlenmiştir. Diğer taraftan “Lise aşamasında öğrencilere” ifadesine verilen cevaplar ile %48 oranla katılımcıların “kesinlikle katılıyorum”, %22 oranla ise “kararsızım” ve “katılıyorum” seçeneklerini işaretlediği fakat “Üniversite aşamasında öğrencilere” ifadesi için katılımcıların %62’sinin “kesinlikle katılıyorum” ve %28’inin ise “katılıyorum” cevaplarını verdiği görülmektedir. Öte yandan “Üniversite tarafından girişimcilere” maddesine bakıldığında ise, %46 oranla katılımcıların “kesinlikle katılıyorum” ve %42 oranla katılımcıların “katılıyorum” seçeneklerini işaretledikleri gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların daha çok üniversite öğrencilerine ve sonrasında lise öğrencilerine finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi hususunda duyarlı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar, sırasıyla Üniversite (%88), KOSGEB (%82), Bağlı Bulunduğu Odalar (%78) ve İŞKUR (%64) tarafından girişimcilere finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesini istemektedirler.

Tablo 39: Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Verilmesi Gereken Aşama/Kurumlar

		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	İşletmenin bağlı bulunduğu odalar tarafından girişimcilere	3	6	1	2	7	14	21	42	18	36
2.	KOSGEB tarafından girişimcilere	2	4	4	8	3	6	13	26	28	56
3.	İŞKUR tarafından girişimcilere	2	4	6	12	10	20	19	38	13	26
4.	Lise aşamasında öğrencilere	1	2	3	6	11	22	11	22	24	48
5.	Üniversite aşamasında öğrencilere	1	2	1	2	3	6	14	28	31	62
6.	Üniversite tarafından girişimcilere	1	2	2	4	3	6	21	42	23	46

Tablo 40’da görüldüğü gibi, ankette 27. maddede yer alan “Aşağıdaki girişimcilik ile ilgili hangi alanlarda size bilgi/eğitim verilmesini istersiniz?” sorusuna ilişkin ilgili alanları işaretleyen ve işaretlemeyen katılımcıların yüzde frekans dağılımları bulunmaktadır. Katılımcılardan %84’ü “Finansal Tablolar”, %80’i “Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler”, %76’sı “Finansal Kaynaklar”,

%72'si "KOBİ'lerin maruz kalacağı finansal riskler" ve %70'i "Kur riski yönetimi" alanlarında bilgi/egitim verilmesini istemektedirler. Ayrıca katılımcıların çoğu Faktöring/Leasing İşlemleri (%66), Ticari Bankalar/Katılım Bankaları/Finansal Kurumlar (%60), Proje/Yatırım Değerlendirme (%58), Girişim Sermayesi (%56) ve Kredi Maliyetleri (%54) konusunda bilgi/egitim verilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. Fakat "Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat" alanını işaretlemeyen katılımcıların oranının %70 olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, katılımcılar öncelikle Finansal Tablolar, Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler sonra Finansal Kaynaklar, KOBİ'lerin Maruz Kalacağı Finansal Riskler ve Kur Riski Yönetimi alanında bilgi/egitim verilmesini ağırlıkça fazla tercih etmişlerdir. Sonrasında ise sırasıyla Faktöring/Leasing İşlemleri, Ticari Bankalar/Katılım Bankaları/Finansal Kurumlar, Proje/Yatırım Değerlendirme, Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi) ve Kredi Maliyetleri konusunda bilgi/egitim verilmesini istemişlerdir. Ancak katılımcılardan kayda değer çoğunluk Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat hakkında bilgi/egitim verilmesini istememişlerdir.

Tablo 40: Katılımcıların Girişimcilikle İlgili Öğrenmek İstedikleri Konular

	İLGİLİ ALANLAR	İşaretleyenler		İşaretlemeyenler	
		Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
1.	Ticari Bankalar/Katılım Bankaları/Finansal Kurumlar	30	60,0	20	40,0
2.	Finansal Kaynaklar	38	76,0	12	24,0
3.	Faktöring/Leasing işlemleri	33	66,0	17	34,0
4.	Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)	28	56,0	22	44,0
5.	Kur riski yönetimi	35	70,0	15	30,0
6.	Kredi maliyetleri konusunda	27	54,0	23	46,0
7.	KOBİ'lerin maruz kalacağı finansal riskler	36	72,0	14	28,0
8.	Proje/Yatırım Değerlendirme	29	58,0	21	42,0
9.	Finansal Tablolar	42	84,0	8	16,0
10.	Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat	15	30,0	35	70,0
11.	Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler	40	80,0	10	20,0

Tablo 41'de görüldüğü üzere, anketin 28. maddesi olarak "İşletme kurulurken finansman ihtiyacını karşıladığınız kaynakları sıralayınız?" sorusuyla ilgili katılımcıların verdiği cevaplar bulunmaktadır. Katılımcılar Özkaynaklarımız (Ö), Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar (A), Banka kredileri (B) ve Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler (D) olmak üzere kullanılan miktara göre sıralama yapmışlardır. Fakat katılımcıların yaptığı sıralama ile 22 farklı sonucun ortaya çıktığı görülmektedir. Sonuçların karmaşık olması her işletmenin farklı sıralama ile kaynak kullanmasından kaynaklanmaktadır. Kaynak sıralamasında yoğunluğun çok fazla olduğu yer görülmemekle birlikte 5 işletmenin (%10) Ö-A (Özkaynaklarımız- Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar), Ö-A-B (Özkaynaklarımız- Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar-Banka

kredileri) ve Ö-D-A-B (Özkaynaklarımız- Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler-Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar-Banka kredileri) şeklinde sıralama yaptığı belirlenmiştir.

Tablo 41’de göze çarpan Aile Çevresi/Tanıdıklardan Borç Alan (A) ve Banka kredisi (B) kullanan işletmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca KOBİ’lerin çoğunluğunun, kaynak sıralamasında ilk olarak kendi özkaynaklarını (Ö) kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 41: KOBİ’lerin Finansman İhtiyacını Karşıladığı Kaynaklar

		Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1.	Ö-B-A	3	6,0	6,0
2.	Ö	4	8,0	14,0
3.	Ö-B-A-D	2	4,0	18,0
4.	A-B	1	2,0	20,0
5.	Ö-A-B-D	3	6,0	26,0
6.	A-D-Ö-B	1	2,0	28,0
7.	Ö-B-D-A	2	4,0	32,0
8.	Ö-B-D	1	2,0	34,0
9.	A	2	4,0	38,0
10.	B	1	2,0	40,0
11.	Ö-D-A-B	5	10,0	50,0
12.	B-Ö-A-D	2	4,0	54,0
13.	Ö-D	1	2,0	56,0
14.	Ö-B	3	6,0	62,0
15.	Ö-A-D-B	2	4,0	66,0
16.	B-D-Ö	1	2,0	68,0
17.	B-D-Ö-A	1	2,0	70,0
18.	A-Ö	2	4,0	74,0
19.	Ö-A	5	10,0	84,0
20.	Ö-D-B	2	4,0	88,0
21.	Ö-A-B	5	10,0	98,0
22.	B-Ö-A	1	2,0	100,0
	Toplam	50	100,0	

Ö (Özkaynaklarımız), A (Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar), B (Banka kredileri) ve D (Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler)

Tablo 41’de Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler (D) alan 23 işletme (%46) bulunmaktadır. Bu destekleri alan işletmelere hangilerinden faydalandıkları sorulmuş ve not edilmiştir. Bunun sonucunda cevap veren işletmelerin 10’u (%20) KOSGEB Nitelikli Eleman Desteği, 7’si (%14) KOSGEB kredisi, 3’ü (%6) KOSGEB Girişimcilik Desteği, 2’si (%4) KOSGEB Tanıtım Desteği ve 1’i (%2) Kalkınma Ajansı Desteği aldığını söylemişlerdir.

3.3.2. Demografik Özellikler ile Anket Maddeleri Arasındaki İlişkiler

Kategorik bir değişkenin düzeylerine giren birey ya da nesnelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini test eden tek örneklem için ki-kare testi, bir iyi-uyum (uyum iyiliği) testidir (Büyüköztürk, 2013: 155). Buna yönelik olarak bu bölümde demografik bilgilerle ankette ilgili olduğu düşünülen maddeler arasındaki ilişkileri incelemek için ki-kare testi kullanılmıştır.

3.3.2.1. Katılımcıların Yaşı ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşı ile ankette 16. maddede 8. ifade olarak yer alan “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi”nden haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır.

Ki-kare testi nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ve uygulama kolaylığı nedeniyle tercih edilen bir testtir. Ki-kare bağımsızlık testi iki ya da daha fazla değişken grubu arasındaki ilişkiyi incelemek için kullanılır. İki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişki $\alpha=0,01$ ya da $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyinde test edilir. Dolayısıyla $P<0,05$ ise iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu şeklinde yorum yapılmaktadır (Kalaycı, 2010: 90).

Katılımcıların yaşı ile “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi”nden haberdar olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=21,193, sd=9, P=.012). Tablo 42’de görüleceği üzere, başka bir anlatımla katılımcıların “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi”nden haberdar olma durumları yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak bakıldığında 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %53,8’si, 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %52,6’sı ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %44,4’ü bu konuyu duymadıklarını belirtmiştir. Ayrıca 25 ve altı yaş grubunda olan kişilerin çoğunluğunun (%66,7) ise bu teşvik ve destek için “duydum ama bilgim yok” ifadesini işaretledikleri görülmektedir.

Sonuç olarak 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun “Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi”ni duymadıkları, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun ise bu desteği duyduğu ancak bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 25 ve altı yaş grubu hariç, yaş grubu azaldıkça kişilerin bu teşvikten haberdar olma durumlarının arttığı şeklinde yorum yapılabilir.

Tablo 42: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisinden Haberdar Olma Durumları

Yaş		Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredis				Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	
25 ve altı	n	1	6	2	0	9
	%	11,1	66,7	22,2	0,0	100,0
26-35	n	10	1	2	6	19
	%	52,6	5,3	10,5	31,6	100,0
36-45	n	7	2	3	1	13
	%	53,8	15,4	23,1	7,7	100,0
46 ve üzeri	n	4	3	2	0	9
	%	44,4	33,3	22,2	0,0	100,0
Toplam	n	22	12	9	7	50
	%	44,0	24,0	18,0	14,0	100,0

Katılımcıların yaşı ile ankette 17. maddede 7. ifade olarak yer alan “Faktöring”den haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile “Faktöring”den haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Ki-kare=23,062, sd=12, P=.027). Başka bir anlatımla katılımcıların yaş gruplarına göre “Faktöring”den haberdar olma durumlarının birbirinden farklılaştığı ifade edilebilir. Tablo 43’te görüldüğü gibi, 25 ve altı yaş grubundakilerin %33,3’ü, 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %31,6’sı, 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %46,2’si ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %66,7’si faktöring kavramı için “duydum ama bilgim yok” ifadesini işaretlemişlerdir.

Sonuç olarak 25 ve altı yaş, 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının faktöring kavramını duyduğu ancak bilgisinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 43: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Faktöring’den Haberdar Olma Durumları

Yaş		Faktöring					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
25 ve altı	n	3	3	0	2	1	9
	%	33,3	33,3	0,0	22,2	11,1	100,0
26-35	n	4	6	1	4	4	19
	%	21,1	31,6	5,3	21,1	21,1	100,0
36-45	n	0	6	6	1	0	13
	%	0,0	46,2	46,2	7,7	0,0	100,0
46 ve üzeri	n	0	6	2	1	0	9
	%	0,0	66,7	22,2	11,1	0,0	100,0
Toplam	n	7	21	9	8	5	50
	%	14,0	42,0	18,0	16,0	10,0	100,0

Katılımcıların yaşı ile ankette 17. maddede 8. ifade olarak yer alan “Leasing”den haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile “Leasing”den haberdar olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=22,597, sd=12, P=.031). Başka bir deyişle katılımcıların “Leasing”den haberdar olma durumları yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Tablo 44’te görüleceği üzere, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %44,4’ünün Leasing kavramını duymadığı görülmektedir. Ayrıca 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %33,3’ü, 26-35 yaş aralığındaki katılımcıların %26,3’ü, 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %46,2’si ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %55,6’sı bu kavram için “duydum ama bilgim yok” ifadesini işaretlemişlerdir. Bunun yanı sıra 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların yarısına yakınının (%46,2) bu kavram hakkında bilgisinin olduğu fakat yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların çoğunun “Leasing” kavramını duymadığı fakat 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının bu kavramı duyduğu ancak bilgisinin olmadığı saptanmıştır. Bunun yanında 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların yarısına yakınının bu kavram hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 44: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Leasing’den Haberdar Olma Durumları

Yaş		Leasing					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
25 ve altı	n	4	3	2	0	0	9
	%	44,4	33,3	22,2	0,0	0,0	100,0
26-35	n	4	5	2	4	4	19
	%	21,1	26,3	10,5	21,1	21,1	100,0
36-45	n	0	6	6	1	0	13
	%	0,0	46,2	46,2	7,7	0,0	100,0
46 ve üzeri	n	1	5	3	0	0	9
	%	11,1	55,6	33,3	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	9	19	13	5	4	50
	%	18,0	38,0	26,0	10,0	8,0	100,0

Katılımcıların yaşı ile ankette 18. maddede 3. ifade olarak yer alan “Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile “Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı” ilişkili Soruya verilen cevaplar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Ki-kare=17,865, sd=6, P=.007). Tablo 45’te görüldüğü üzere, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %66,7’si, 26-35 yaş aralığındaki

katılımcıların %89,5'i ve 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %61,5'i bu soruya doğru yanıt vermişlerdir. Ayrıca 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %77,8 bu soru için “fikrim yok” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak, 25 ve altı, 26-35 yaş ve 36-45 yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının “kredi süresi/faiz/taksit miktarı” ilişkili temel finansal bilgi sorusunu doğru olarak cevapladığı ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunun bu soru hakkında “fikrim yok” cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 45: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı İlişkili Soruya Verdiği Cevaplar

Yaş		Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer			Genel Toplam
		Fikrim yok	Yanlış	Doğru	
25 ve altı	n	2	1	6	9
	%	22,2	11,1	66,7	100,0
26-35	n	2	0	17	19
	%	10,5	0,0	89,5	100,0
36-45	n	5	0	8	13
	%	38,5	0,0	61,5	100,0
46 ve üzeri	n	7	0	2	9
	%	77,8	0,0	22,2	100,0
Toplam	n	16	1	33	50
	%	32,0	2,0	66,0	100,0

Katılımcıların yaşı ile ankette 19. maddede 3. ifade olarak yer alan “Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile “kurlardaki değişimin işletmelerine etkisini yorumlama”ya verilen cevaplar arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare=24,439, sd=12, P=.018). Diğer bir deyişle katılımcıların yaş gruplarına göre “kurlardaki değişimin işletmelerine etkisini yorumlama” hakkında verdiği cevapların birbirinden farklılaştığı ifade edilebilir. Tablo 46’da görüldüğü gibi, “Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz” ifadesine 25 ve altı yaş grubundakilerin %55,6’ı “katılmıyorum”, 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %47,4’ü “katılıyorum”, 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %30,8’i “katılıyorum” ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %44,4’ü “kesinlikle katılmıyorum” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak 26-35 yaş ve 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların çoğunun “kurlardaki değişimin işletmelerine etkisi” konusunda yorumlama yapabildikleri ve 25 ve altı yaş ve 46 üzeri yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının yorumlama yapamadıkları belirlenmiştir.

Tablo 46: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların Kurlardaki Değişimin İşletmelerine Etkisini Yorumlamaya İlişkin Verdiği Cevaplar

Yaş		Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
25 ve altı	n	0	5	4	0	0	9
	%	0,0	55,6	44,4	0,0	0,0	100,0
26-35	n	1	3	4	9	2	19
	%	5,3	15,8	21,1	47,4	10,5	100,0
36-45	n	3	3	3	4	0	13
	%	23,1	23,1	23,1	30,8	0,0	100,0
46 ve üzeri	n	4	2	3	0	0	9
	%	44,4	22,2	33,3	0,0	0,	100,0
Toplam	n	8	13	14	13	2	50
	%	16,0	26,0	28,0	26,0	4,0	100,0

3.3.2.2. Katılımcıların Yaşı ile Finansal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşı ile ankette 21. maddede 14. ifade olarak yer alan “İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile bu ifadeye verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=22,110, sd=12, P=.036). Başka bir anlatımla “İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir” ifadesine verilen cevaplar, katılımcıların yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak bakıldığında, Tablo 47’de görüldüğü gibi 25 ve altı yaş grubundakilerin %44,4’ü, 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %31,6’sı ve 36-45 yaş aralığındaki katılımcıların %46,2’si “kararsızım” ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %66,7’si “katılmıyorum” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak KOBİ’lerin başarı kriteri olarak belirlenen “İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir” ifadesine 25 ve altı yaş, 26-35 yaş ve 36-45 yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının “kararsızım” ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun “katılmıyorum” cevabını verdiği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 47: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların KOBİ'lerinin Yıllık Mali Hedeflerini Gerçekleştirmelerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Yaş		İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
25 ve altı	n	1	0	4	3	1	9
	%	11,1	0,0	44,4	33,3	11,1	100,0
26-35	n	5	2	6	3	3	19
	%	26,3	10,5	31,6	15,8	15,8	100,0
36-45	n	3	3	6	0	1	13
	%	23,1	23,1	46,2	0,0	7,7	100,0
46 ve üzeri	n	2	6	1	0	0	9
	%	22,2	66,7	11,1	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	11	11	17	6	5	50
	%	22,0	22,0	34,0	12,0	10,0	100,0

3.3.2.3. Katılımcıların Yaşı ile Defter Tutma Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşı ile ankette 24. maddede 2. ifade olarak yer alan “harcamalar defteri”ni tutma sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşı ile harcamalar defterini tutma sıklığı arasında manidar bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=14,470, sd=6, P=.025). Diğer bir ifadeyle katılımcıların harcamalar defterini tutma sıklığının yaşlarına göre farklılaştığı ifade edilebilir. Tablo 48’e göre, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %77,8’si, 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %84,2’si, 36-45 yaş grubundaki katılımcıların %100’ü ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %100’ü harcamalar defterini her zaman tuttıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak her yaş grubundaki katılımcıların çoğunun harcamalar defterini “her zaman” tuttıkları görülmektedir.

Tablo 48: Yaş Gruplarına Göre Katılımcıların KOBİ'lerinde Defter Tutma Sıklıkları

Yaş		Harcamalar defteri			Genel Toplam
		Ara Sıra	Çoğu Zaman	Her Zaman	
25 ve altı	n	2	0	7	9
	%	22,2	0,0	77,8	100,0
26-35	n	0	3	16	19
	%	0,0	15,8	84,2	100,0
36-45	n	0	0	13	13
	%	0,0	0,0	100,0	100,0
46 ve üzeri	n	0	0	9	9
	%	0,0	0,0	100,0	100,0
Toplam	n	2	3	45	50
	%	4,0	6,0	90,0	100,0

3.3.2.4. Katılımcıların Yaşı ile İşaretlenen Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların yaşları ile ankette 27. maddede 5. ifade olarak yer alan “kur riski yönetimi” alanında bilgi/eğitim istemeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşları ile “kur riski yönetimi” alanında bilgi/eğitim istemeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=9,124, sd=3, P=.028). Tablo 49’a genel olarak bakıldığında, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %66,7’sinin “kur riski yönetimi” alanında bilgi/eğitim istemediği belirlenmiştir. Ayrıca 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %68,4’ünün, 36-45 yaş grubundaki katılımcıların %92,3’ünün ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %77,8’inin bu alanda bilgi/eğitim istediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının “kur riski yönetimi” alanında bilgi/eğitim istediği fakat 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların çoğunun bu alanda bilgi/eğitim istemediği görülmektedir.

Tablo 49: Yaş Gruplarına Göre Kur Riski Yönetimi Alanında Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar

Yaş	Kur riski yönetimi		Genel Toplam	
	İşaretlemeyen	İşaretleyen		
25 ve altı	n	6	3	9
	%	66,7	33,3	100,0
26-35	n	6	13	19
	%	31,6	68,4	100,0
36-45	n	1	12	13
	%	7,7	92,3	100,0
46 ve üzeri	n	2	7	9
	%	22,2	77,8	100,0
Toplam	n	15	35	50
	%	30,0	70,0	100,0

Katılımcıların yaşları ile ankette 27. maddede 9. ifade olarak yer alan “finansal tablolar” hakkında bilgi/eğitim istemeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların yaşları ile “Finansal Tablolar” konusunda bilgi/eğitim istemeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=12,935, sd=3, P=.005). Başka bir anlatımla “Finansal Tablolar” konusunda bilgi/eğitim almak isteyen katılımcıların yaş gruplarına göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 50’ye genel olarak bakıldığında, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların %55,6’sının “finansal tablolar” konusunda bilgi/eğitim istemediği belirlenmiştir. Ayrıca 26-35 yaş grubundaki katılımcıların %94,7’sinin, 36-45 yaş grubundaki

katılımcıların %92,3'ünün ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların %88,9'unun bu alanda bilgi/egitim istediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunun "finansal tablolar" alanında bilgi/egitim istediği fakat 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının bu alanda bilgi/egitim istemediği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 50: Yaş Gruplarına Göre Finansal Tablolar Konusunda Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar

Yaş	Finansal Tablolar		Genel Toplam
	İşaretlemeyen	İşaretleyen	
25 ve altı	n	5	9
	%	55,6	100,0
26-35	n	18	19
	%	94,7	100,0
36-45	n	12	13
	%	92,3	100,0
46 ve üzeri	n	8	9
	%	88,9	100,0
Toplam	n	42	50
	%	84,0	100,0

3.3.2.5. Aile Şirketi ile KOBİ'yi Yönetenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Aile Şirketleri ile KOBİ'yi Yönetenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre KOBİ'yi yönetenlerle ilgili olarak aile şirketi olup olmama durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=12,817, sd=2, P=.002). Başka bir ifadeyle işletmeyi yöneten grubun aile şirketi olup olmama durumuna göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Tablo 51'e bakıldığında, sahip/sahipler tarafından yönetilen işletmeler aile şirketlerinin %67,7'sini ve sahip ve yöneticinin birlikte yönettiği işletmelerin aile şirketi olmayanların ise %63,2'sini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak aile şirketi olan KOBİ'lerin büyük kısmının sahip/sahipleri tarafından yönetildiği ve aile şirketi olmayan KOBİ'lerin çoğunluğunun ise sahip ve yönetici tarafından yönetildiği tespit edilmiştir.

Tablo 51: KOBİ'yi Yönetenlere Göre Aile Şirketi Olup Olmama Durumları

Aile Şirketi		KOBİ'yi Yönetenler			Genel Toplam
		Sahip/Sahipler	Sorumlu Yönetici	Sahip ve Yönetici birlikte	
Evet	n	21	3	7	31
	%	67,7	9,7	22,6	100,0
Hayır	n	3	4	12	19
	%	15,8	21,1	63,2	100,0
Toplam	n	24	7	19	50
	%	48,0	14,0	38,0	100,0

3.3.2.6. Aile Şirketi ile İşletme Türü Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Aile Şirketleri ile İşletme Türü arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre işletme türü ile aile şirketi olup olmama durumu arasında manidar bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=8,359, sd=2, P=.015). Başka bir anlatımla işletme türünün aile şirketi olup olmama durumuna göre farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Tablo 52'de görüldüğü üzere, aile şirketi işletmelerin %80,6'sının "Şahıs Şirketi" olduğu ve aile şirketi olmayan işletmelerin %52,6'sının ise "Limited Şirketi" olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak aile şirketi olan KOBİ'lerin büyük kısmının Şahıs Şirketi olduğu ve aile şirketi olmayan KOBİ'lerin çoğunluğunun ise Limited Şirketi olduğu belirlenmiştir.

Tablo 52: İşletme Türüne Göre Aile Şirketi Olup Olmama Durumları

Aile Şirketi		İşletme Türü			Genel Toplam
		Anonim Şirket	Limited Şirket	Şahıs Şirketi	
Evet	n	0	6	25	31
	%	0,0	19,4	80,6	100,0
Hayır	n	1	10	8	19
	%	5,3	52,6	42,1	100,0
Toplam	n	1	16	33	50
	%	2,0	32,0	66,0	100,0

3.3.2.7. Aile Şirketi ile Katılımcıların Kişisel Donanım Farkındalıkları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

İşletmelerin aile şirketi olup olmama durumları ile katılımcıların ankette 20. maddede 6. ifade olarak yer alan "Kişisel donanımımı (başarma ihtiyacı duyma, inisiyatif alma, özgüven, risk alma eğilimi, hedefe yönelme vs.) yeterli görüyorum" ifadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların kişisel donanımına ilişkin farkındalıkları ile aile şirketi olup olmama durumu arasında manidar bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=9,771, sd=4, P=.044). Başka bir ifadeyle katılımcıların kişisel donanımları

ile ilgili farkındalıkları, aile şirketi olup olmama durumuna göre farklılık göstermektedir. Tablo 53'te görüldüğü gibi, kişisel donanımlarına ilişkin farkındalıkları için aile şirketi KOBİ'lerdeki katılımcıların %35,5'i "kararsızım" ve aile şirketi olmayan KOBİ'lerdeki katılımcıların %68,4'ü ise "katılıyorum" cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak aile şirketi olan işletmelerdeki katılımcıların çoğunun kişisel donanım farkındalıkları konusunda kararsız kaldığı ve aile şirketi olmayan işletmelerdeki katılımcıların büyük kısmının ise kendini bu konuda yeterli gördüğü belirlenmiştir.

Tablo 53: Aile Şirketi Olup Olmamasına Göre Katılımcıların Kişisel Donanım Farkındalıkları

Aile Şirketi		Kişisel donanımmı (başarma ihtiyacı duyma, inisiyatif alma, özgüven, risk alma eğilimi, hedefe yönelme vs.) yeterli görüyorum					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Evet	n	1	6	11	8	5	31
	%	3,2	19,4	35,5	25,8	16,1	100,0
Hayır	n	1	2	2	13	1	19
	%	5,3	10,5	10,5	68,4	5,3	100,0
Toplam	n	2	8	13	21	6	50
	%	4,0	16,0	26,0	42,0	12,0	100,0

3.3.2.8. Aile Şirketi ile Katılımcıların İşaretlediği Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

İşletmelerin aile şirketi olup olmama durumu ile ankette 27. maddede 10. ifade olarak yer alan "Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat" alanında katılımcıların bilgi/egitim istemeleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcı işletmelerin aile şirketi olup olması ile katılımcıların "Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat" alanında bilgi/egitim istemeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=5,534, sd=1, P=.019). Tablo 54'e genel olarak bakıldığında, aile şirketindeki katılımcıların %58,1'i ve aile şirketi olmayan işletmelerdeki katılımcıların %89,5'i "Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat" alanında bilgi/egitim istememişlerdir.

Sonuç olarak aile şirketi olan ve aile şirketi olmayan KOBİ'lerdeki katılımcıların çoğunluğunun "Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat" alanında bilgi/egitim istemediği görülmüştür.

Tablo 54: Aile Şirketi Olup Olmamasına Göre Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat Alanında Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar

Aile Şirketi		Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat		Genel Toplam
		İşaretlemeyen	İşaretleyen	
Evet	n	18	13	31
	%	58,1	41,9	100,0
Hayır	n	17	2	19
	%	89,5	10,5	100,0
Toplam	n	35	15	50
	%	70,0	30,0	100,0

3.3.2.9. Katılımcının Görevi ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların görevi ile ankette 16. maddede 6. ifade olarak yer alan “Eximbank Kredi Teşvikleri”nden haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların görevi ile “Eximbank Kredi Teşvikleri”nden haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Ki-kare=13,516, sd=6, P=.036). Başka bir anlatımla katılımcıların görevlerine göre “Eximbank Kredi Teşvikleri”nden haberdar olma durumlarının birbirinden farklılaştığı ifade edilebilir. Tablo 55’te görüldüğü gibi, işletme sahibi/ortağı olan katılımcıların %84,6’sının ve işletme müdürü olan katılımcıların %52,4’ünün “Eximbank kredi teşvikleri”ni duymadığı görülmektedir.

Sonuç olarak işletme sahibi/ortağı ve işletme müdürü olan katılımcıların çoğunun “Eximbank kredi teşvikleri”nden haberdar olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 55: Katılımcıların Görevlerine Göre Eximbank Kredi Teşviklerinden Haberdar Olma Durumları

Katılımcıların Görevi		Eximbank Kredi Teşvikleri			Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	
İşletme Sahibi/Ortağı	n	22	4	0	26
	%	84,6	15,4	0,0	100,0
İşletme Müdürü	n	11	5	5	21
	%	52,4	23,8	23,8	100,0
Mali İşler Sorumlusu	n	1	1	0	2
	%	50,0	50,0	0,0	100,0
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	n	0	1	0	1
	%	0,0	100,0	0,0	100,0
Toplam	n	34	11	5	50
	%	68,0	22,0	10,0	100,0

3.3.2.10. Katılımcının Görevi ile Finansal Tutum Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların görevi ile ankette 20. maddede 2. ifade olarak yer alan “Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında bir karşılaştırma yapılması gerekir” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların görevi ile bu soruya verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=22,480, sd=12, P=.032). Başka bir ifadeyle katılımcıların görevlerine göre banka kredi faizleri ile leasing maliyetlerini karşılaştırma tutumlarının farklı olduğu görülmüştür. Tablo 56’da görüldüğü gibi, işletme sahibi/ortağı olan katılımcıların %53,8’ünün ve işletme müdürü olan katılımcıların %47,6’sının maliyet karşılaştırma tutumu için kararsız kaldıkları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak işletme sahibi/ortağı ve işletme müdürü olan katılımcıların büyük kısmının banka kredi faizleri ile leasing maliyetlerini karşılaştırma konusunda tutumları için “kararsızım” cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 56: Katılımcıların Görevlerine Göre Maliyet Karşılaştırması Tutumları

Katılımcıların Görevi		Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında bir karşılaştırma yapılması gerekir					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İşletme Sahibi/Ortağı	n	2	3	14	4	3	26
	%	7,7	11,5	53,8	15,4	11,5	100,0
İşletme Müdürü	n	3	0	10	8	0	21
	%	14,3	0,0	47,6	38,1	0,0	100,0
Mali İşler Sorumlusu	n	1	0	1	0	0	2
	%	50,0	0,0	50,0	0,0	0,0	100,0
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	n	0	1	0	0	0	1
	%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	6	4	25	12	3	50
	%	12,0	8,0	50,0	24,0	6,0	100,0

Katılımcıların görevi ile ankette 20. maddede 3. ifade olarak yer alan “İşletmenin maruz kalabileceği risklere (kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi) karşı önlem alınması gerekir” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların görevi ile risk yönetimi tutumuyla ilgili bu soruya verilen cevaplar arasında manidar bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=27,425, sd=12, P=.007). Başka bir anlatımla katılımcıların görevlerine göre işletmenin risklere karşı önlem alma tutumlarının farklılaştığı görülmüştür. Tablo 57’de görüldüğü üzere, işletme sahibi/ortağı olan katılımcıların %50’sinin ve işletme müdürü olan katılımcıların %76,2’sinin risk yönetimi tutumu için “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretlemişlerdir.

Sonuç olarak işletme sahibi/ortağı ve işletme müdürü olan katılımcıların çoğunun KOBİ'lerinin maruz kalabileceği risklere karşı önlem alma tutumları için “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 57: Katılımcıların Görevlerine Göre Risk Yönetimine Karşı Tutumları

Katılımcıların Görevi		İşletmenin maruz kalabileceği risklere (kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi) karşı önlem alınması gerekir					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
İşletme Sahibi/Ortağı	n	3	1	2	7	13	26
	%	11,5	3,8	7,7	26,9	50,0	100,0
İşletme Müdürü	n	0	1	1	3	16	21
	%	0,0	4,8	4,8	14,3	76,2	100,0
Mali İşler Sorumlusu	n	0	0	0	2	0	2
	%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	n	0	1	0	0	0	1
	%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	3	3	3	12	29	50
	%	6,0	6,0	6,0	24,0	58,0	100,0

Katılımcıların görevi ile ankette 20. maddede 7. ifade olarak yer alan “Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların görevi ile plana karşı tutumuyla ilgili bu soruya verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=25,647, sd=12, P=.012). Başka bir ifadeyle katılımcıların görevlerine göre plana karşı tutumlarının farklı olduğu görülmüştür. Tablo 58’de görüldüğü gibi, genel olarak plana karşı tutum için katılımcılardan işletme sahibi/ortağı olanların %50’sinin “katılıyorum” ve işletme müdürü olanların %81’inin “kesinlikle katılıyorum” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak yatırım aşamasında ve sonrasında plana karşı tutum için katılımcılardan işletme sahibi/ortağı olan büyük grubun “katılıyorum” ve işletme müdürü olanların çoğunun ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 58: Katılımcıların Görevlerine Göre Plana Karşı Tutumları

Katılımcıların Görevi	Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir					Genel Toplam	
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
İşletme Sahibi/Ortağı	n	2	2	1	13	8	26
	%	7,7	7,7	3,8	50,0	30,8	100,0
İşletme Müdürü	n	0	1	1	2	17	21
	%	0,0	4,8	4,8	9,5	81,0	100,0
Mali İşler Sorumlusu	n	0	0	0	1	1	2
	%	0,0	0,0	0,0	50,0	50,0	100,0
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	n	0	1	0	0	0	1
	%	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	2	4	2	16	26	50
	%	4,0	8,0	4,0	32,0	52,0	100,0

3.3.2.11. Katılımcının Görevi ile Finansal Davranış Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların görevi ile ankette 21. maddede 15. ifade olarak yer alan “İşletmemizi kurarken bir iş planı hazırlanmıştır” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların görevi ile iş planı hazırlama davranışı arasında manidar bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=28,454, sd=12, P=.005). Başka bir anlatımla katılımcıların görevlerine göre işletmeyi kurarken bir iş planı hazırlama davranışlarının farklılaştığı görülmektedir. Tablo 59’da görüldüğü üzere, işletmeyi kurarken bir iş planı hazırlama konusunda davranışları için katılımcılardan işletme sahibi/ortağı olanların %30,8’inin “katılıyorum” ve işletme müdürü olanların %42,9’unun “katılmıyorum” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak KOBİ sahibi/ortağı olan katılımcıların çoğunun işletmeyi kurarken bir iş planı hazırlandığını belirttiği fakat işletme müdürü olan katılımcıların büyük kısmının ise işletmeyi kurarken bir iş planı hazırlanmadığını belirttiği görülmektedir.

Tablo 59: Katılımcıların Görevlerine Göre İş Planı Hazırlama Davranışları

Katılımcıların Görevi	İşletmemizi kurarken bir iş planı hazırlanmıştır					Genel Toplam	
	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
İşletme Sahibi/Ortağı	n	7	6	1	8	4	26
	%	26,9	23,1	3,8	30,8	15,4	100,0
İşletme Müdürü	n	3	9	1	8	0	21
	%	14,3	42,9	4,8	38,1	0,0	100,0
Mali İşler Sorumlusu	n	2	0	0	0	0	2
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	n	0	0	1	0	0	1
	%	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	12	15	3	16	4	50
	%	24,0	30,0	6,0	32,0	8,0	100,0

3.3.2.12. Katılımcının Eğitim Düzeyi ile Finansal Okuryazarlık Durum Tespiti Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların eğitim düzeyi ile ankette 15. maddede yer alan “Finansal okuryazarlık düzeyinizin ne olduğunu düşünüyorsunuz?” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların eğitim düzeyi ile kendilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirleme arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=34,145, sd=12, P=.001). Başka bir ifadeyle katılımcıların eğitim düzeylerine göre kendilerinin finansal okuryazarlık seviyesi hakkında düşüncelerinin farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Tablo 60’da görüldüğü gibi, lise mezunu olan katılımcıların %77,8’i kendilerini orta düzeyde finansal okuryazar ve üniversite mezunu katılımcıların %54,3’ü ise kendilerini iyi düzeyde finansal okuryazar olarak belirtmişlerdir.

Sonuç olarak katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça kendilerini daha iyi finansal okuryazar olarak değerlendirmektedirler.

Tablo 60: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Finansal Okuryazarlık Durumları

Katılımcının Eğitim Düzeyi		Finansal okuryazarlık düzeyinizin ne olduğunu düşünüyorsunuz?				Genel Toplam
		Az	Orta	İyi	Çok iyi	
İlkokul	n	0	1	1	0	2
	%	0,0	50,0	50,0	0,0	100,0
Ortaokul	n	3	0	0	0	3
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Lise	n	1	7	1	0	9
	%	11,1	77,8	11,1	0,0	100,0
Üniversite	n	2	10	19	4	35
	%	5,7	28,6	54,3	11,4	100,0
Lisansüstü	n	0	0	1	0	1
	%	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Toplam	n	6	18	22	4	50
	%	12,0	36,0	44,0	8,0	100,0

3.3.2.13. Katılımcının Eğitim Düzeyi ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcıların eğitim düzeyi ile ankette 17. maddede 6. ifade yer alan “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden haberdar olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre katılımcıların eğitim düzeyi ile “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden haberdar olma durumları arasında manidar bir ilişki olduğu belirlenmiştir. (Ki-kare=27,753, sd=16, P=.034). Başka bir anlatımla katılımcıların eğitim düzeylerine göre “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden haberdar olma durumlarının farklılaştığı görülmektedir. Tablo

61’de görüldüğü gibi, “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden haberdar olma konusunda lise mezunu olan katılımcıların %66,7’sinin “duymadım” cevabı verdiği ve üniversite mezunu katılımcıların %37,1’inin “duymadım” ve “duymadım ama bilgim yok” cevaplarını verdiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak her eğitim düzeyinde katılımcının “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden yeterince haberdar olmadığı yorumu yapılabilir.

Tablo 61: Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Girişim Sermayesinden Haberdar Olma Durumları

Katılımcının Eğitim Düzeyi	Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)					Genel Toplam	
	Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum		
İlkokul	n	2	0	0	0	0	2
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Ortaokul	n	3	0	0	0	0	3
	%	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Lise	n	6	1	0	0	2	9
	%	66,7	11,1	0,0	0,0	22,2	100,0
Üniversite	n	13	13	4	2	3	35
	%	37,1	37,1	11,4	5,7	8,6	100,0
Lisansüstü	n	0	0	0	1	0	1
	%	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
Toplam	n	24	14	4	3	5	50
	%	48,0	28,0	8,0	6,0	10,0	100,0

3.3.2.14. KOBİ’lerin Çalışan Sayısı ile Finansal Bilgi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

KOBİ’lerin çalışan sayısı ile ankette 17. maddede 5. ifade olarak yer alan “Reel Getiri”den haberdar olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre KOBİ’lerin çalışan sayısı ile “Reel Getiri”den haberdar olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=30,115, sd=16, P=.017). Başka bir ifadeyle işletmedeki çalışan sayısına göre katılımcıların “Reel Getiri”den haberdar olma durumlarının farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Tablo 62’de görüldüğü gibi, reel getiri konusunda 1-5 kişi ve 6-10 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %50’sinin “duymadım” cevabını verdiği, 1-15 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %80’inin “duydum ama bilgim yok” cevabını verdiği, 16-20 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %50’sinin “bilgim var fakat yeterli değil” cevabını verdiği ve 21 ve üzeri kişi çalışanı bulunan işletmelerin %33,3’ünün “iyi biliyorum” cevabını verdiği görülmektedir.

Sonuç olarak KOBİ’lerin çalışan sayısı arttıkça reel getiriden haberdar olma durumlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 62: Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Reel Getiriden Haberdar Olma Durumları

Çalışan Sayısı		Reel Getiri					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
1-5 kişi	n	17	6	4	6	1	34
	%	50,0	17,6	11,8	17,6	2,9	100,0
6-10 kişi	n	2	0	0	1	1	4
	%	50,0	0,0	0,0	25,0	25,0	100,0
11-15 kişi	n	0	4	1	0	0	5
	%	0,0	80,0	20,0	0,0	0,0	100,0
16-20 kişi	n	0	0	2	1	1	4
	%	0,0	0,0	50,0	25,0	25,0	100,0
21 ve üzeri	n	0	0	1	1	1	3
	%	0,0	0,0	33,3	33,3	33,3	100,0
Toplam	n	19	10	8	9	4	50
	%	38,0	20,0	16,0	18,0	8,0	100,0

KOBİ'lerin çalışan sayısı ile ankette 17. maddede 9. ifade yer alan "Hisse senedi"nden haberdar olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre KOBİ'lerin çalışan sayısı ile "Hisse senedi"nden haberdar olma durumları arasında manidar bir ilişki olduğu belirlenmiştir. (Ki-kare=29,858, sd=12, P=.003). Başka bir anlatımla işletmedeki çalışan sayısına göre göre katılımcıların "Hisse senedi"nden haberdar olma durumlarının farklılaştığı görülmektedir. Tablo 63'te görüldüğü üzere, "Hisse senedi"nden haberdar olma konusunda. 1-5 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %67,6'sının ve 6-10 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %50'sinin "duydum ama bilgim yok" cevabını verdiği, 11-15 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %40'ının "bilgim var fakat yeterli değil" ve "iyi biliyorum" cevaplarını verdiği, 16-20 kişi çalışanı bulunan işletmelerin %50'sinin "bilgim var fakat yeterli değil" cevabını verdiği ve 21 ve üzeri kişi çalışanı bulunan işletmelerin %66,7'sinin "çok iyi biliyorum" cevabını verdiği görülmektedir.

Sonuç olarak işletmelerin çalışan sayısı arttıkça hisse senedinden haberdar olma durumlarının da arttığı yorumu yapılabilir.

Tablo 63: Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Hisse Senedinden Haberdar Olma Durumları

Çalışan Sayısı		Hisse Senedi				Genel Toplam
		Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
1-5 kişi	n	23	6	5	0	34
	%	67,6	17,6	14,7	0,0	100,0
6-10 kişi	n	2	1	0	1	4
	%	50,0	25,0	0,0	25,0	100,0
11-15 kişi	n	1	2	2	0	5
	%	20,0	40,0	40,0	0,0	100,0
16-20 kişi	n	0	2	1	1	4
	%	0,0	50,0	25,0	25,0	100,0
21 ve üzeri	n	1	0	0	2	3
	%	33,3	0,0%	0,0	66,7	100,0
Toplam	n	27	11	8	4	50
	%	54,0	22,0	16,0	8,0	100,0

KOBİ'lerin çalışan sayısı ile ankette 17. maddede 15. ifade olarak yer alan “Bilanço”dan haberdar olma durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre işletmelerin çalışan sayısı ile “Bilanço”dan haberdar olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=26,794, sd=16, P=.044). Başka bir ifadeyle işletmedeki çalışan sayısına göre katılımcıların “Bilanço”dan haberdar olma durumlarının farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Tablo 64’te görüldüğü gibi, bilanço konusunda 1-5 kişi çalışanı bulunan işletmelerdeki katılımcıların %35,3’ünün ve 6-10 kişi çalışanı bulunan işletmelerdeki katılımcıların %75’inin “duydum ama bilgim yok” cevabını verdiği, 11-15 kişi çalışanı bulunan işletmelerdeki katılımcıların %60’ının ve 16-20 kişi çalışanı bulunan işletmelerdeki katılımcıların %75’inin “bilgim var fakat yeterli değil” cevabını verdiği ve 21 ve üzeri kişi çalışanı bulunan işletmelerdeki katılımcıların %33,3’ünün “iyi biliyorum” cevabını verdiği görülmektedir.

Sonuç olarak KOBİ'lerin çalışan sayısı arttıkça bilançodan haberdar olma durumların da arttığı yorumu yapılabilir.

Tablo 64: Çalışan Sayısına Göre Katılımcıların Bilançodan Haberdar Olma Durumları

Çalışan Sayısı	Bilanço					Genel Toplam	
	Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum		
1-5 kişi	n	9	12	6	3	4	34
	%	26,5	35,3	17,6	8,8	11,8	100,0
6-10 kişi	n	0	3	0	0	1	4
	%	0,0	75,0	0,0	0,0	25,0	100,0
11-15 kişi	n	0	0	3	2	0	5
	%	0,0	0,0	60,0	40,0	0,0	100,0
16-20 kişi	n	0	0	3	0	1	4
	%	0,0	0,0	75,0	0,0	25,0	100,0
21 ve üzeri	n	0	1	0	1	1	3
	%	0,0	33,3	0,0	33,3	33,3	100,0
Toplam	n	9	16	12	6	7	50
	%	18,0	32,0	24,0	12,0	14,0	100,0

3.3.2.15. İşletme Türü ile Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Biri Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Katılımcı işletme türü ile yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birinin varlığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre işletme türü ile yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birinin olması arasında manidar bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=8,134, sd=2, P=.017). Başka bir ifadeyle işletme türüne göre yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birinin olması farklılaşmaktadır. Tablo 65'te görüldüğü gibi, katılımcı işletmelerden Anonim Şirket ve Limited Şirket olan KOBİ'lerin tamamının (%100) ve Şahıs Şirketi olan KOBİ'lerin %63,6'sının yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birine sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Anonim Şirket ve Limited Şirket olan işletmelerin tamamı ve Şahıs Şirketi olan işletmelerin ise büyük kısmı yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birine sahiptir.

Tablo 65: İşletme Türüne Göre Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Birinin Bulunması

İşletme Türü	Yabancı Dil İhtiyacını Karşılacak Biri		Genel Toplam	
	Evet	Hayır		
Anonim Şirket	n	1	0	1
	%	100,0	0,0	100,0
Limited Şirket	n	16	0	16
	%	100,0	0,0	100,0
Şahıs Şirketi	n	21	12	33
	%	63,6	36,4	100,0
Toplam	n	38	12	50
	%	76,0	24,0	100,0

3.3.2.16. Kredi Kullanan KOBİ'ler ile Katılımcıların Finansal Bilgisi Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 16. maddede 1. ifade olarak yer alan “KOSGEB Destekleri”nden haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan KOBİ'ler ile “KOSGEB Destekleri”nden haberdar olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=14,823, sd=4, P=.005). Tablo 66’da görüleceği üzere, başka bir anlatımla katılımcıların “KOSGEB Destekleri”nden haberdar olma durumları, kredi kullanımına göre farklılık göstermektedir. Genel olarak bakıldığında KOSGEB Destekleri konusunda kredi kullanan işletmelerin %41,4’ü “bilgim var fakat yeterli değil” ve kredi kullanmayan işletmelerin ise %42,9’u “duydum ama bilgim yok” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara kıyasla KOSGEB Desteklerinden haberdar olma durumunun daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 66: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların KOSGEB Desteklerinden Haberdar Olma Durumu

Kredi		KOSGEB Destekleri					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
Kullanıyoruz	n	0	4	12	11	2	29
	%	0,0	13,8	41,4	37,9	6,9	100,0
Kullanmıyoruz	n	2	9	8	0	2	21
	%	9,5	42,9	38,1	0,0	9,5	100,0
Toplam	n	2	13	20	11	4	50
	%	4,0	26,0	40,0	22,0	8,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 17. maddede 14. ifade olarak yer alan “Gelir Tablosu”ndan haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan işletmeler ile “Gelir Tablosu”ndan haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare=10,950, sd=4, P=.027). Başka bir ifadeyle katılımcıların “Gelir Tablosu”ndan haberdar olma durumları, kredi kullanımına göre farklılık göstermektedir. Tablo 67’de görüldüğü gibi, Gelir Tablosu konusunda kredi kullanan işletmelerin %34,5’i “bilgim var fakat yeterli değil” ve kredi kullanmayan işletmelerin ise %38,1’i “duymadım” cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak kredi kullanan işletmelerin kredi kullanmayanlara oranla Gelir Tablosundan haberdar olma durumunun daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 67: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Gelir Tablosundan Haberdar Olma Durumu

Kredi		Gelir Tablosu					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
Kullanıyoruz	n	1	9	10	5	4	29
	%	3,4	31,0	34,5	17,2	13,8	100,0
Kullanmıyoruz	n	8	6	4	1	2	21
	%	38,1	28,6	19,0	4,8	9,5	100,0
Toplam	n	9	15	14	6	6	50
	%	18,0	30,0	28,0	12,0	12,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 17. maddede 15. ifade olarak yer alan "Bilanço"dan haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan KOBİ'ler ile "Bilanço"dan haberdar olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=11,665, sd=4, P=.020). Başka bir anlatımla katılımcıların "Bilanço"dan haberdar olma durumları, kredi kullanımına göre farklılık göstermektedir. Tablo 68'de görüleceği üzere, genel olarak bakıldığında Bilanço konusunda kredi kullanan işletmelerin %31'inin "duydum ama bilgim yok" ve "bilgim var fakat yeterli değil" cevapları verdiği ve kredi kullanmayan işletmelerin ise %38,1'inin "duymadım" cevabı verdiği görülmektedir..

Sonuç olarak kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara kıyasla Bilançodan haberdar olma durumunun daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 68: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Bilançodan Haberdar Olma Durumu

Kredi		Bilanço					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
Kullanıyoruz	n	1	9	9	5	5	29
	%	3,4	31,0	31,0	17,2	17,2	100,0
Kullanmıyoruz	n	8	7	3	1	2	21
	%	38,1	33,3	14,3	4,8	9,5	100,0
Toplam	n	9	16	12	6	7	50
	%	18,0	32,0	24,0	12,0	14,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 17. maddede 18. ifade olarak yer alan "Nakit Bütçesi"nden haberdar olma durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan işletmeler ile "Nakit Bütçesi"nden haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare=10,000, sd=4, P=.040). Başka bir ifadeyle katılımcıların "Nakit Bütçesi"nden haberdar olma durumları, kredi kullanımına göre farklılık göstermektedir. Tablo 69'da görüldüğü gibi, Nakit Bütçesi hakkında kredi kullanan işletmelerdeki katılımcıların %31'i "bilgim var fakat yeterli değil" ve kredi kullanmayan işletmelerdeki katılımcıların ise %66,7'si "duymadım" cevabını vermişlerdir.

Sonuç olarak kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara oranla Nakit Bütçesinden haberdar olma durumunun daha iyi olduğu görülmektedir

Tablo 69: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Nakit Bütçesinden Haberdar Olma Durumu

Kredi		Nakit Bütçesi					Genel Toplam
		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum	
Kullanıyoruz	n	8	8	9	3	1	29
	%	27,6	27,6	31,0	10,3	3,4	100,0
Kullanmıyoruz	n	14	2	2	1	2	21
	%	66,7	9,5	9,5	4,8	9,5	100,0
Toplam	n	22	10	11	4	3	50
	%	44,0	20,0	22,0	8,0	6,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile 18. maddede 1. ifade olarak yer alan “Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan işletmeler ile katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare=10,818, sd=2, P=.004). Tablo 70’de görüldüğü gibi, kredi maliyeti konusunda temel finansal bilgi sorusunu, kredi kullanan işletmelerdeki katılımcıların %96,6’sı ve kredi kullanmayan işletmelerdeki katılımcıların ise %61,9’u doğru olarak cevaplamışlardır.

Sonuç olarak kredi kullanan işletmelerin kredi kullanmayanlara oranla temel finansal bilgi olarak kredi maliyeti sorusunu ağırlıkça doğru cevaplandığı görülmektedir.

Tablo 70: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Kredi Maliyeti Sorusuna Verdiği Cevaplar

Kredi		Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir			Genel Toplam
		Fikrim yok	Yanlış	Doğru	
Kullanıyoruz	n	0	1	28	29
	%	0,0	3,4	96,6	100,0
Kullanmıyoruz	n	6	2	13	21
	%	28,6	9,5	61,9	100,0
Toplam	n	6	3	41	50
	%	12,0	6,0	82,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 18. maddede 3. ifade olarak yer alan “Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların “Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı” ilişkili bu soruya verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Ki-kare=9,019, sd=2, P=.011). Başka bir anlatımla katılımcıların temel finansal bilgiye ilişkin “Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı” ile ilgili soruya verdikleri cevaplar, kredi kullanımına göre farklılık göstermektedir. Tablo 71’de görüleceği üzere, genel olarak bakıldığında bu soru için kredi kullanan işletmelerin %82,8’inin “doğru” ve kredi kullanmayan işletmelerin ise %52,4’ünün “fikrim yok” cevabını verdiği görülmektedir.

Özetle kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara kıyasla temel finansal bilgi olarak kredi süresi/faiz/taksit miktarı ilişkili soruyu büyük oranda doğru yanıtladığı belirlenmiştir.

Tablo 71: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı İlişkili Soruya Verdiği Cevaplar

Kredi		Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer			Genel Toplam
		Fikrim yok	Yanlış	Doğru	
Kullanıyoruz	n	5	0	24	29
	%	17,2	0,0	82,8	100,0
Kullanmıyoruz	n	11	1	9	21
	%	52,4	4,8	42,9	100,0
Toplam	n	16	1	33	50
	%	32,0	2,0	66,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile 19. maddede 6. ifade olarak yer alan “Bankalar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan işletmeler ile katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Ki-kare=10,667, sd=4, P=.031). Tablo 72’de görüldüğü gibi, bu soruya kredi kullanan işletmelerdeki katılımcıların %37,9’u “kararsızım” ve kredi kullanmayan işletmelerdeki katılımcıların ise 47,6’u “katılmıyorum” cevabını vermişlerdir.

Özetle kredi kullanan işletmelerin çoğunluğunun bankalar ile ilgili sorunları olduğunda hakları konusunda kararsız oldukları ve kredi kullanmayanların büyük kısmının ise yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 72: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Bankalar ile İlgili Hakları Konusunda Düşünceleri

Kredi		Bankalar ile ilgili bir sorunuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Kullanıyoruz	n	2	6	11	9	1	29
	%	6,9	20,7	37,9	31,0	3,4	100,0
Kullanmıyoruz	n	3	10	8	0	0	21
	%	14,3	47,6	38,1	0,0	0,0	100,0
Toplam	n	5	16	19	9	1	50
	%	10,0	32,0	38,0	18,0	2,0	100,0

Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların ankette 19. maddede 13. ifade olarak yer alan “Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz” ifadesine verilen cevaplar arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların borç yönetimine ilişkin bu soruya verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (Ki-kare=13,754, sd=4, P=.008). Tablo 73'te görüleceği üzere, bu soru için kredi kullanan işletmelerin %27,6'sının “kararsızım” ve kredi kullanmayan işletmelerin ise %71,4'ünün “kesinlikle katılmıyorum” cevabını verdiği görülmektedir.

Özetle kredi kullanan işletmelerin çoğunluğunun borç yönetimine ilişkin kredi maliyetlerini değerlendirmede kararsız oldukları ve kredi kullanmayanların büyük kısmının ise değerlendirme yapamadıkları sonucuna varılmıştır.

Tablo 73: Kredi Kullanımına Göre Katılımcıların Borç Yönetimine İlişkin Kredi Maliyetlerini Değerlendirmesi

Kredi		Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz					Genel Toplam
		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Kullanıyoruz	n	7	7	8	5	2	29
	%	24,1	24,1	27,6	17,2	6,9	100,0
Kullanmıyoruz	n	15	0	3	3	0	21
	%	71,4	0,0	14,3	14,3	0,0	100,0
Toplam	n	22	7	11	8	2	50
	%	44,0	14,0	22,0	16,0	4,0	100,0

3.3.2.17. KOSGEB Kredisi Kullanan KOBİ'ler ile İşaretlenen Bilgi/Eğitim Alanları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bulgular

KOSGEB kredisi kullanan katılımcı KOBİ'ler ile ankette 27. maddede 3. ifade olarak yer alan “Faktöring/Leasing işlemleri” konusunda bilgi/eğitim istemeleri arasındaki ilişkiyi incelemek

amacıyla Ki-kare testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre KOSGEB kredisi kullanan katılımcı KOBİ'ler ile katılımcıların “Faktöring/Leasing işlemleri” konusunda bilgi/eğitim istemeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Ki-kare=4,079, sd=1, P=.043). Tablo 74’te KOSGEB kredisi kullanan işletmelerdeki katılımcıların %86,7’si ve KOSGEB kredisi kullanmayan işletmelerdeki katılımcıların %57,1’i Faktöring/Leasing işlemleri konusunda bilgi/eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak KOSGEB kredisi kullanan ve kullanmayan işletmelerdeki katılımcıların büyük kısmının Faktöring/Leasing işlemleri konusunda bilgi/eğitim almak istedikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra KOSGEB kredisi kullanan işletmelerin Faktöring/Leasing işlemleri konusunda bilgi/eğitim almada daha ilgili oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 74: Kredi Kullanımına Göre Faktöring/Leasing İşlemleri Konusunda Bilgi/Eğitim İsteyen Katılımcılar

KOSGEB Kredisi		Faktöring/Leasing işlemleri		Genel Toplam
		İşaretlemeyen	İşaretleyen	
Kullanmıyoruz	n	15	20	35
	%	42,9	57,1	100,0
Kullanıyoruz	n	2	13	15
	%	13,3	86,7	100,0
Toplam	n	17	33	50
	%	34,0	66,0	100,0

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, Trabzon ilinde turizm sektöründe faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekli İşletme sahipleri ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi araştırılmıştır. Bu amaçla yürütülen uygulama sürecinde, Trabzon ilinde faaliyet gösteren Kobi sahip/sahipleri ve yöneticilerine yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Anket; demografik özellikler, finansal okuryazarlık durum tespiti, finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış, finansal plan ve bütçeleme, işletme planı ve finansal işlemler, defter tutma, finansal okuryazarlık eğitimi ve finansman ihtiyaçların karşılandığı kaynaklar olmak üzere dokuz bölümden oluşmaktadır. Anket üzerinden öncelikle, katılımcıların anket maddelerine verdiği cevaplara göre yüzde frekans dağılımları alınmış ve sonrasında demografik bilgilerle ankette ilgili olduğu düşünülen maddeler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Çalışma bulgularının birinci aşamasını, katılımcı KOBİ sahipleri veya yöneticilerin demografik özellikleri oluşturmaktadır. Burada; katılımcıların cinsiyeti, yaşı, işletmenin kimler tarafından yönetildiği, aile şirketi olup olmadığı, katılımcıların görevi, işletme sahibinin, katılımcıların ve işletme müdürünün eğitim düzeyi, çalışan sayısı, işletmenin türü, faaliyet yılı, mali işlerden sorumlu ve yabancı dil ihtiyacını karşılayacak birinin olup olmadığı, çalışılan banka türü, kredi kullanımının olup olmadığı, kullanılan kredi türlerine ilişkin frekans ve yüzde analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Demografik özelliklerin yüzde frekans dağılımları incelediğinde, çalışmaya katılan KOBİ sahip ve/veya yöneticilerden 44 kişi (%88) erkek, 6 kişi (%1) kadındır. Erkek ve kadın dağılımı arasında büyük fark olmasının nedeni, Trabzon'da turizm konaklama sektöründe işletme sahip ve/veya yönetici kadın sayısının az olmasıdır. Katılımcıların yaş gruplarına göre; 26-35 yaş grubunda (%38) yer alan kişilerin en fazla ağırlığa sahip olduğu, 25 ve altı (%18) ile 46 ve üzeri (%18) yaş grubunda yer alan kişilerin ise katılımcılar arasında en küçük paya sahip olduğu görülmüştür. İşletmenin kimler tarafından yönetildiği konusunda; katılımcılardan 24 kişi (%48) sahip/sahipler, 19 kişi (%38) sahip ve yönetici birlikte, 7 kişi (%14) sorumlu yönetici nezdinde yönetildiği cevabını vermişlerdir. Araştırmadaki KOBİ'lerden 31 işletmenin (%62) ise aile şirketi olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 26 kişi (%52) işletme sahibi/ortağı ve 21 kişi (%42) işletme müdürüdür. Katılımcıların eğitim düzeyine ilişkin en büyük grubu üniversite mezunları (%70) oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmaya dahil olan KOBİ işletme sahiplerinin çoğunluğunun lise mezunu (%46) olduğu ve işletme müdürleri olan katılımcıların büyük kısmının (%38) üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. KOBİ'lerin çalışan sayısına göre; 34 işletme (%68) ile

çoğunluğun çalışan sayısının 1-5 kişi aralığında olduğu ve 3 işletme (%6) ile küçük bir grubun ise çalışan sayısının 21 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. İşletme türüne ilişkin bulgulara göre; 33 işletme (%66) ile şahıs şirketlerinin ağırlıkta olduğu saptanmıştır. İşletmelerin faaliyette bulunma sürelerine ilişkin bulgular incelendiğinde; 3-5 yıl arası (%36) olan KOBİ'lerin ağırlıklı olduğu ve bu alana yatırım yapan KOBİ'lerin yarısından fazlasının genç işletme (%58) olduğu görülmüştür. 38 işletmede (%76) yabancı dil ihtiyacını karşılayacak bir eleman olduğu ve 30 işletmede (%60) ise mali işlerden sorumlu ayrı bir eleman veya yönetici olmadığı belirlenmiştir. Çalışılan banka türüne ilişkin bulgulara göre; daha çok ticari bankaların (%74) kullanıldığı ve katılım bankalarının (%6) az kullanıldığı tespit edilmiştir. Banka hesabı olmayanların (%4) ise yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında kredi kullanmayan KOBİ'lerden 21 işletme (%42) olduğu ve işletmelerin yarısından fazlasının (%58) kredi kullandığı belirlenmiştir. Ticari banka kredisi kullanan 26 işletme (%52), KOSGEB kredisi kullanan 15 işletme (%30), katılım bankası kredisi kullanan 5 işletme (%10) ve Esnaf ve Sanatkarlar kredisi kullanan 1 işletme (%2) olduğu görülmüştür.

Çalışma bulgularının ikinci aşamasında, katılımcıların finansal okuryazarlık konusunda kendilerini değerlendirmesi ilişkin durum tespiti yer almaktadır. Bu bulgulara göre; katılımcıların çoğunun kendisini finansal okuryazarlık konusunda yeterli gördüğü belirlenmiştir.

Üçüncü aşamada, KOBİ'lerdeki katılımcıların finansal bilgi düzeyine ilişkin bulgular bulunmaktadır. Burada katılımcıların teşvik ve desteklerden haberdar olma durumları, finansal terimlerden haberdar olma durumları, temel ve ileri düzey finansal bilgi düzeyi konusunda bulgular yer almaktadır. Teşvik ve desteklerden haberdar olma bulgularına göre; katılımcıların çoğunun teşvik ve desteklerden haberdar olmadıkları sadece KOSGEB desteklerinden haberdar oldukları ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Katılımcıların çoğunun finansal kavramlardan ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı ve borçlu cari hesaptan haberdar oldukları ve yeterli bilgiye sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunun katılım hesabından haberdar oldukları fakat yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Buna ek olarak reel getiri, girişim sermayesi (risk sermayesi), nakit akım tablosu, proforma gelir tablosu, nakit bütçesi, mikrofinans (mikro kredi) ve iş melekleri (yatırım melekleri) kavramlarından katılımcıların büyük kısmının haberdar olmadıkları ortaya çıkmıştır. İslami finansal terimlerden murabaha, mudaraba ve sukuk kavramlarından haberdar olmama hususunda katılımcıların en fazla ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Faktöring, leasing, hisse senedi, repo, tahvil, hazine bonosu, finansman bonosu, gelir tablosu ve bilanço konusunda da katılımcıların büyük oranla haberdar oldukları fakat herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Temel düzey finansal bilgiye ilişkin bulgulara göre katılımcıların çoğu; kredi maliyeti, kredi süresi-taksit-faiz ilişkisi, döviz işlemleri, senet ve çek kırdırma işlemleri ile ilgili ifadeleri doğru cevaplamıştır. Enflasyon-kredi faiz oranı ilişkisini belirten ifade ile ilgili katılımcıların yarısından

fazlasının fikri olmadığı görülmüştür. Ayrıca çek kırdırma işlemlerinin faktöring şirketlerinde yapıldığı konusunda katılımcıların önemli bir kısmının fikri olmadığı tespit edilmiştir.

İleri düzey finansal bilgiye ilişkin bulgulara göre; katılımcıların büyük kısmının basel, kurlarda değişimin etkisi, risk yönetimi, ekonomik göstergelerin yansımaları, borç yönetimi ve plan-bütçeleme hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ticari bankaların kredi verme koşullarından haberdar olmaları dışında katılımcıların çoğunluğunun ileri düzey finansal bilgilerinin yeterli seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çalışma bulgularının dördüncü aşamasını, KOBİ'lerdeki katılımcıların finansal tutumuna yönelik bulgular oluşturmaktadır. Bu bulgulara göre; ağırlıkça fazla katılımcının risk yönetimi ile ilgili tutumları hariç iş planı, maliyet yönetimi, borç yönetimi ve plan-bütçelemeye ilişkin olumsuz yönde tutumlarının olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların mesleki donanım olarak KOBİ'lerini yeterli görmedikleri fakat sosyal donanım konusunda işletmelerini ve kişisel donanım konusunda kendilerini yeterli gördükleri saptanmıştır.

Beşinci aşamada, KOBİ'lerdeki katılımcıların finansal davranışlarına yönelik bulgular yer almaktadır. Ağırlıkça fazla katılımcının maliyet yönetimi konusunda olumlu davranış göstermediği, risk yönetimde rezervasyonlar için birden fazla kuruluş ile çalışma dışında olumlu davranış göstermediği, borç yönetime ilişkin ödeme planlamasını yapanların ve yapmayanların ağırlığının birbirine yakın olduğu, çoğunlukla işletmelerin finansal ürün almadan önce çeşitli finansal kuruluşları karşılaştırdığı ve internet sitelerinden Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını kontrol ettiği fakat Katılım Bankalarını kontrol etmediği, işletmelerin, piyasa döviz kurunu kullanması ile uzun vadede müşterileri memnun edememe ve kaybetme sorunu ile karşılaşacağına farkına varamadığı, işletme planı ve finansal işlemler konusunda uygun davranışların gösterilmediği, kredi kullanacak olan işletmedeki katılımcıların kredi sözleşmesini çoğunlukla okumadığı ya da okuma konusunda kararsız kaldığı, katılımcılardan büyük grubun işletmedeki başarı ile sektördeki başarıyı karşılaştırdığı, plan-bütçeleme ile ilgili uygun davranışın sergilenmediği ve başarılı işletme oranının ise yeterli düzeyde olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çalışma bulgularının altıncı aşamasında, KOBİ'lerde finansal plan ve bütçelemeye yönelik bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara göre; büyük oranla KOBİ'ler hedefledikleri yıllık gelir ve harcama bütçelerini yazılı olarak hazırlamakta ancak sonuçlarının tutarlı olmadığını beyan etmektedirler. Ayrıca katılımcıların çoğunun işletme performansları ile mali hedeflerini karşılaştırmadıkları görülmüştür. Dahası, bütçe hazırlarken ayrı ayrı senaryolar yapmayan ve ulaşmak istediği yıllık mali hedefleri yazılı olarak hazırlamayan işletmelerin ağırlıkça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında, mali plan yapmayanların oranının yapanların oranına yakın olduğu ortaya çıkmıştır.

Yedinci aşamada KOBİ'lerde işletme planı ve finansal işlemlere yönelik bulgulara göre; katılımcıların büyük kısmının kar hesaplamaları tahmini yaptığı, iş akışı için zaman çizelgesi ve hedeflediği büyüme için planlar yapmadığı görülmüştür. Sekizinci aşamada KOBİ'lerin defter tutmasına yönelik bulgulara göre; katılımcılardan kayda değer çoğunluk satış, harcama, kasa, borçlu ve alacaklı defterlerini her zaman tutmaktadırlar.

Çalışma bulgularının dokuzuncu aşamasını, katılımcıların finansal okuryazarlık eğitimine ve finansman ihtiyaçlarını karşıladığı kaynaklara yönelik bulgular oluşturmaktadır. Katılımcılardan dikkate değer çoğunluğun (%94) finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi gerektiği konusunda hem fikir oldukları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, katılımcıların daha çok üniversite öğrencilerine ve sonrasında lise öğrencilerine finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi hususunda duyarlı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca katılımcılar, sırasıyla Üniversite (%88), KOSGEB (%82), Bağlı Bulunduğu Odalar (%78) ve İŞKUR (%64) tarafından girişimcilere finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesini istemektedirler.

Girişimcilik ile ilgili katılımcılar öncelikle Finansal Tablolar, Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler sonra Finansal Kaynaklar, KOBİ'lerin Maruz Kalacağı Finansal Riskler ve Kur Riski Yönetimi alanında bilgi/eğitim verilmesini ağırlıkça fazla tercih etmişlerdir. Sonrasında ise sırasıyla Faktöring/Leasing İşlemleri, Ticari Bankalar/Katılım Bankaları/Finansal Kurumlar, Proje/Yatırım Değerlendirme, Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi) ve Kredi Maliyetleri konusunda bilgi/eğitim verilmesini istemişlerdir. Ancak katılımcılardan kayda değer çoğunluk Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat hakkında bilgi/eğitim verilmesini istememişlerdir.

KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşıladığı kaynaklara yönelik bulgulara göre; aile çevresi/tanıdıklardan borç alan ve banka kredisi kullanan işletmelerin yoğunlukta olduğu görülmüştür. Kaynak sıralamasında yoğunluğun çok fazla olduğu yer görülmemekle birlikte Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler alan 23 işletme (%46) olduğu bulunmuştur. İşletmelerin 10'u (%20) KOSGEB Nitelikli Eleman Desteği, 7'si (%14) KOSGEB kredisi, 3'ü (%6) KOSGEB Girişimcilik Desteği, 2'si (%4) KOSGEB Tanıtım Desteği ve 1'i (%2) Kalkınma Ajansı Desteği almışlardır.

Son aşamada ise, demografik bilgilerle ankette ilgili olduğu düşünülen maddeler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bulgulara göre; katılımcıların yaşı ile "Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi"nden haberdar olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun "Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi"ni duymadıkları, 25 ve altı yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun ise bu desteği duyduğu ancak bilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların yaşı ile "Faktöring"den haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu ve 25 ve altı yaş, 26-35 yaş, 36-45 yaş ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının faktöring kavramını duyduğu ancak bilgisinin olmadığı belirlenmiştir.

Temel finansal bilgiye ilişkin “Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı” sorusuna verilen cevaplar ile katılımcıların yaşı arasında anlamlı ilişki bulunmuş ve 25 ve altı, 26-35 yaş ve 36-45 yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının bu soruyu doğru olarak cevapladığı ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunun bu soru hakkında “fikrim yok” cevabını verdiği görülmüştür.

KOBİ’lerin başarı kriteri olarak belirlenen “İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir” ifadesine verilen cevaplar ile katılımcıların yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve bu ifade için 25 ve altı yaş, 26-35 yaş ve 36-45 yaş grubundaki katılımcıların büyük kısmının “kararsızım” ve 46 ve üzeri yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğunun “katılmıyorum” cevabını verdiği ortaya çıkmıştır.

KOBİ’yi yönetenlerle ilgili olarak aile şirketi olup olmama durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve aile şirketi olan KOBİ’lerin büyük kısmının sahip/sahipleri tarafından yönetildiği ve aile şirketi olmayan KOBİ’lerin çoğunluğunun ise sahip ve yönetici tarafından yönetildiği tespit edilmiştir.

KOBİ’lerinin maruz kalabileceği risklere karşı önlem alma tutumları ile katılımcıların görevleri arasında manidar bir ilişki bulunmuş ve işletme sahibi/ortağı ve işletme müdürü olan katılımcıların çoğunun bu risk yönetimi tutumları için “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, katılımcıların görevi ile “Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir” ifadesine verilen cevaplar arasında anlamlı ilişki olduğu ve bu plana karşı tutum için katılımcılardan işletme sahibi/ortağı olan büyük grubun “katılıyorum” ve işletme müdürü olanların çoğunun ise “kesinlikle katılıyorum” cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeyi ile kendilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirleme arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş yani katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça kendilerini daha iyi finansal okuryazar olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların eğitim düzeyi ile “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden haberdar olma durumları arasında manidar bir ilişki olduğu ve her eğitim düzeyinde katılımcının “Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)”nden yeterince haberdar olmadığı sonucuna varılmıştır.

KOBİ’lerin çalışan sayısı ile “Reel Getiri”, “Hisse senedi” ve “Bilanço”dan haberdar olma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş yani KOBİ’lerin çalışan sayısı arttıkça reel getiri, hisse senedi ve bilançodan haberdar olma durumlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Kredi kullanan KOBİ’ler ile “KOSGEB Destekleri”nden haberdar olma durumu arasında manidar bir ilişki olduğu, başka ifadeyle kredi kullanan KOBİ’lerin kredi kullanmayanlara kıyasla KOSGEB Desteklerinden haberdar olma durumunun daha iyi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca kredi kullanan KOBİ’ler ile “Gelir Tablosu”, “Bilanço” ve “Nakit Bütçesi”nden haberdar olma durumu

arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş yani kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara oranla gelir tablosu, bilanço ve nakit bütçesinden haberdar olma durumunun daha iyi olduğu görülmüştür. Diğer taraftan kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların "Kredi Süresi/Faiz/Taksit Miktarı" ilişkili soruya verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve kredi kullanan KOBİ'lerin kredi kullanmayanlara kıyasla temel finansal bilgi olarak bu soruyu büyük oranda doğru yanıtladığı belirlenmiştir. Öte yandan Kredi kullanan KOBİ'ler ile "Bankalar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz" ifadesine verilen cevaplar arasında manidar bir ilişki olduğu tespit edilmiş ve kredi kullanan işletmelerin çoğunluğunun bankalar ile ilgili sorunları olduğunda hakları konusunda kararsız oldukları ve kredi kullanmayanların büyük kısmının ise yeterli bilgiye sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, kredi kullanan KOBİ'ler ile katılımcıların borç yönetimine ilişkin "Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz" sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ve kredi kullanan işletmelerin çoğunluğunun borç yönetimine ilişkin kredi maliyetlerini değerlendirmede kararsız oldukları ve kredi kullanmayanların büyük kısmının ise değerlendirme yapamadıkları belirlenmiştir.

KOSGEB kredisi kullanan katılımcı KOBİ'ler ile katılımcıların "Faktöring/Leasing işlemleri" konusunda bilgi/egitim istemeleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve KOSGEB kredisi kullanan işletmelerin Faktöring/Leasing işlemleri konusunda bilgi/egitim almada daha ilgili oldukları tespit edilmiştir.

Nitekim yürütülen çalışmada, katılımcıların KOSGEB desteklerinden haberdar olmasına rağmen diğer teşvik ve desteklerden haberdar olmadıkları, katılımcıların çoğunun ticari kredi kartı, kredili ticari mevduat hesabı ve borçlu cari hesabı kullanmasından dolayı bu finansal terimler hakkında bilgi sahibi oldukları ancak diğer finansal kavramlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, temel düzey finansal bilgiye ilişkin soruların büyük kısmını katılımcıların bildikleri ve ticari bankaların kredi verme koşullarından haberdar olmaları dışında katılımcıların çoğunluğunun ileri düzey finansal bilgilerinin yeterli seviyede olmadığı ortaya çıkmıştır.

Finansal tutum düzeyinde ise, katılımcının çoğunun risk yönetimi ile ilgili tutumları hariç diğer tutumlarının olumsuz yönde olduğu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların büyük bölümünün mesleki donanım olarak KOBİ'lerini yeterli görmede kararsız kaldıkları belirlenmiştir.

Finansal davranış ile ilgili olarak katılımcıların risk yönetimde rezervasyonlar için birden fazla kuruluş ile çalışması, borç yönetiminde işletmelerin finansal ürün almadan önce çeşitli finansal kuruluşları karşılaştırması ve internet sitelerinden Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını kontrol etmesi ve sektör karşılaştırması dışında uygun davranışın sergilenmediği ve başarılı işletme sayısının az olduğu ortaya çıkmıştır. KOBİ'lerde finansal plan ve bütçeleme ile

işletme planı ve finansal işlemlere ilişkin uygun davranışların genel olarak sergilenmediği fakat defter tutma davranışının dikkate değer biçimde her zaman yapıldığı saptanmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik gerçekleştirilen uygulama çalışmasına göre, Trabzon ilinde faaliyet gösteren turizm sektörü Kobi sahip/sahipleri ve yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyinde önemli bir eksiklik olduğu ve bu konuyu önemsemedikleri görülmüştür.

KOBİ'lerin en büyük sorunlarının finansman ve finansmana erişim konularında olması finansal okuryazarlık kavramının önemini ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyi işletmelerin performansı, başarısı ve sürekliliği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmesi için finansal ürün ve hizmetleri doğru bir şekilde kullanma, bütçeleme, borçlanma, birikim ve yatırıma dönük kararlar alma gibi faaliyetlerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi açısından finansal okuryazarlık düzeyi önemlidir. Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artması sonucu KOBİ'lerin performansı, başarısı ve sürekliliğinde karar vericilerin beklenen düzeye gelebilmesi için finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir. Ancak literatür incelendiğinde, Türkiye'de finansal eğitim açısından KOBİ'lere yönelik çalışmaların yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Bu çalışma, KOBİ sektöründeki girişimcilerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaya yönelik eğitim programlarını geliştirmede katkı sağlayacaktır. Diğer taraftan; araştırmada geliştirilen çerçeve, KOBİ sahip ve karar vericilere finansal okuryazarlığın önemine ilişkin bir ilgi (farkındalık) sağlayacaktır. Bu çalışmada yüz yüze yapılan anketin, KOBİ sahip/sahipleri ve yöneticilerinin finansal farkındalıklarında ve finansal eğitime dahil olma tutumlarında bir hareketlilik sağladığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte literatür incelendiğinde Türkiye'de turizm sektöründe finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma; turizm sektörü KOBİ'lerinde finansal okuryazarlık düzeyini belirleyen ilk çalışma olması bakımından özgün bir nitelik taşımaktadır.

İşletmelerin bağlı bulunduğu odalar, KOSGEB, İŞKUR ve Üniversiteler ortaklığında KOBİ'ler için organize edilmiş finansal eğitim çalışmaları yapılabilir. KOBİ sahip ve karar vericilerin konferans veya seminer katılımlarına olan ilgisizliğine bağlı olarak, söz konusu finansal eğitimlerin ilgili işletme içinde yüz yüze verilmesi daha faydalı olacaktır.

Farklı sektörler için sektörlerin yapısal özelliklerine uygun anketler geliştirilerek söz konusu sektördeki KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yürütülebilir. Diğer taraftan; KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyi ile süreklilik, kurumsal yönetim yapılanması ve performansı arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar da yapılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ACCA Global (2014), **Financial Education For Entrepreneurs: What Next?**, <http://www.accaglobal.com/content/dam/acca/global/PDF-technical/small-business/pol-tp-fefe.pdf> (16.01.2018).
- Akdeve, Erdal ve Karagöl, Erdal Tanas (2013), “Geçmişten Günümüze Türkiye’de Teşvikler ve Ülke Uygulamaları”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (37), 329-350.
- Aktaş, Ramazan vd. (2008), “BASEL-II’ye Geçiş Sürecinde Kobiler İçin Risk Yönetimi Stratejileri”, Alev Katrinli (Ed.), **KOBİ’ler ve Basel II Bildiriler Kitabı**, (305-313), İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi.
- Algan, Ümit R. (1995), “Türkiye’de Turizm Sektörü ve Turizm Sektörü İle İlgili Projeksiyonlar”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3(3), 83-95.
- Aliyev, Yusif (2016), “Finansal Okur Yazarlığın Sosyo-Ekonomik Duruma Etkisi: Bakü Örneği”, **ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi**, (6), 11-20.
- Alkaya, Aylin ve Yağlı, İbrahim (2015), “Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(40), 585-599.
- Anıl Keskin, Duygu (2010), “İşletmelerin Sürekliliğini Sağlamada Kritik Öneme Sahip Risk Yönetimi Ve Risk Odaklı Denetim Yaklaşımı”, **Kamu İç Denetçileri Derneği Denetim**, (4),38-46.
- Apan, Mehmet ve Ercan, Sertaç (2017), “Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Yol Analizi ile Belirlenmesi: Lisans Düzeyindeki İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 8(16), 177-202.
- Araz, Tülin (2012), **Financial Literacy and Credit Card Arrears**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aren, Selin vd. (2015), “Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerini Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir Çalışma”, **Maliye Finans Yazıları**, (103), 21-50.
- Armstrong, Michael (2001), **A Handbook of Management Techniques**, 3rd edition, Kogan Page, London.

- Ateş, Sinem (2014), **Finansal Okuryazarlık ve Davranışsal Önyargılar: Bireysel Hisse Senedi Yatırımcısı Üzerine Ampirik Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ballado-Tan, Jade (2017), “Financial Literacy Assessment in Record-Keeping Among Micro-Entrepreneurs in Catarman Northern Samar”, **International Journal For Innovative Research in Multidisciplinary Field**, 3(11), 7-10.
- Barış, Serap (2016), “Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **TESAM Akademi Dergisi**, 3(2), 13-38.
- Barmaki, Nahid (2015), **Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barmaki, Nahid ve Şener, Arzu (2017), “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri”, **Journal of Current Researches on Social Sciences**, 7(3), 67-88.
- Bayraktaroğlu, Ali ve Şan, Fırat Botan (2014), “Financial Literacy Training As a Strategic Management Tool Among Small – Medium Sized Businesses Operating In Turkey” **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 150, 148-155.
- Bayram, Seliha Seçil (2010), **Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baysa, Eray (2015), **Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BDDK (2014a), “Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı”, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/13602ftkarkaplanbelgesi11kasim.pdf (05.03.2018).
- _____ (2014b), “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi, Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı”, https://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Mevzuat/Finansal_Tuketiginin_Korunmasina_Iliskin_Duzenlemeler/13587finansal_erisim_finansal_egitim_ve_finansal_tuketiginin_korunmasi_stratejisi_ve_eylem_planlari_konulu_basbakanlik_genelgesi.pdf (01.03.2018).
- Biçer, Enis Baha ve Altan, Fatih (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık ile İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20(4), 1501-1517.
- Brown, RB. vd. (2006), “You Owe It to Yourselves: The Financially Literate Manager”, **Accounting Forum**, 30(2), 179-191.

- Bruhn, Miriam ve Zia, Bilal (2011), “Stimulating Managerial Capital in Emerging Markets: The Impact of Business and Financial Literacy for Young Entrepreneurs”, **Journal of Development Effectiveness**, 5(2), 232-266.
- Brustbauer, Johannes (2016), “Enterprise Risk Management in SMEs: Towards a Structural Model”, **International Small Business Journal**, 34(1) 70–85.
- Büyüköztürk, Şener (2013), **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, 18. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener vd. (2016), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 21. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- C.E., Eresia-Eke ve C., Raath (2013), “SMME Owners’ Financial Literacy and Business Growth”, **Mediterranean Journal of Social Sciences**, 4(13), 397-406.
- Çam, Eda ve Çam, Alper Veli (2016), “Finansal Okuryazarlığın Mobil Bankacılık Kullanımındaki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma”, **Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi**, 1(3), 98-105.
- Çam, Salim (2009), **İşletmelerde Pratik Bütçe Yönetimi**, 2.Baskı, Hayat Yayın Grubu, İstanbul.
- Cecchetti, Stephen G. vd. (2011), **The Real Effects of Debt**, <https://www.bis.org/publ/work352.pdf> (18.03.2018).
- Chen, Haiyang and Volpe, Ronald P. (1998), “An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students”, **Financial Services Review**, 7(2), 107-128.
- Çömlekçi, İstemi (2017), “İslami Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Katılım Bankaları Müşterileri Üzerine Bir Araştırma”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 16(63), 1423-1439.
- Coşkun, Selin (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, 5(7), 2257-2258.
- Costa Mendes, Ana Filipa (2013), **Financial Literacy of College Students Study Case: Students of the University of Porto**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Porto University.
- Dağdelen, Tarık (2017), **Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağlı, Hüseyin (2009), **Finansal Yönetim**, 5.Baskı, Derya Kitabevi, Trabzon.
- Dahmen, Pearl ve Rodríguez, Eileen (2014), “Financial Literacy and the Success of Small Businesses: An Observation from a Small Business Development Center”, **Scholar Commons**, 7(1), 1-12.

- Daşdögen, Sezgim (2015), **Household Indebtedness And Financial Literacy In Turkey**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Delić, Anamarija vd. (2016), “Is There A Relationship Between Financial Literacy, Capital Structure and Competitiveness Of SMEs?”, **Ekonomski Vjesnik/Econviews–Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues**, 29(1), 37-50.
- Denk, Zeynep vd. (2018), “Kartlı Ödeme Sistemlerinin Finansal Davranış ve Tutum Üzerindeki Etkisi: Elazığ-Malatya İli AVM Müşterileri Örneği”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 28(1), 187-202.
- DOKA (2011), “2010-2013 TR90 Doğu Karadeniz Bölge Planı”, http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_15/1432624569-Bolge_Planı_2010-2013.pdf (09.03.2018).
- _____ (2015), “Doğu Karadeniz Bölgesinde Arap Turizmi Mevcut Durum ve Gelişme Stratejisi Raporu”, http://www.doka.org.tr/pdf/#dosyalar/publication/page_47/1426753002-Arap_Turizm_RAporu_son-29.12.pdf (09.03.2018).
- Eker, Filiz (2017), **Finansal Farkındalık, Finansal Okuryazarlık ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma: Silifke Ticaret ve Sanayi Odası Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elmas, Bekir ve Yılmaz, Hakan (2016), “Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, **Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(1), 115-140.
- Emhan, Abdurrahim (2009), “Risk Yönetim Süreci ve Risk Yönetimde Kullanılan Teknikler”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 23(3), 209-220.
- Eniola, Anthony Abiodun ve Entebang, Harry (2016), Financial literacy and SME firm performance, **International Journal of Research Studies in Management**, 5(1), 31-43.
- _____ (2017), “SME Managers and Financial Literacy”, **Global Business Review**, 18(3), 559–576.
- Er, Bünyamin ve Mutlu, Mesut (2017), "Financial Inclusion and Islamic Finance: A Survey of Islamic Financial Literacy Index", **International Journal of Islamic Economics and Finance Studies**, 3, 33-54.
- Er, Fikret vd. (2014), “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 14(4), 113-125.
- Ergün, Bahadır vd. (2014), “Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 7(34), 847-864.

- Eskici, Yasin (2014), **Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkiler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Falkner, Eva Maria ve Hiebl, Martin R.W. (2015), "Risk management in SMEs: a systematic review of available evidence", **The Journal of Risk Finance**, 16(2), 122-144.
- Fatoki, Olawale (2014), "The Financial Literacy of Micro Entrepreneurs in South Africa", **Journal of Social Sciences**, 40(2), 151-158.
- Fernandes, Tânia Isabel Mendes (2015), **Financial Literacy Levels of Small Businesses Owners and it Correlation with Firms' Operating Performance**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Faculdade de Economia do Porto.
- Fettahoğlu, Sibel (2015), "Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli'nde Bir Araştırma", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (67), 101-115.
- FODER (2018), "Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği", <http://www.fo-der.org> (09.03.2018).
- Fox, Jonathan vd. (2005), "Building the Case for Financial Education." **Journal of Consumer Affairs**, 39 (1), 195–214.
- Güler, Emine (2015), **Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Guliman, Sheevun Di O. (2015), "An Evaluation of Financial Literacy of Micro and Small Enterprise Owners in Iligan City: Knowledge and Skills", **Journal of Global Business**, 4(1), 17-23.
- Gupta, Kamal ve Kaur, Jatinder (2014), "A Study of Financial Literacy Among Micro Entrepreneurs in District Kangra", **International Journal of Research in Business Management**, 2(2), 63-70.
- Güvenç, Hülya (2016), "Lise Öğrencileri İçin Finansal Okuryazarlık Ölçeği Geliştirme Çalışması", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 16 (3), 847-863.
- _____ (2017), "Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık", **Elementary Education Online**, 16(3), 935-948.
- Hogarth, Jeanne M. (2006), **Financial Education and Economic Development**, <http://www.oecd.org/finance/financial-education/37742200.pdf> (08.04.2018).
- IFAC (International Federation of Accountants) (2006), "Business Planning Guide: Practical Application for SMEs", <http://www.cpaireland.ie/docs/default-source/business-resource/ifac-business-planning-guide---practical-application-for-smes.pdf?sfvrsn=2> (16.03.2018).

- Jain, Gautam (2014), "Entrepreneurship, Cooperatives and Financial Literacy", **World Bank and NDDRC**, http://www.tdrp.net/PDFs/02_Book3_EntrepCoopFinanLit_TrainMater.pdf (23.01.2018).
- Jindrichovska, Irena (2013), "Financial Management in SMEs", **European Research Studies**, 16, 79-96.
- Kaderli, Yusuf vd. (2016), "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Türk Silahlı Kuvvetleri Emekli Personeli Üzerinde Bir Araştırma", **Finans ve Bankacılık Çalışmaları Dergisi**, 5(5), 52-70.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2010), **Günümüzde İnsan ve İnsanlar**, Evrim Yayınevi, 12.Basım, İstanbul.
- Kalaycı, Şeref (Ed.) (2010), **SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri**, 5.Baskı, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kandır, Serkan Yılmaz vd. (2008), "Türk Turizm Sektöründe Büyüme Göstergelerinin Turizm İşletmelerinin Finansal Performansına Etkisinin İncelenmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(1), 211-237.
- Karaağaç, Alper (2015), **Finansallaşma Sürecinde Finansal Okuryazarlık**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabacak, Serkan (2016), "Türk Kurumsal Yönetim Yapısı Düzleminde Finansal Okuryazarlığın Şirket Yönetim Kurulları İş Süreçlerindeki Rolü", **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 15(3), 1-8.
- Karataş, Çiğdem (2017), **Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme**, Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.
- Kaya, Ayşegül (2015), **Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma: İzmir İli Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, Yunus vd. (2015), "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, 17(66), 129-150.
- Klapper, Leora vd. (2012), "Financial Literacy and the Financial Crisis", **Netspar Discussion Papers**, (DP03/2012-007), 1-54.
- Larrea, Cristina ve Kimotho, Njeri (2013), "Financial Literacy Toolbox for Sustainable Coffee Producers", <http://scanprogram.org/wp-content/uploads/2012/12/FAST-FLTBX-Proposal-final.pdf> (18.01.2009).

- Leifels, Arne ve Metzger, Georg (2015), “Financial Literacy Helps With Business Start-Ups: Easier, Better Funded, More Competitive”, **KFW Research**, (107), <https://www.kfw.de/PDF/Download-Center/Konzernthemen/Research/PDF-Dokumente-Fokus-Volkswirtschaft/Fokus-englische-Dateien/Fokus-Nr.-107-Oktober-2015-Financial-literacy.pdf> (20.01.2018).
- Lusardi, Annamaria (2008), **Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?**, NBER Working Paper, Nr.(14084), National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w14084.pdf> (09.01.2018).
- Lusardi, Annamaria vd. (2009), **Financial Literacy and Financial Sophistication Among Older Americans**, NBER Working Paper, Nr.(15469), National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w15469.pdf> (10.01.2018).
- _____ (2010), “Financial Literacy among the Young: Evidence and Implications for Consumer Policy”, **Journal of Consumer Affairs**, 44(2), 358–380.
- Lusardi, Annamaria ve Mitchell, Olivia S. (2006), **Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing**, <http://www.dartmouth.edu/~alusardi/Papers/FinancialLiteracy.pdf> (09.01.2018).
- Lusardi, Annamaria ve Mitchell, Olivia S. (2007), “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education”, **National Association Business Economics**, 42(1), 35-44.
- _____ (2008), “Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare?”, **American Economic Review**, 98(2), 413-417.
- _____ (2009), **How Ordinary Consumers Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness**, NBER Working Paper, Nr.(15350), National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w15350.pdf> (09.01.2018).
- _____ (2011), **Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing**, NBER Working Paper, Nr.(17078), National Bureau of Economic Research, <http://www.nber.org/papers/w17078.pdf> (10.01.2018).
- _____ (2014), “The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence”, **Journal of Economic Literature**, 52(1), 5-44.
- Lusimbo, Evelyn Nekesa (2016), **Relationship Between Financial Literacy And The Growth Of Micro And Small Enterprises in Kenya: A Case of Kakamega Central Sub- County**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Jomo Kenyatta University of Agriculture And Technology.
- Mabula, Juma Buhimila (2016), “Reviewing Financial Literacy for SMEs and Entrepreneurs in Developing Economies”, **International Journal of Science and Research**, 5(6), 882-886.

- TCMB (2011), “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim”, http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-m3fBaY (04.03.2018).
- Milliyet Trabzon Haberleri (2017) “2016 yılı Trabzon’daki Turist Sayıları”, (<http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakani-soylu-trabzon-a-2016-trabzon-yerelhaber-1865486/>) (09.03.2018).
- Musie, Luambo (2015), **The use of financial literacy concepts by entrepreneurs in the small and medium enterprise sector in Mpumalanga Province, South Africa**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Pretoria.
- Mutegi, Harrison Kinyua vd. (2015), “Financial Literacy and its Impact on Loan Repayment By Small And Medium Enterpreneuers”, **International Journal of Economics, Commerce and Management**, 3(3), 1-28.
- Mutlu, Mesut (2016), **İslami Finans Okuryazarlığı: Bir Endeks Çalışması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Njaramba, Jane vd. (2015), “Financial Literacy: The Case of Migrant African-Australian Women Entrepreneurs in the Cairns Region”, **Entrepreneurship and Sustainability Issues**, 3(2), 198-208.
- Njoroge, Robert M. (2013), **Relationship Between Financial Literacy and Entrepreneurial Success in Nairobi County Kenya**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Nairobi.
- Nkundabanyanga, Stephen Korutaro vd. (2014), "Lending terms, financial literacy and formal credit accessibility", **International Journal of Social Economics**, 41(5), 342-361.
- Nyamboga, Tom Ongesa vd. (2014), “An Assessment of Financial Literacy on Loan Repayment by Small and Medium Entreprnuers in Ngara, Nairobi County”, **Research Journal of Finance and Accounting**, 5(12), 181-192.
- Odek, Jacinta (2015), **The Relationship Between Financial Literacy And Individual Financial Behaviour of Employees of The Hotel Industry: A Case Study Of Serena Hotels**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Nairobi.
- OECD (2005), “Improving Financial Literacy, Analysis of Issues and Policies”, https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/improving-financial-literacy_fmt-v2005-art11-en#page7 (08.04.2018).
- _____ (2012), “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”, <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> (12.05.2018).

- _____ (2017), “Financing approaches for tourism SMEs and entrepreneurs”, <http://dx.doi.org/10.1787/8d06572a-en> (08.05.2018).
- Oehler, Andreas vd. (2012), **Entrepreneurial Literacy: Empirical Evidence**, https://www.uni-bamberg.de/fileadmin/uni/fakultaeten/sowi_lehrstuehle/finanzwirtschaft/Forschung/Finanzmarkt/Oehler_Hoefler_Schalkowski_Entrepreneurial_Literacy_Empirical_Evidence.pdf (14.01.2018).
- Opuş, Sevda (2001), “Turizmin Ekonomik Etkileri: Erzurum'daki Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Bir Araştırma”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi**, 15(3-4), 37-58.
- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) (2015), **Measure and Strengthen SME Financial Literacy in the Agribusiness Sector in Ukraine**, OECD Eurasia Competitiveness Programme.
- Özgen, Hüseyin ve Yalçın, Azmi (2006), **Temel İşletmecilik Bilgisi**, 3.Baskı, Nobel Kitabevi, Adana.
- Öztürk, Elvan (2014), **Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Elvan ve Demir, Yusuf (2015), “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (68), 113-134.
- PACFL (2008), “President’s Advisory Council on Financial Literacy 2008 Annual Report to the President”, https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/offices/Domestic-Finance/Documents/exec_sum.pdf (10.04.2018).
- Plakalović, Novo (2015), **Financial Literacy of SMEs Managers**, <http://www.toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-13-0/papers/ML15-086.pdf> (23.01.2018).
- Rahmandoust, Mohsen vd. (2011), “Teaching Financial Literacy to Entrepreneurs for Sustainable Development”, **OIDA International Journal of Sustainable Development**, 2(12), 61-66.
- Remund, David L. (2010), “Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy”, **The Journal of Consumer Affairs**, 44(2), 276-295.
- Rwamwenge, Joy (2015), **Why financial literacy matters for small and medium enterprises' growth**, <http://www.newtimes.co.rw/section/read/195085/> (16.03.2018).
- SAGE (2012), “Sage Canadian Small Business Financial Literacy Survey”, <http://www.sage.com/na/~media/site/sagena/documents/surveys/Sage-Canadian-Small-Business-Financial-Literacy-Survey> (18.01.2009).

- Şahin, İsmet (1999), “Sağlık Kurumlarında Göreceli Verimlilik Ölçümü: Sağlık Bakanlığı Hastanelerinin İllere Göre Karşılaştırmalı Verimlilik Analizi”, **Amme İdaresi Dergisi**, (2), 123-145.
- Şahin, Metehan ve Barış, Serap (2017), "Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme", **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 7(2), 77-103.
- Samkin, Grant (2014), “Identifying the Financial Literacy Skills Necessary to Run a Small New Zealand Business”, **e-Journal of Business Education & Scholarship of Teaching**, 8(1), 44-66.
- Saraç, Esra (2014), **Finansal Okuryazarlık Ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarıgül, Haşmet (2014a), “A Survey of Financial Literacy Among University Students”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (64), 207-224.
- _____ (2014b), “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerinin Bilgi, Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişki Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, 51(593), 53-76.
- _____ (2015), “Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 13(1), 200-218.
- Satoğlu, Serhad (2014), **Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi – Bankacılık ve Sigortacılık Bilimler Enstitüsü.
- Sazak, Fatma (2015), **BASEL II ve III Kriterlerinin KOBİ’lerin Finansman ve Sermaye Yapılarına Etkileri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SBA (U.S. Small Business Administration) (2017), **Record Keeping for a Small Business**, https://www.sba.gov/sites/default/files/files/PARTICIPANT_GUIDE_RECORD_KEEPING.pdf (16.03.2018).
- Schagen, Sandie ve Lines, Anne (1996), **Financial Literacy in Adult Life: A Report to the Natwest Group Charitable Trust**, Berkshire, NFER Press.
- Seyrek, İbrahim Halil ve Gül, Meryem (2017), “Finansal Okuryazarlık Ve Girişimcilik Niyeti: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 15(2), 103-118.

- Sezer, Durmuş ve Demir, Sezgin (2015), “Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, (66), 69-88.
- Sezici, Emre ve Çelikkol, Mediha Mine (2016), “Girişimcilik Tutumu ve Finansal Okuryazarlığın Girişimcilik Eğilimi İle Arasındaki İlişkide Algılanan Sosyal Desteğin Aracılık Etkisi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Afro-Avrasya Özel Sayısı, 419-436.
- Shaverdi, Meysam vd. (2014), “Application of Fuzzy AHP Approach for Financial Performance Evaluation of Iranian Petrochemical Sector”, **Procedia Computer Science**, 31(2014), 995 – 1004.
- Singhry, Hassan Barau (2015), “Comparing the financial literacy and technopreneurship behaviour of unemployed and employed graduates”, **Asia Business and Economics Journal**, 1(3), 105-116.
- Small Business Development Corporation (2016), “What should a business plan include?”, <https://www.smallbusiness.wa.gov.au/business-advice/starting-your-business/business-planning> (16.03.2018).
- Stone, By Dan N. vd. (2008), “Reducing Materialism Through Financial Literacy”, **CPA Journal**, 78(2), 12-14.
- SUCCESS (Support and Consultation Centre for SMEs) (2016), “Business Plan Template”, https://www.success.tid.gov.hk/english/bus_sta_up_inf_ser/bus_plan/bus_plan.html (16.03.2018).
- Sucuahi, William T. (2013), “Determinants of Financial Literacy of Micro Entrepreneurs in Davao City”, **International Journal of Accounting Research**, 1(1), 44-51.
- Szafrańska, Monika ve Matysik-Pejas, Renata (2012), “Financial literacy in SME business activity in Poland”, *SMEs' Management in the 21st Century*, **Czestochowa University of Technology, Faculty of Management, Publishing Section**, Czestochowa, ISBN 978-83-63500-16-0, 67-80.
- TEB – Boğaziçi Üniversitesi (2014), “Türkiye’de Finansal Erişim ve Okuryazarlık 2014”, https://www.teb.com.tr/upload/PDF/foe_endeks_rapor_2014.pdf (02.03.2018).
- TEB (t.y), “Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi”, <https://www.teb.com.tr/document/finansal-okuryazarlik-ve-erisim-endeksi.pdf> (06.03.2018).
- Temizel, Fatih (2010), **Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık**, 1.Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

- Temizel, Fatih ve Bayram, Fatih (2011), “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 12(1), 73-86.
- Temizel, Fatih ve Özgüler, İsmet (2015), “Finansal Eğitime Bakış”, **Uluslararası İşletme ve Yönetim Dergisi**, 3(1), 1-16.
- The Banking Association South Africa (2018), “SME Financial Literacy in South Africa”, <http://www.banking.org.za/what-we-do/sme/sme-financial-literacy-in-south-africa> (13.03.2018).
- Tosun, Asiye Ecem (2016), **Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi Üzerine Bir Alan Araştırması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Trabzon Belediyesi (2016), “Turizm Değerlendirme Toplantısı” <http://trabzon.bel.tr/haber-detay.aspx?id=3779> (09.03.2018)
- Trabzon Valiliği (2015), “2015-2023 Trabzon İl Planı Taslak Raporu”, http://trabzon.gov.tr/kurumlar/trabzon.gov.tr/ilplanlamakoordinasyon/trabzonilpn%C4%B12015_2023raporu.pdf (09.03.2018)
- TÜİK (t.y.), “2009-2016 Ortalama Turizm Gelirleri”, www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1609 (09.03.2018).
- Tuna, Gülfen ve Ulu, Mehmet Onur (2016), “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 12(16), 128-140.
- Ulusoy, Recep ve Akarsu, Reyhan (2012), “Türkiye’de KOBİ’lere Yapılan Destekler ve İstihdam Üzerindeki Etkileri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (23), 105-126.
- UNWTO (2009), “2008 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413591> (04.03.2018).
- _____ (2010), “2009 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413720> (04.03.2018).
- _____ (2011), “2010 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284413935> (04.03.2018).
- _____ (2012), “2011 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284414666> (04.03.2018).
- _____ (2013), “2012 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284415427> (04.03.2018).

- _____ (2014), “2013 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416226> (04.03.2018).
- _____ (2015), “2014 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899> (04.03.2018).
- _____ (2016), “2015 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145> (04.03.2018).
- _____ (2017), “2016 Dünya Turizm Raporu” <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029> (04.03.2018).
- USAID (2009), “Development of Strategy Options for SME Financial Literacy”, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADP093.pdf (09.05.2018).
- Uzun, Emin vd. (2003), “İşletme Başarısında Finansal Planlama ve Yeniliklerin Rolü”, **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10(2), 63-73.
- Verbano, Chiara ve Venturini, Karen (2013), “Managing Risks in SMEs: A Literature Review and Research Agenda”, **Journal of Technology Management & Innovation**, 8(3), 186-197.
- Wanhill, Stephen (2002), **Sustaining Tourism SMEs**, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/clad/clad0044547.pdf> (28.04.2018).
- World Bank (2018), **International Tourism Receipts (Current US\$), World Development Indicators**, <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&series=ST.INT.RCPT.CD#> (05.03.2018)
- Yardımcıoğlu, Mahmut ve Yörük, Ali (2016), “Türkiye’deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu”, **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, 9 (2), 173-208.
- Yıldırım, Abdurrahman (2017), “Trabzon’da şehrimiz turizmdir asıl işimiz” <http://www.bloomberght.com/ht-yazarlar/abdurrahman-yildirim/1984605-trabzonsa-sehrimiz-turizmdir-asil-isimiz/> (09.03.2018).
- Zeren, Feyyaz ve Demirci, Şuayyip Doğuş (2013), “Yerel ve Kültürel Krizler Işığında Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Etkileri: 2001-2010 Veri Analizi”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, 6(2), 17-27.

EKLER

Ek 1: Anket

KOBİ'LERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu; Trabzon ilinde Konaklama Sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin finansal okuryazarlık düzeyini değerlendirmek amacıyla yapılmakta olan bilimsel çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Anketler toplu olarak değerlendirileceği için, ankete katılan bireylerin ve çalıştıkları kurumların kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacak ve verilen cevaplar başka amaçlar için kullanılmayacaktır. Sorulara objektif ve samimi bir şekilde cevap vereceğinize inaniyor, gönüllü katılımınız için şimdiden çok teşekkür ediyoruz.

Doç. Dr. Halil İbrahim BULUT (Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletme Bölümü) Mehmet Yaser GENCAN (Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü)

A. KOBİ'LERİN ve KOBİ YÖNETİCİLERİN ÖZELLİKLERİ

1. Cinsiyet? Erkek [] Bayan []
2. Yaş? 25 ve altı [] 26-35 [] 36-45 [] 46 ve üzeri []
3. İşletme kimler tarafından yönetiliyor?
Sahip/Sahipler () Sorumlu Yönetici () Sahip ve Yönetici birlikte ()
4. İşletmeniz aile şirketi midir?
Evet () Hayır ()
5. Ankete Katılan Yetkilinin Görevi Nedir?
İşletme Sahibi/Ortağı () İşletme Müdürü ()
Mali İşler Sorumlusu () Diğer sorumlular (Belirtiniz).....
6. İşletme Sahibinin Eğitim Düzeyi?
İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
7. Ankete Katılan Yetkilinin Eğitim Düzeyi?
İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü ()
8. İşletmede Çalışan Sayısı?
1-5 Kişi () 6-10 Kişi () 11-15 Kişi ()
16-20 Kişi () 21 ve üzeri ()
9. İşletmenizin Türü Nedir?
Anonim Şirket () Limited Şirket () Adi Ortaklık ()
Şahıs Şirketi () Diğer (Belirtiniz).....
10. İşletmeniz kaç yıldır faaliyettedir?
2 yıl ve altı () 3-5 yıl arası () 6-10 yıl arası () 11 ve üzeri ()
11. İşletmenizde "mali işlerden sorumlu" ayrı bir eleman veya yönetici var mıdır?
Evet () Hayır ()
12. İşletmenizde yabancı dil ihtiyacını karşılayacak biri var mıdır?(işletme sahibi/yönetici/personel gibi)
Evet () Hayır ()
13. Çalıştığımız Banka Türü?
Ticari Bankalar () Katılım Bankaları () Her ikisi de () Yok ()
14. Hangi kurum/kurumlardan kredi kullanıyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
Kullanmıyoruz () Ticari Bankalar () Katılım Bankaları ()
KOSGEB () Diğer(Belirtiniz).....

B. KOBİ'LER İÇİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DURUM TESPİTİ

5. Finansal okuryazarlık düzeyinizin ne olduğunu düşünüyorsunuz? (Girişimci için finansal okuryazarlık; işletmeyi kurmadan önce ve kurduktan sonra işletmenin finansal başarısını sağlamak için finansal kararlar vermekte gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve davranışların toplamıdır)

		Çok az	Az	Orta	İyi	Çok iyi
1.	Finansal okuryazarlık düzeyi					

C. KOBİ'LERDE FİNANSAL BİLGİ

16. Aşağıda verilen teşvik ve desteklerden haberdar olma durumunuz

		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum
1.	KOSGEB Destekleri					
2.	Hazine Müsteşarlığı Teşvikleri					
3.	Ekonomi Bakanlığı Teşvikleri					
4.	İhracatçı Birliklerince Verilen Destekler					
5.	Avrupa Birliği KOBİ Destekleri					
6.	Eximbank Kredi Teşvikleri					
7.	Vergi Teşvikleri					
8.	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası Proje Finansman Kredisi					

17. Aşağıda verilen finansal terimlerden haberdar olma durumunuz

		Duymadım	Duydum Ama Bilgim Yok	Bilgim Var Fakat Yeterli Değil	İyi Biliyorum	Çok İyi Biliyorum
1.	Ticari Kredi Kartı					
2.	Kredili Ticari Mevduat Hesabı					
3.	Borçlu Cari Hesap					
4.	Katılım Hesabı					
5.	Reel Getiri					
6.	Girişim Sermayesi (<i>Risk Sermayesi</i>)					
7.	Faktöring					
8.	Leasing					
9.	Hisse senedi					
10.	Repo					
11.	Tahvil					
12.	Hazine Bonosu					
13.	Finansman Bonosu					
14.	Gelir Tablosu					
15.	Bilanço					
16.	Nakit Akım Tablosu					
17.	Proforma Gelir Tablosu					
18.	Nakit Bütçesi					
19.	Mikrofinans (<i>Mikro kredi</i>)					
20.	İş melekleri (<i>Yatırım melekleri</i>)					
21.	Murabaha					
22.	Mudaraba					
23.	Sukuk					

18. Aşağıdaki ifadeler hakkında ne düşünüyorsunuz?

		Doğru	Yanlış	Fikrim yok
1.	Uzun vadeli kredi kullanmak, kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir			
2.	Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır			
3.	Kredinin süresi ne kadar kısa olursa, aylık taksit miktarı o kadar yüksek olur. Ancak; toplam faiz miktarı düşer			
4.	Döviz kuru hesaplamasında, alım ve satımda merkez bankası efektif kuru kullanılır			
5.	Senet kırdırma işlemi, senedin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir			
6.	Çek kırdırma işlemi, çekin günü gelmeden erken tahsil edilmesidir			
7.	Belirsizliği yüksek olan yatırımın getirisi de yüksek olur			
8.	Senet kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir			
9.	Çek kırdırma işlemleri bankalarda yapılabilir			
10.	Senet kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir			
11.	Çek kırdırma işlemleri faktöring şirketlerinde yapılabilir			

19. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Kredi kullanırken bankaların KOBİ'lere getirmiş olduğu derecelendirme işleminden haberdarız					
2.	KOBİ derecelendirme notlarının kredi maliyetini etkilediğinden haberdarız					
3.	Kurlardaki değişimin işletmemiz üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz					
4.	Vadeli kurlardan/vadeli işlemlerden haberdarız					
5.	Lütfen "Katılmıyorum" seçeneğini işaretleyiniz <i>(Bu bir kontrol amaçlı sorudur)</i>					
6.	Bankalar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz					
7.	Bankalar hariç Finansal Kurumlar ile ilgili bir sorunumuz olduğunda haklarımız konusunda yeterli bilgiye sahibiz					
8.	Türk Lirasının değer kazanması durumunda yabancı turistler için maliyetlerin ne yönde değişeceğini yorumlayabiliriz					
9.	Paranın zaman değeri konusunda bilgi sahibiyiz					
10.	İşletmenin maruz kalabileceği risklere <i>(kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi)</i> karşı nasıl önlem alınacağını biliyoruz					
11.	Merkez Bankasının, reeskont oranlarını düşürmesi durumunda, senet kırdırma maliyeti üzerindeki etkisini yorumlayabiliriz					
12.	Merkez Bankasının, zorunlu karşılık oranını artırması durumunda kredi faizlerinin ne yönde hareket edeceğini yorumlayabiliriz					
13.	Enflasyon oranlarının kredi maliyetleri üzerindeki etkisini değerlendirebiliriz					
14.	KOBİ'lere yönelik finansman kaynaklarından haberdarız					
15.	Ticaret bankalarının KOBİ'lere kredi verme koşullarından haberdarız					
16.	Katılım bankalarının KOBİ'lere kredi verme koşullarından haberdarız					
17.	Gelecekteki bir zaman için; mali hedef tablosu hazırlayarak, finansal anlamda artıya veya eksiye geçilen dönemleri önceden görebiliriz					

D. KOBİ'LERDE FİNANSAL TUTUM

20. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Senetleri bankada kırdırma maliyeti ile faktöring maliyeti arasında karşılaştırma yapılması gerekir					
2.	Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında bir karşılaştırma yapılması gerekir					
3.	İşletmenin maruz kalabileceği risklere <i>(kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi)</i> karşı önlem alınması gerekir					
4.	Mesleki donanımımızı <i>(teknik bilgi, finansal bilgi, sektörle ilgili uzmanlık)</i> yeterli görüyoruz					
5.	Sosyal donanımımızı <i>(takım çalışması, motivasyon, işbirliği gerçekleştirilebilme, empati kurma, farklılığı tolere etme vs.)</i> yeterli görüyoruz					
6.	Kişisel donanımımızı <i>(başarma ihtiyacı duyma, inisiyatif alma, özgüven, risk alma eğilimi, hedefe yönelme vs.)</i> yeterli görüyorum					
7.	Yatırım aşamasında ve sonrasında bir plan hazırlanması önemlidir					
8.	İşletmemiz kredi taksitlerini ve/veya borçlarını zamanında ödeme eğilimi taşır					
9.	Bütçemiz ile beklentilerimiz arasında güçlü bir uyum vardır					

E. KOBİ'LERDE FİNANSAL DAVRANIŞ

21. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katılıyorsunuz?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	İşletmemiz; senetleri kırdırırken banka maliyeti ile faktöring maliyetini karşılaştırır					
2.	Banka kredi faizleri ile Leasing maliyetleri arasında karşılaştırma yaparız					
3.	İşletmemiz maruz kaldığı risklere <i>(kur riski, faiz riski, girdi fiyatlarının artması riski gibi)</i>					

	karşı önlem alır					
4.	Eğer kredi kullanacaksak kredi sözleşmesini okuruz					
5.	Kredi ve/veya borç almadan önce geri ödemesi ile ilgili bir plan yaparız					
6.	Rezervasyonlar konusunda internet ve acenta gibi birden çok kuruluş ile çalışmaktayız					
7.	Yatırım aşamasında; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız					
8.	Yatırımdan sonra; proforma gelir ve nakit akım tablosu yani finansal tablolar hazırlarız					
9.	İşletmemizin başarısı ile sektördeki başarıyı karşılaştırırız					
10.	İşletmemiz; finansal ürün ve hizmet (<i>kredi gibi</i>) satın almadan önce çeşitli finans kuruluşlarının koşullarını karşılaştırır					
11.	İşletmemiz; Ticari Bankaların kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder					
12.	İşletmemiz; Katılım Bankalarının kredi ürün ve koşullarını görmek için internet sitelerini kontrol eder					
13.	Döviz kuru hesaplamasında; alım ve satımda piyasa döviz kurunu kullanmaktayız					
14.	İşletmemiz, yıllık mali hedeflerini gerçekleştirir					
15.	İşletmemizi kurarken bir iş planı hazırlanmıştır					
16.	İşletmemizde zaman zaman iş planı gözden geçirilir					
17.	Tesisimizi kurarken amorti süresi hesaplanmıştır					
18.	İşletmemiz, bütçe planlarını dönem sonlarında gözden geçirir					

F. KOBİ'LERDE FİNANSAL PLAN ve BÜTÇELEME

22. Aşağıdaki işlemleri gerçekleştirme durumunuz

		Kesinlikle Yapmayız	Yapmayız	Bazen Yaparız Bazen Yapmayız	Yaparız	Kesinlikle Yaparız
1.	Mali planlar hazırlarız					
2.	Bütçemizi hazırlarken; işlerin çok iyi, normal ve çok kötü gidebileceği ihtimallerini de hesaba katarak ayrı ayrı senaryolar hazırlarız					
3.	İşletmemiz, ulaşmak istediği yıllık mali hedefleri yazılı olarak hazırlar					
.	İşletmemiz, hedeflediği yıllık gelir ve harcama bütçesini yazılı olarak hazırlar					
4.	İşletme performansımızla mali hedeflerimizi belirli aralıklarla karşılaştırırız					

G. KOBİ'LERDE İŞLETME PLANI ve FİNANSAL İŞLEMLER

23. Aşağıdaki işlemleri gerçekleştirme durumunuz

		Kesinlikle Yapmayız	Yapmayız	Bazen Yaparız Bazen Yapmayız	Yaparız	Kesinlikle Yaparız
1.	İş akışı için zaman çizelgesi hazırlarız					
2.	Kar hesaplamaları tahmini yaparız					
3.	İşletmemiz, hedeflediği büyüme için planlar hazırlar					
4.	Lütfen "Yaparız" seçeneğini işaretleyiniz (<i>Bu bir kontrol amaçlı sorudur</i>)					

H. KOBİ'LERİN DEFTER TUTMASI

24. Aşağıdaki işletme defterlerini ne sıklıkla tutuyorsunuz?

		Hiçbir zaman	Nadiren	Ara Sıra	Çoğu Zaman	Her Zaman
1.	Satış defteri					
2.	Harcamalar defteri					
3.	Kasa defteri					
4.	Borçlular defteri					
5.	Alacaklılar defteri					

25. Aşağıdaki ifadeye ne ölçüde katılıyorsunuz?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Girişimciler için finansal okuryazarlık eğitimi verilmelidir					

26. Sizce girişimciler için finansal okuryazarlık hangi aşama/kurumda verilmelidir?

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	İşletmenin bağlı bulunduğu odalar tarafından girişimcilere					
2.	KOSGEB tarafından girişimcilere					
3.	İŞKUR tarafından girişimcilere					
4.	Lise aşamasında öğrencilere					
5.	Üniversite aşamasında öğrencilere					
6.	Üniversite tarafından girişimcilere					

27. Aşağıdaki girişimcilik ile ilgili hangi alanlarda size bilgi/eğitim verilmesini istersiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

	İLGİLİ ALANLAR	
1.	Ticari Bankalar/Katılım Bankaları/Finansal Kurumlar	
2.	Finansal Kaynaklar	
3.	Faktöring/Leasing işlemleri	
4.	Girişim Sermayesi (Risk Sermayesi)	
5.	Kur riski yönetimi	
6.	Kredi maliyetleri konusunda	
7.	KOBİ'lerin maruz kalacağı finansal riskler	
8.	Proje/Yatırım Değerlendirme	
9.	Finansal Tablolar	
10.	Ticaret ve Borçlar Kanunu/Yasalar/Ticari Mevzuat	
11.	Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler	

28. İşletme kurulurken finansman ihtiyacını karşıladığınız kaynakları sıralayınız? (Kullanılan Miktarı göre)

Özkaynaklarımız	
Aile Çevresi/Tanıdıklardan Alınan Borçlar	
Banka kredileri	
Devlet Destekleri/Teşvik ve Hibeler	

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Yaser GENCAN, 22.08.1985 tarihinde Ankara İli Gölbaşı İlçesi'nde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini Ankara'da tamamladıktan sonra 2008 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dış Ticaret ve Avrupa Birliği Bölümü'nü, 2012 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. 2012 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

GENCAN, bekar olup İngilizce, Almanca ve Arapça bilmektedir.